

**T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**HADİS İLMİ AÇISINDAN ACLÛNÎ'NİN KEŞFÜ'L-HAFÂ ADLI ESERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Şehmus ÜNVERDİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA – 2009

**T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**HADİS İLMİ AÇISINDAN ACLÛNÎ'NİN KEŞFÜ'L-HAFÂ ADLI ESERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Şehmus ÜNVERDİ

Danışman: Doç. Dr. Muhammet YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA – 2009

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Muhammet YILMAZ
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ

Üye: Doç. Dr. Fatih Yahya AYZ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylım.
...../...../2009

Doç. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü V.

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

HADİS İLMİ AÇISINDAN ACLÛNÎ'NİN KEŞFÜ'L-HAFA ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Şehmus ÜNVERDİ

Yüksek Lisans Tezi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Muhammet YILMAZ

Nisan- 2009, 78 Sayfa

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Aclûnî'nin hayatı, ilmi kişiliği, hocaları ve eserleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Meşhur kelimesinin sözlük ve ıstılahî anlamı açıklanarak meşhur hadis ile ilgili kaynaklara değinilmiştir. Bunun yanında *Keşfü'l-Hafâ* ve *Keşfü'l-Hafâ*'nın metodu ile ilgili bilgiler verilerek eserde yararlanılan kaynaklara da yer verilmiştir.

İkinci bölümde *Keşfü'l-Hafâ*'da yer alan imanla ilgili uydurma hadisler tasnif edilmiş ve Aclûnî tarafından uydurma olarak nitelendirilmeyen bazı hadisler üzerinde de durulmuştur.

Üçüncü bölümde ibadet hayatı ile ilgili uydurma rivayetler konularına göre tasnif edilmiş ve Aclûnî'nin uydurma olduğuna değinmediği rivayetler de verilmiştir.

Dördüncü bölümde de sosyal hayatla ilgili *Keşfü'l-Hafâ*'daki uydurma rivayetler konusuna göre tasnif edilmiş ve bu konularla ilgili Aclûnî'nin uydurma olup kendisinin değinmediği rivayetler de verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Keşfü'l-Hafâ, Meşhur Hadis, Aclûnî, Uydurma Hadis.

ABSTRACT**A STUDY ON AL-ACLUNI'S KASHF AL-KHAFA FROM THE POINT OF
HADITH****Şehmus ÜNVERDİ****Master Thesis, Department of Basic Islamic Sciences****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Muhammet YILMAZ****January, 2009, 78 Pages**

The study has four chapters.

In the first chapter, Acluni's life, scholarship, teachers and works are dealt with. Then, the meaning of conception of wellknown hadith (mashur hadith) and sources related to the issue are mentioned. In the last section, first, Kashf al-khafa and its method are studied, then, its sources are mentioned.

In the second chapter, first, the fabricated hadiths related to the faith in Kashf al-khafa are classified. Then, some problems about the fabricated hadiths related to the faith in Kashf al-khafa are argued.

In the third chapter, the fabricated hadiths concerning prayers (ibadat) are classified according to their topics. Moreover, some hadiths which did not called as fabricated by Al-Acluni are mentioned.

In the fourth chapter, the fabricated hadiths concerning social life are classified according to their topics and some hadiths which did not called as fabricated by Al-Acluni are also mentioned.

Keywords: Kashf al-khafa, wellknown hadith, al-Acluni, fabricated hadith.

ÖNSÖZ

İslam dininin temel kaynaklarından ikincisi, hiç şüphesiz Allah Resulü'nün söz, fiil ve takrirleridir. Kur'an-ı Kerim'i açıklayıcı nitelikte olan hadisler, İslâm'ın ilk dönemlerinden bu yana her zaman Müslümanlar nezdinde önemli bir konuma sahip olmuştur.

Hadis ilmi açısından yeterli bilgiye sahip olmayan müslümanlar kendilerine rivayet edilen sözlerden hadis olanlarını olmayanlarından ayırtedememişler ve hepsini aynı kategoride değerlendirmişlerdir. Bunu gören hadisçiler bu alanda çalışmalar yapmışlar ve meşhur hadis edebiyatını oluşturmuşlardır. İşte Aclûnî'nin telif ettiği *Keşfü'l-Hafâ* adlı eser, bu alanda yapılan en önemli ve kapsamlı çalışmalardan biridir.

“Meşhur hadis” alanında temel başvuru kitabı olarak değerlendirilen *Keşfü'l-Hafâ* üzerinde yaptığımız araştırmalarda eser üzerinde çalışma yapılmadığını tespit ettik. Bu sebeple bu eseri hadis ilmi açısından incelemeye karar verdik. Eserdeki hadislerin çoğunun Hz. Peygamber'e ait olmaması nedeniyle özellikle bu rivayetler üzerinde durduk, müellifin işaret ettiği kaynaklarda bu hadislerin bulunup bulunmadığını tespit ettik. Başka kaynaklarda uydurma olarak kabul edilip Aclûnî'nin değerlendirmede bulunmadığı hadisleri de tespit edip hadisin metninde veya senedinde bulunan problemi ortaya koyduk.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Aclûnî'nin hayatı, ilmi kişiliği, hocaları ve eserleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Meşhur kelimesinin sözlük ve ıstılahî anlamı açıklanarak meşhur hadis ile ilgili kaynaklara değinilmiştir. Yine bu bölümde *Keşfü'l-Hafâ*'nın metodu ile ilgili bilgiler verilerek eserde yararlanılan kaynaklara değinilmiştir. İkinci bölümde, eserde bulunan uydurma rivayetlerden imanla ilgili olanları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde, eserde ibadet hayatı ile ilgili bulunan uydurma rivayetler işlenmiş ve bu hadisler konularına göre düzenlenmiştir. Dördüncü bölümde ise *Keşfü'l-Hafâ*'da sosyal hayatla ilgili olan uydurma rivayetler konularına göre tasnif edilmiş ve bu konularla ilgili Aclûnî'nin uydurma olup kendisinin değinmediği rivayetler de verilmiştir.

Çalışmamız boyunca değerli bilgilerini ve tecrübelerini esirgemeyip bizimle paylaşma nezaketinde bulunarak yardımcı olan değerli danışman hocamız Doç. Dr. Muhammet YILMAZ'a teşekkür ederim. Ayrıca çalışmam sırasında değerli

fikirlerinden istifade ettiđim Sayın Hocam Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ'e ve Dođ. Dr. Fatih Yahya AYZ'a minnettar olduđumu belirtmek istiyorum.

Şehmus ÜNVERDİ

ADANA- 2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR LİSTESİ	vii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu, Sınırı, Amacı ve Yöntemi	1
1.1.1. Çalışmanın Konusu ve Sınırı	1
1.1.2. Çalışmanın Amacı	1
1.1.3. Çalışmanın Yöntemi	2
1.2. Aclûni'nin Hayatı ve İlmi Kişiliği	2
1.3. Meşhur Hadis ve Çeşitleri	5
1.3.1. Meşhurun İstilah Dışı Kullanımı	7
1.3.2. Meşhur Hadisin Çeşitleri	7
1.3.3. Meşhur Hadis Konusunda Telif Edilen Eserler	8
1.4. Keşfü'l-Hafâ ve Metodu	10
1.4.1. Keşfü'l-Hafâ'nın Yazma ve Matbu Nüshaları.....	10
1.4.2. Keşfü'l-Hafâ'nın Metodu	11

İKİNCİ BÖLÜM

KEŞFÜ'L-HAFÂ'DA İMAN ESASLARI İLE İLGİLİ UYDURMA RİVAYETLER

2.1. İman ve Müminlerin Özellikleri ile İlgili Uydurma Rivayetler.....	16
2.2. Allah'ın Zatı ve Sıfatları ile İlgili Uydurma Rivayetler	18
2.3. Peygamberler ve Hz. Peygamber ile İlgili Uydurma Rivayetler	20

2.4. Kıyamet ve Sonrası ile İlgili Uydurma Rivayetler	23
2.5. Menakıb ile İlgili Uydurma Rivayetler.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KEŞFÜ'L-HAFÂ'DA İBADETLER İLE İLGİLİ UYDURMA RİVAYETLER

3.1. Abdest, Namaz, Oruç vb İbadetler ile İlgili Uydurma Rivayetler	27
3.2. Kutsal Mekanlar ve Zamanlar ile İlgili Uydurma Rivayetler	31
3.3. Kur'an'ın Fazileti ile İlgili Uydurma Rivayetler	33
3.4. Dua ve Zikir ile İlgili Uydurma Hadisler	34

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KEŞFÜ'L-HAFÂ'DA SOSYAL HAYAT İLE İLGİLİ UYDURMA RİVAYETLER

4.1. İlim, İlim Öğrenmek ve Alimlerin Fazileti ile İlgili Uydurma Rivayetler	37
4.2. Sadaka, Cömertlik, İyilik, Zühd ve Sıla-i Rahim ile İlgili Uydurma Rivayetler.....	44
4.3. Güzel Ahlakla İlgili Uydurma Hadisler.....	48
4.4. Kötü Huylar ve Bunlardan Kaçınma ile İlgili Uydurma Rivayetler	51
4.5. Fitne ve Yeniden Diriliş ile İlgili Uydurma Rivayetler	55
4.6. Hastalık, Ölüm, Cenaze vb ile İlgili Uydurma Rivayetler.....	56
4.7. Yiyecek ve İçeceklerle ile İlgili Uydurma Rivayetler	58
4.8. Evlilik, Aile Hayatı, Çocuk Terbiyesi ile İlgili Uydurma Rivayetler.....	62
4.9. Giyim Kuşamla İle İlgili Uydurma Rivayetler	65
4.10. Alışveriş ile İlgili Uydurma Rivayetler	67
4.11. Farklı Meslek Grupları ile İlgili Uydurma Rivayetler	67
4.12. Farklı konular ile ilgili Uydurma Rivayetler	68
SONUÇ	71
KAYNAKÇA.....	73
ÖZ GEÇMİŞ	78

KISALTMALAR LİSTESİ

b.	: İbn
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
H.	: Hicri
H.z.	: Hazreti
s.	: Sayfa
MÜİFY	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları
TDVY	: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Tahk.	: Tahkik eden
ts.	: Tarihsiz

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu, Sınırı, Amacı ve Yöntemi

1.1.1. Çalışmanın Konusu ve Sınırı

Çalışmanın konusu, Hadis İlmî Açısından Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafâ* adlı eserinin incelenmesidir. Bu eserin müellifi Acluni'nin hayatı, ilmi kişiliği, hocaları ve eserleri yanında meşhur hadisin tanımı çeşitleri ve hükmü ile ilgili bilgiler de çalışmamızın konuları içerisinde. Bu çalışmada Aclûnî'nin eserini telif ederken takip ettiği metod, kullandığı kaynaklar, rivayetleri ele alış tarzı gibi hususlar incelenecektir.

Diğer taraftan söz konusu eserde yer alan ve hadis diye bilinen çok sayıdaki rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmaması, çalışmanın daha ziyade uydurma hadisler üzerinde yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Gerek bizzat kendisi tarafından uydurma kabul edilen, gerek başkalarının uydurma olduğu ifade ettikleri halde kendisinin itiraz ettiği rivayetler araştırmamızın sınırlarını belirlemektedir. Ayrıca farklı kaynaklarda uydurma olarak nitelenmekle birlikte kendisinin yorum yapmadığı çok sayıda rivayet de çalışmamızın kapsamına alınmıştır.

1.1.2. Çalışmanın Amacı

Hadis Edebiyatında, halk arasında hadis diye bilinen rivayetlerin derlendiği çok sayıda eser bulunmaktadır. Bu tür eserlerin diğer hadis kaynaklarına göre daha çok rağbet gördüğü de bir vakıdır. Bu eserlerin büyük çoğunluğunun alfabetik bir tasnif özelliğine sahip olması, bunların daha kullanışlı olmasını sağlamıştır. *Keşfü'l-Hafâ* bu tür eserler içinde önemli bir yere sahiptir. Telif edildiğinden bu tarafa hadislerin kaynağının araştırılması noktasında ilk başvuru kitapları arasında yerini almış olan bu eser, günümüz hadis çalışmalarında da bu özelliğini korumaktadır. Biz de bu eser üzerinde bir çalışma yaparak, özellikle uydurma olan rivayetleri ortaya koymaya gayret ettik. Böylece hadis olarak bilindiği halde, Hz. Peygamber'e ait olmayan rivayetleri tesbit etmeye çalıştık. Bunun yanında Aclûnî'nin Hz. Peygamber'e

atfettiğ, ancak başka alimler tarafından Hz. Peygamber'e ait olmayan hadisleri de tespit etmeye çalıştık.

1.1.3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada ilk olarak, *Keşfü'l-Hafâ*'daki bütün hadislerin taraması yapılmış, daha sonra bunların içerisinde hakkında “uydurma”, “batıl”, “yalan”, “aslı yok” ve “bilinmiyor” gibi ifadelerin kullanıldığı rivayetler biraraya getirilmiştir. Uydurma olarak nitelenen rivayetlerle ilgili Aclûnî'nin naklettiği değerlendirmeler dikkate alınmış olmakla birlikte, yer yer atıfta bulunulan eserlere de müracaat edilerek karşılaştırma imkânı sağlanmıştır.

1.2. Aclûnî'nin Hayatı ve İlmi Kişiliği

Tam adı Ebü'l-Fidâ İsmail b. Muhammed b. Abdilhâdî b. Abdulgani el-Cerrahî el-Aclûnî'dir. Aclûnî, 1087/1676'da, Ürdün'ün başkenti Amman'ın 73 km. kuzeybatısında bulunan İrbid şehrinin güneyindeki Aclûn'da¹ doğmuştur. Cerrâhi nisbesini, soyunun meşhur sahâbî Ebû Ubeyde b. Cerrah'a ulaşmasından dolayı almıştır. Aclûnî 1162/1749'da Şam'da vefat etmiştir.²

Aclûnî'nin ilme yönelişi, gördüğü bir rüyaya dayandırılmaktadır. Rivayete göre rüyasında bir adam Aclûnî'ye beyaz bir kürk üzerine yeşil bir cübbe giydirir. Cübbe çok geniş olduğundan, baştan aşağı bütün vücudunu kaplar. Babası Aclûnî'nin bu rüyasını “Allah sana ilimden büyük bir pay verecek” diyerek yorumlar ve onun için dua eder.³

Aclûnî küçük yaşlarda Kur'an hıfzını tamamlamıştır. On üç yaşlarında ilim öğrenmek maksadıyla Şam'a gitmiş devrin ünlü âlimlerinden İslamî ilimleri tahsil etmiştir.⁴ 1119/1706 yılında hilafet merkezi olan İstanbul'a gitmiş, bir sene sonra Osmanlı Devleti tarafından daha önce ders aldığı hocası Yunus el-Mısıri'nin vefatından boşalan Şam Emevi Camii müderrisliğine tayin edilmiştir. Vefatına kadar kırk yılı aşkın bir müddetle bu vazifeyi yürütmüştür.

¹ Bostan, İdris, “Aclûn mad.”, *DİA*, T.D.V. Yay., İstanbul 1988, s. 326.

² Murâdî, *Silkü'd-Dürer*, I, 259; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-Arifin*, I, 220-221; Ziriklî, *el-A'lâm*, I, 325; Yıldırım, Ali, “Aclûnî mad.”, *DİA*, I, 327.

³ Ziriklî, *el-A'lâm*, I, 325.

⁴ Murâdî, *Silkü'd-Dürer*, I, 260.

Aclûnî'in Hadis, Fıkıh, Tefsir, Arapça, Matematik (Hisâb), Usul (hadis-fıkıh) ve Mantık gibi ilim dallarında birçok kitabı hocalarından okuduğu anlaşılmaktadır.⁵ Şam bölgesinde ders aldığı başlıca hocaları şöyledir: eş-Şeyh Ebu'l-Mevâhib, Muhammed el-Kâmilî ed-Dimeşkî, İlyas el-Kürdî ed-Dimeşkî, Abdülganî en-Nablûsî ed-Dimeşkî, Yunus el-Mısırî, Abdurrahman el-Müced ed-Dimeşkî, Abdürrahim el-Kâbilî el-Hindî, Ahmed el-Gazzî ed-Dimeşkî, İsmail Hâik, Nureddin ed-Desukî ed-Dimeşkî, Osman el-Kattân ed-Dimeşkî, Osman eş-Şeyh Şum'a ed-Dimeşkî, Abdülkadir et-Tağlibî el-Hanbelî, Abdülcelil Ebi'l-Mevahib, Abdullah el-Aclûnî.

Aclunî'nin Şam dışında yer alan bölgelerdeki hocalardan da ders aldığı bilinmektedir. Bunların başlıcaları şöyledir: Muhammed Halil el-Makdisî, Muhammed Şemsüddin el-Hanefî er-Remlî, Abdullah b. Sâlim el-Mekkî el-Basrî, Tacüddin el-Kalî, Muhammed eş-Şehîrî, Muhammed el-Velîdî, Muhammed ed-Darîr el-İskenderânî el-Mekkî, Yunus ed-Demirtâşî el-Mısırî el-Mekkî, Ebu Tâhur el-Kûrânî el-Medenî, Ebu'l-Hasan es-Sindî el-Medenî, Muhammed b. Abderrasûl el-Berzençî el-Hüseynî el-Medenî, Ahmed en-Neclî el-Mekkî ve Ayasofya cami imamı olan Süleyman b. Ahmed er-Rûmî.⁶

Acluni'nin, İslami ilimlerin yanı sıra şiir ve edebiyata da ilgi gösterdiği yazdığı şiirlerden anlaşılmaktadır.⁷

Eserleri

1. *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlu'l-İlbâs*: Halk arasında yaygın olan hadislerin, hadis diye bilinen hikmetli sözlerin ve mevzû hadislerin alfabetik olarak yer aldığı eserde bu hadis ve sözlerin sıhhati ile ilgili açıklamalar vardır.

2. *'İkdü'l-Cevâhiri's-Semîn fî Erba'üne Hadîsen min Ehâdîsi Seyyidi'l-Mürseîn. Evâ'ilü'l-Aclûnî ve el-Erba'üne'l-Aclûniyye* diye de bilinen bu eser kırk ayrı kitaptan alınan kırk hadisi ihtiva etmektedir. Kahire'de basılan (1322) eserin başka birçok baskıları da vardır. Eserin Cemaleddin el-Kasımî tarafından yapılan *el-Fazlü'l-Mübin 'alâ 'İkdi'l-Cevheri's-Semin* adlı şerhini Âsım Behcet el-Beytar neşretmiştir (Beyrut 1403/ 1983).⁸

⁵ Murâdî, *Silkü'd-Dürrer*, I, 260.

⁶ Murâdî, *Silkü'd-Dürrer*, I, 260.

⁷ Murâdî, *Silkü'd-Dürrer*, I, 261-167

⁸ el-Mektebetü'l-Kâdiriyye (No: 181, 13 sayfa, h. 1318) ve Dârü's-Saddam (9560/1, 28 sayfa. 1292) kütüphanelerinde yazmaları bulunmaktadır.

3. *Hilyetü Ehli'l-Fazl*: Hocalarının hal tercümelerini anlattığı bu eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Darulmesnevi, nr. 63) altmış sekiz varaklık bir nüshası bulunmaktadır.⁹

4. *Şerhu'l-Hadisi'l-Müsel sel bi'd-Dımaşkıyyîn*. Bu eser bazı kaynaklarda *İkdü'l-Cevheri's-Semîn bi Şerhi'l-Hadisi'l-Müsel sel bi'd-Dımaşkıyyîn* olarak geçmektedir.¹⁰

5. *el-Feva'idü'd-Derâri fî Tercemeti'l-İmam el-Buhari*. Eserin bir nüshası İskenderiye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.(bk. GAL, II, 399).

6. *Şezerrü'r-Ravzil'l-Bedi'l'l-Müdrîk fî Ziyareti's-Seyyide Zeyneb ve Seydi Müdrîk*. İskenderiye Kütüphanesi'nde bir nüshası bulunan eserin (bk. GAL, II, 399) adı *Hediyyeü'l-Arifin* ve *Silkü'd-Dürer*'de *Urfü'z-Zerneb bi Tercemeti Seydi Müdrîk ve es-Seyyide Zeyneb* şeklinde geçmektedir.¹¹

7. *Nasihatu'l-İhvan fima Yete'alleku bi-Receb ve Şa'ban ve Ramazan*.

8. *Tuhfetü Ehli'l-İman fîmâ yeteallakü bi Receb ve Şaban ve Ramazan*.

9. *İzâ'etü'l-Bedreyn fî Tercemeti's-Şeyhayn*.¹²

10. *el-Ecvibetü'l-Muhakkaka an Es'ileti'l-müferraka*.¹³

11. *el-Kevâkibü'l-Münîra'l-Müctemia fî Teracimi'l-Eimmeti'l-Erba'a*.

12. *el-Fevâidü'l-Muharrara (Mücerrede) bi Şerhi Mesûgâtü'l-İbtidâi bi'n-Nekira*.

13. *el-Feyzü'l-Cârî*. Yarım kalmış bir *Sahih-i Buhârî* şerhidir. Daha önceki Buhari şerhlerinin bir nevi özeti mahiyetinde olan eseri Aclûnî 1153 yılında yazmaya başlamıştır. Ancak müellifin vefatı sebebiyle “Kitabü't-tefsir”de kalmıştır. Sekiz cildi tamamlanmıştır.¹⁴

⁹ Ayrıca eserin Atrıca Riyad Üniversitesi (el-Mektebetü'l-Abbâiyye bi'l-Basra, c/138, h. 1150 mukabele ile takyid edilmiş, h.1151), Diyarbakır (b/1767, 74 sayfa), Âşır Efendi (4/37, 64-114 sayfa, h. 1209), Dârü'l-Mesnevî (63, 68 sayfa), Dârüs's-Saddam (S 8699, 137, h. 1210) ve el-Hizânetü't-Teymûriyye (Mustalah 60, h. 1152) yazmaları bulunmaktadır. (Zirikli, *el-Alam*, I, 325; Karabulut Ali – Karabulut, Ahmet, *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî*, I, 673.)

¹⁰ İsmail paşa, *Hediyyetü'l-Arifin*, I, 221; Karabulut, Ali – Karabulut, Ahmet, *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî*, I, 673.

¹¹ İsmail paşa, *Hediyyetü'l-Arifin*, I, 221; Murâdî, *Silkü'd-Dürer*, I, 260. Eserin Chester Beatty (9/4907, 81-84, h.1151) ve Belediyetü'l-İskenderiyye (d(±) 2045, No: 25, h.1151) kütüphanelerinde yazması bulunmaktadır. Karabulut, Ali – Karabulut, Ahmet, *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî*, I, 673.

¹² Yıldırım, Ali, “Aclûnî mad.”, *DİA*, T.D.V. Yay., İstanbul 1988, s. 327.

¹³ İsmail paşa, *Hediyyetü'l-Arifin*, I, 220.

¹⁴ ez-Zâhiriyye, ((ع) 3901, 4 cilt, 481 sayfa, h. 1184; No: 3901, 5 cilt, 467 sayfa, h. 1185), Medine (220, 1 cilt, 507 sayfa, h. 1243; No: 221, 2 cilt, 667 sayfa, h. 1283; No: 222, 3 cilt, 508

14. *İstirşadü'l-Müsterşidîn li Fehmi'l-Fethi'l-Mübin ala Şerhi'l-Erba'in li'n-Nevevi.*

15. *Esne'l-Vesâ'il bi-Şerhi'ş-Şemail.*

16. *Fethü'l-Mevle'l-Celîl ala Envâri't-Tenzîl lil-Beydâvî.*

17. *İs'âfü't-Talibîn bi tefsiri'l-Lâhi'l-Mübîn.*

18. *İkdü'l-Leâlî bi Şerhi munfericetü'l-Gazâlî.*

19. *ed-Düererü'l-Fâhira.*¹⁵

20. *el-İ'lâm bi Şerhi Ehâdisi Seyyidi'l-Enâm.*¹⁶

21. *Tâcü'l-Mülûki'n-Nefsi bi tercemeti'l-İmâm Muhammed b. İdris, ez-Zâhiriyye, 3481, Tarih 732, 74 sayfa, h. 1281, Müellifin nüshasından nakledilmiştir.*

22. *İbretname.*¹⁷

22. *el-Hibâtü's-Seniyyât fi tebyîni'l-Ehâdisi'l-Mevzuât.*¹⁸

1.3. Meşhur Hadis ve Çeşitleri

Hadisler genel olarak kabul ve red açısından makbul veya merdud; kaynağı açısından kudsî, merfu, mevkuf, maktu; sıhhat ve hüküm açısından sahih, hasen, zayıf; ravi sayısı açısından da mütevatir ve ahad olarak sınıflandırılmıştır. Ahad hadisler de kendi arasında meşhur, aziz ve garib şeklinde üçe ayrılmıştır.

“Meşhur” kelimesi sözlükte "birini, bir şeyi tanıtmak, ortaya çıkarmak, yaymak" anlamındaki şehr kökünden türemiştir.¹⁹ İstilahî olarak ise Meşhur hadisin farklı tanımlarına rastlamak mümkündür. Bu tariflerden bir kısmı şöyledir:

“Şeyhten bir cemaatin rivayette bulunduğu hadis.”²⁰ İbn Salah bu tanımları garib başlığı altında vermiştir. İbn Salah Zührî, Katâde vb hadis imamlarından hadis

sayfa, h. 1243; No: 223, 4 cilt, 650 sayfa, h. 1243; No: 224, 5 cilt, 565 sayfa, h. 1243; No: 6 cilt, 678 sayfa, h. 1243) ve el-Mektebetü'l-Mahmudiyye, Medine, (140, cilt 1-6) kütüphanelerinde yazması bulunmaktadır. Karabulut Ali – Karabulut, Ahmet, *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî*, I, 674; Ayrıca Zühre Şevîş (çavuş) Kütüphanesinde yazması bulunmaktadır, Zirikli, *el-Alam*, I, 325.

¹⁵ Dâiretü'l-Meârifî'l-İslâmiyye II/183'de yazması bulunmaktadır, (Zirikli, *el-Alam*, I, 325)

¹⁶ Eserin Garrett (tarih: 1355, 88 sayfa) kütüphanesinde yazması bulunmaktadır. Bu eserin Aclûnî'nin olup olmadığı şüphelidir. Karabulut, Ali – Karabulut, Ahmet, *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî*, I, 674.

¹⁷ Diyarbakır, (A/2034, 110 sayfa) kütüphanesinde yazması bulunmaktadır. Karabulut, Ali – Karabulut, Ahmet, *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî*, I, 674.

¹⁸ Âşır Efendi (No: 2/420, 33-553 sayfa) kütüphanesinde yazması bulunmaktadır, Karabulut, Ali – Karabulut, Ahmet, *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî*, I, 674.

¹⁹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, IV, 431.

²⁰ İbn Salah, *Ulumü'l-Hadis*, s. 270.

rivayet eden ravinin hadisi tek başına rivayet etmesi garip, iki veya üç kişinin onlardan hadisi rivayet etmesi aziz, hadisi bir cemaatin onlardan nakletmesine ise meşhur demiştir.²¹ Ancak bu tanım meşhurun hem ıstilahî kullanımının dışında hem de ıstilahî olmayan kullanımının dışında kalmaktadır. Çünkü ıstilahî kullanımda tabiiinde de belirli ravi sayısı aranırken İbn Salâh bu sayıyı aramamıştır. İstilahî olmayan kullanımda da senedi bulunmayan hadisler de söz konusudur. Ancak İbn Salah'ın tanımında tabiinlerden hadisi rivayet eden raviler için belli bir sayı bulunmamakla birlikte belli bir sened bulunmaktadır.

“Her tabakada en az üç ravinin rivayet etmiş olduğu veya en az üç farklı senedle rivayet edilmiş ve tevatür derecesine ulaşmayan hadislerdir.”²² “Ravilerin sayısına, senedinin olup olmadığına bakılmaksızın halk arasında yayılmış olan hadis.”²³ “Her tarafta olmasa bile herhangi bir topluluk arasında yayılmış olan hadis (el-Meşhurü'l-Maksur).”²⁴

Bazı hadisçiler de “meşhuru” sahih olan (aslı olan) ve olmayan (aslı olmayan) diye ayırmışlardır.²⁵

Ahmed Naim'e göre meşhur her tabakada en az üç ravinin rivayet ettiği hadistir. Bu tanım fukahanın müstefiz tanımına tekabül eder. Bazı fukahaya göre müstefiz her tabakada en az iki, bazılarına göre de en az dört kişinin rivayet ettikleri hadistir.²⁶ Ancak bazı âlimler meşhur hadisi başlangıçta kabul edilip daha sonra yayılan haber diye tarif etmişlerdir. Bu tanıma göre başlangıçta bir veya daha fazla ravi tarafından rivayet edilmiş daha sonra da tevatür derecesine ulaşmış her haber meşhur olur. İlk asırda üç veya üçten fazla ravisi olup daha sonra tevatür derecesine ulaşmayan haberlere müstefiz, ilk asırda bir iki ravisi bulunup tevatür derecesine ulaşan haberlere de meşhur denir.

²¹ İbn Salah, *Ulumü'l-Hadis*, s. 270.

²² İbn Hacer, *Nuhbetü'l-Fiker*, s. 50; Ahmed Naim, *Tecrid-i Sarih tercümesi*, Mukaddime, s. 106.

²³ İbn Hacer, *Nuhbetü'l-Fiker*, s. 50; Ahmed Naim, *Tecrid-i Sarih tercümesi*, Mukaddime, s. 106-107. Bu tanım için “Müştehir” terimi de kullanılmaktadır. Aydınlı, Abdullah, *Hadis İstilahları Sözlüğü*, s. 230.

²⁴ Aydınlı, Abdullah, *Hadis İstilahları Sözlüğü*, s. 184.

²⁵ Hâkim en-Nisâbü'rî, *Marifetü Ulumi'l-Hadis*, s. 150; Süyûtî, *Tedribü'r-Râvî*, 443; Koçyiğit, Talat, *Hadis Usulü*, s. 24; Çakan, İsmail Lütüfî, *Hadis Usulü*, s. 110-111;

²⁶ Ahmed Naim, *Tecrid-i Sarih tercümesi*, Mukaddime, s. 106.

1.3.1. Meşhurun İstilah Dışı Kullanımı

Halk arasında yaygın bir şekilde kullanılan hadisler sahih ya da zayıf olup olmadığına bakılmaksızın “meşhûr” terimi ile ifade edilmiştir. Meşhurun ıstilah dışı kullanımından kasıt senedi olsun olmasın halk arasında veya belli sınıflar arasında meşhur olan hadisler veya sözlerdir. *Keşfü'l-Hafâ* da bu tür hadisleri içermektedir.

Hadisçiler daha çok, senedi olsun olmasın, sahih olsun olmasın halk arasında yaygın olan meşhur hadislerle ilgilenmişlerdir. Bu konuda yazılan eserlere baktığımızda bunların halkın arasında yaygın olarak kullanılan hadisleri topladığını ve bu tür rivayetler için de müştehir terimini kullanmış oldukları görülmektedir.²⁷

Bu eserlerden bazıları şunlardır:

1. *et-Tezkira fi'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ*,
2. *el-Makasidü'l-Hasene fi beyâni Kesirin mine'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ ala'l-Elsün*,
3. *eş-Şezra fi'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ*,
4. *ed-Dürerü'l-Müntesira fi'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ*.

Bu kitap isimlerine bakıldığında, “meşhur” tabiri yerine “müştehir” ifadesinin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Aclûnî ise “meşhur” terimini kullanmış ve bununla ıstilahî olmayan meşhur tanımı esas almıştır. Aclunî'nin bir hadisin meşhur olduğunu göstermek amacıyla kullandığı diğer ifadeler şöyledir: (...المشهور) “meşhur olan”, (المشهور على الألسنة) “dillerde meşhur olan”, (الحديث المشهور) “meşhur hadis”, (المشهور في) (الحديث) “hadiste meşhur olan”, (إنه المشهور) “meşhur olan hadis”. Aclunî ayrıca meşhur oldu anlamında ise (اشتهر) lafzını; (هكذا اشتهر) “bu şekilde meşhur olmuştur”, (كلام) (هكذا) “... arasında meşhur olmuştur”, (اشتهر بين) “... meşhur olmuş bir söz”, (اشتهر... على الألسنة) “dillerde bu şekilde meşhur olmuştur” lafızlarını kullanmıştır.

1.3.2. Meşhur Hadisin Çeşitleri

Bu sınıflandırma müştehir konusundaki farklı tanımlardan yola çıkılarak değil hadisin veya sözün, yayıldığı veya yaygın olarak kullanıldığı sınıf göz önüne alınarak yapılmıştır.

²⁷ İbn Hacer, *Nüzhetün'n-Nazar*, s. 50.

Hız. Peygamber'in namazda rükûdan sonra Ra'l ve Zekvân kabilelerine bedduada bulunarak kunut yaptı²⁸ şeklindeki hadis, Hadis ehli arasında meşhur olmuştur. Bu rivayet, Hadis ehli dışındaki alimler tarafından fazla dikkate alınmamıştır. Çünkü Teymî'nin hadisi Enes'ten arada kimse olmadan rivayet ettiği bildirilmektedir.²⁹

Müslüman kişinin, elinden ve dilinden diğer müslümanların emin olduğu kimse olduğu³⁰ şeklindeki hadis ise, Hadis ehli ve diğer alimlere göre meşhurdur.

Fakihler katında meşhur olmuş bir hadis ise "Allah'ın en çok buğzettiği helal boşanmadır." şeklindeki hadistir.³¹

"Ümmetim hata, unutma ve zorla yaptıklarından sorumlu tutulmayacaktır."³² rivayeti de usûl alimleri arasında meşhur olmuş hadislerdendir.

Nahiv alimleri arasında da "Suhayb ne güzel bir kuldür. O Allah'tan korkmasa bile ona isyan etmezdi"³³ şeklindeki rivayet meşhur olmuştur. "Kim bir iyiliğe delil olursa o kimseye o hayrı yapanın sevabı vardır"³⁴ şeklindeki hadis de halk arasında meşhur olan hadislerden kabul edilir.

Meşhurun kullanım çokluğuna veya ıstılahi manada senedinin birden çok olduğuna bakılıp bunların sahih olacağı kanaatine varılmamalıdır. Meşhur veya müstehir hadis de yapılacak araştırma veya tenkidlerden sonra sahih, hasen, zayıf vb hükümler alır. Yani Meşhur hadis sened ve metninin durumuna göre makbul veya merdud olur ve ona göre hükmünü alır.³⁵

1.3.3. Meşhur Hadis Konusunda Telif Edilen Eserler

Halk arasında yaygın olan hadisleri tespit edip bu hadislerden aslı olan ve olmayanlar hususunda halkı uyarmak için birçok eser yazılmıştır. Bunların en önemlileri şu eserlerdir:

²⁸ Buhârî, Vitir, 7; Müslim, Mesâcid, 299-300; Nesâî, Tatbîk, 26; İbn Mâce, İkâme, 120.

²⁹ Süyûtî, *Tedribü'r-Râvî*, s. 444.

³⁰ Buhârî, İman, 4; Müslim, İman, 39-40; Tirmizî, İman, 12; Nesâî, İman, 8; Hâkim en-Nisâbûrî, *el-Müstedrek*, I, 54.

³¹ Ebu Davud, Talak, 3; İbn Mâce, Talak, 1.

³² İbn Mâce, Talak, 16.

³³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 386.

³⁴ Müslim, Kasâme, 7; Ebu Davud, Edeb, 124. Tirmizî, İlim, 14. bu konuda başka örnekler için bkz. Süyûtî, *Tedribü'r-Râvî*, s. 444-448.

³⁵ Subhî Sâlih, *Ulûmü'l-Hadis ve Mutalahuhu*, s. 230; Aydın, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, s. 230.

1. *Ehâdîs Yervîha'l-Kussâs*: Ahmed b. Abdülhalim İbn Teymiyye (661-728) Bu eser, mevzuât alanında da geçer ve basılmıştır.
2. *Risâle fi'l-Kelâm ale'l-Ehâdîsi'l-Meşhûra*: Muhammed b. Bekr b. Eyyûb İbn Kayyim el-Cevziyye (691-751).
3. *et-Tezkira fi'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ*, Muhammed b. Abdullah ez-Zerkeşî (745-794). Bu eser *el-Leâli'l-Mensûra fi'l-Ehâdîsi'l-Meşhûra* adıyla da geçmektedir.
4. *el-Leâli'l-Mensura fi'l-Ahâdîsi'l-Müştehirâ*, Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî (773-852).
5. *el-Makâsîdü'l-Hasene fî Beyâni Kesîrin mine'l-Ahâdîsi'l-Müştehirâ ale'l-Elsine*, Muhammed b. Abdurrahman es-Sehâvî (830-902).
-*el-Vesâilü's-Seniyye Mine'l-Mekasîdi's-Sehâviyye*, Ali b. Nasıreddin el-Menûfî, (857-939).
-*Temyizu't-Tayyib Mine'l-Habîs fî Mâ Yedûru ala Elsineti'n-Nâsi Mine'l-Hadîs*: Abdurrahman b. Ali İbnü'd-Deyba' eş-Şeybânî (864-944).
-*ed-Durretu'l-Lâmi'a fî Beyâni Kesîrin mine'l-Ahâdîsi's-Şâi'a*: Ahmed et-Tâlişi (930).
-*Telhisu'l-Makâsîdi'l-Hasene*: Muhammed b. Ahmed el-Futuhi (985).
-*Muhtasaru'l-Makâsîdi'l-Hasene*: Muhammed b. Abdulbâkî ez-Zürkânî (1122). 1401/1981 de Riyad'da basılmıştır.
6. *Et-Tahrîcü's-Sağîr*: Cemalüddin Yusuf b. Hasan b. Ahmed b. Abdulhadi es-Sâlihî el-Hanefî (840-909).
7. *Ed-Dürerü'l-Müntesira fi'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ*: Abdurrahman b. Ebi Bekr es-Süyûfî (849-911). Zerkeşi'nin *et-Tezkire fi'l-Ahadisi'l-Müştehire* isimli eserini kısaltıp hayli şeyler ekleyerek meydana getirilmiştir.
8. *el-Ğammaz ale'l-Lümmâz*: Ali b. Abdullah b. Ahmed es-Semhûdî, (844-911)1401 de Riyad'da basılmıştır.
9. *ed-Dürerü'l-Lâmi'a fî Beyâni Kesîrin Mine'l-Ahâdîsi's-Şâi'a*: Ahmed b. Muhammed el-Menûfî İbn Abdisselam (931).
10. *er-Resâilü's-Seniyye*: Ali b. Muhammed el-Menûfî (939): *el-Makâsîdü'l-Hasene* ve es-Süyûfî'nin zevaidine dairdir.

11. *el-Bedru's-Sirâcü'l-Munîr fî Garîbi Ahâdisi'l-Beşiri'n-Nezir*: Abdulvehhab b. Ahmed eş-Şa'rânî (973). 2300 hadisi içerir. Hadisler alfabetik olarak sıralanmıştır.

12. *Keşfu'l-İltibâs ani'l-Ahâdisi'l-İetî Tedûru Beyne'n-Nâs* (Nazm): Muhammed b. Ahmed el-Halîlî (1057). el-Halîlî *Telhîsu's-Sebîl ila Keşfi'l-iltibâs* adıyla şerhetmiştir.

13. *İtkânü Mâ Yahsün Mine'l-Ahbari'd-Dâ'ire ale'l-Elsin*: Muhammed b. Muhammed Necmüddin el-Gazzî (977-1061). Bu eseri müellifin torunu Ebu'l-Abbas Ahmed b. Abdilkerim (1078-1143) *el-Ceddü'l-Hasîs fî Beyâni mâ leyse bi hadîs* adıyla ihtisar etmiştir.

14. *el-Budûru'l-Münevvera*: Şihabüddin Abdurrahman b. Ahmed b. Selame el-Kaylûbî (1069).

15. *Ziyâdât ale'l-Makâsîd ve't-Tezkire ve'd-Düreri'l-Muntessira*: İbrahim b. Suleyman el-Cinnî (1040-1108).

16. *en-Nevâfihü'l-Mu'attira fî'l-Ehâdisi'l-Muştehira*: Muhammed b. Ahmed, el-Muşhimü'l-Kebîr (1181).

17. *Ref'u'l-Cehâle ve'l-İltibâs*: el-Cercâvî.

18. *el-Ehâdisü'l-Meşhûra*: Muhammed b. Ahmed es-Sa'dî, es-San'ânî (1223). Süyûtî'nin *ed-Düreri'l-Muntessira*'sı ile *el-Makâsîdu'l-Hasene*'nin ez-Zurkanî'ye ait muhtasarının ve İbnü'd-Deyba'ın *Temyizu't-Tayyib*'ini birleştirmiş, pek çok şeyler eklemiştir.

19. *Esne'l-Metâlib Fi Ehâdisi Muhtelifeti'l-Merâtib*: Muhammed İbnü's-Seyyid Dervîş el-Hûtu'l-Beyrûtî (1209-1276). 1319 da Beyrut'ta basılmıştır. 1983 de tekrar, *el-Ehâdisü'l-Müşkile fi'r-Rutbe* adıyla basılıp yayınlanmıştır.

20. *el-Müştehir mine'l-Hadîs*, Abdülmüteal Muhammed el-Ceberî.³⁶

1.4. Keşfü'l-Hafâ ve Metodu

1.4.1. Keşfü'l-Hafâ'nın Yazma ve Matbu Nüshaları

Keşfü'l-Hafâ “meşhur hadis” konusunda yazılmış en hacimli eser olup içerisinde 3281 hadis bulunmaktadır. *Keşfü'l-Hafa*'nın günümüzde çok sayıda matbu

³⁶ Kettânî, *Hadis Literatürü*, (terc. Yusuf Özbek), s. 395-396; Çakan, İsmail Lütfi, *Hadis Edebiyatı*, s. 143; Uğur, Mücteba, *Hadis İlimleri Edebiyatı*, s. 172-174.

nüshası bulunmakla birlikte biz yazma nüshaları hakkında bilgi vermek istedik. Tespit edebildiğimiz kadarıyla yazma nüshaları şu şekildedir:

1. Cârît, (Yahûdâ) 61 [(672)443, (v282)], h. 1158, ikinci kısım;
2. Cârît, (Yahûdâ) 61 [(672)444, (v218)], h. 1160, ikinci kısım;
3. el-Hizânetü'l-Ömeriyye, Bağdat, 6/74, [105/22326], (474 sayfa), h. 1164;
4. Dârü Saddam, 230-231-22326, (474 sayfa), h. 1164;
5. Cârît, (Yahûdâ) 61 [3141 (672), (v410)], h. 1164;
6. Evkâfü'l-Mevsil (el-'Abdâliyye), 8/313, [41]-(278 sayfa), h.1170;
7. ed-Devle/Berlin, 2/200, spr. 1438, (547)-(v80)-h.1200, (Bürûk, 3/398);
8. Câmi'atü'l-İmâm Muhammed b. Suud, 3/2/672, [4565] (v329)-13.
9. Cârît, (Yahûdâ) 61 [(672)35, (v320)], h. 1316;
10. Dârü'l-Kütüb/Kahire, 1/139 [1281];
11. ez-Zâhiriyye 357, [9282]- cilt 1, 329 sayfa, sonu eksik;
12. Âtıf Efendi 36 [604]³⁷

Keşfü'l-Hafâ, önce Beyrut'ta (I-II, 1351/1932), daha sonra Ahmed el-Kalaş tarafından nispeten tashih ve tertip edilerek yine Beyrut'ta (I-II, 1399, 1403, 1405, 1408) basılmıştır. Ayrıca *Keşfü'l-Hafâ*'nın Halep ve Kahire'de (ts., Mektebetü't-türasi'l-İslâmî, Darü't-türas) yapılan baskıları da vardır.³⁸ Biz bu çalışmada Yusuf b. Mahmud el-Hâc Ahmed'in tahkik ve tahririyle Mektebetü İlmi'l-Hadis tarafından Şam'da yapılan (1421/2001) baskısını esas aldık. Eser aynı yıl Muhammed Abdulaziz el-Hâlidî tarafından da tahkik edilerek Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye tarafından iki cilt halinde basılmıştır.

1.4.2. Keşfü'l-Hafâ'nın Metodu

Acluni eserini oluştururken bu sahada yazılmış önde gelen çok sayıda eserden istifade etmiş, çoğunlukla bu kitaplardaki bilgileri olduğu gibi nakletmiştir.

Daha önce meşhur hadislerin ele alındığı birçok eser değişik usullarda yazılmıştır. Bu kitaplar birçok faydayı içermekle beraber geçen süre zarfında hem tasnif hem de kapsam açısından yeniden düzenlenme ihtiyacı duymuştur. Bu eser

³⁷ *el-Fihrisü's-Şâmil li't-Türâsi'l-Arabiyyi'l-İslâmiyyi'l-Mahtut el-Hadis en-Nebeviyyi's-Şerif ve ulûmihi ve ricâlihi*, II, 1290-1291.

³⁸ Erul, "Keşfü'l-Hafâ" mad, *DİA*, XV, 321.

öncelikle bu hedefi gerçekleştirmiştir.³⁹ Ayrıca Aclunî kendisinden önce bu alanda yazılmış eserlerin hacminin büyümesine sebep olan sened vb. unsurları ayıklayarak daha derli toplu bir kaynak oluşturmuş, meşhur hadislere ulaşım kolaylığı ve bilgilerin daha sade şekilde ifade edilmesi gayretini göstermiştir. Bunun yanında diğer müelliflerin eserlerine almadıkları hadisleri de bu kitabında toplamıştır.

Aclûnî'nin eserini telif sebeplerinin başında, Hadis bilgisine sahip olmayan insanlar ve çok sayıda fakih arasında yaygın olarak bilinen ve kullanılan müştehir hadislerin durumunu açıklamak gelmektedir. Nitekim ona göre, bazı hadislerin aslı olmakla birlikte rivayet tekniği açısından aslı yokmuş gibi görünmekte ya da bazıları o hadise müttali olmadığı için onu inkâr etmesi ki bunu inkâr eden dinin asıllarından birini inkâr etmiş gibi olur ve doğru yoldan sapmış olur. Aslı olmayan hadisi rivayet eden ise Hz. Peygamber'in şu hadisinin kapsamı içine girer: “Benden söylemediğim bir şeyi rivayet eden kimse cehennemdeki yerine hazırlansın.”⁴⁰

Aclûnî hadisleri değerlendirirken raviler hakkında zayıf, metruk, hadis uyduran, hadis uydurmakla itham edilen ve yalancılıkla suçlanan vb nitelemeler kullanır. Hadisler hakkında da sahih, hasen, zayıf, munkatı, mu'dal, mevkuf, vb terimler kullanır. Bunun dışında tabiun veya sonraki dönem âlimlerine ait sözleri belirtir. Hadis değilse, aslının olmadığını belirtir. Bazen rivayetin atasözü olduğunu kaydeder. Bazen de hikmetli bir söz olduğunu belirterek, kimler arasında meşhur olduğuna dikkat çeker.

Aclunî, yer yer hadisin sebep-i vürudu hakkında da bilgi verir. Bazı hadisler hakkında verilen hükümleri zikrettikten sonra, kendisi farklı düşünüyorsa bunu belirtir.

Mukaddimede belirttiği kaynaklar ve bu kaynaklar için hangi kelime veya adları kullandığı:

Aclûnî bu alanda yazılmış en kapsamlı eserin Sehâvî'ye ait olan *el-Makâsîdü'l-Hasene* olduğunu belirttikten sonra burada rivayetlerin senedleriyle birlikte verildiğini gerekçe göstererek kitaptan istifade etmenin zorluğundan bahsetmiştir. Bu nedenle de eserine aldığı rivayetlerin isnadını vermemiş sadece sahabe ravisini vermekle yetinmiştir.⁴¹ Aclûnî *el-Makâsîdü'l-Hasene*'nin dışında İbn Hacer'e atfettiği *el-Leâliü'l-Mensûra fi'l-Ehâdîsi'l-Müştehira*'dan ilavelerde

³⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 19.

⁴⁰ Buhârî, İlim, 38.

⁴¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 20-21.

bulduğunu ifade etmektedir.⁴² Ancak bu eserin İbn Hacer'e nisbeti konusu ihtilafıdır.⁴³

Aclûnî, eserinde kullandığı kitap isimlerini genellikle kısaltma kullanarak vermiştir. Nitekim “el-Leâlf”yi İbn Hacer'e atfettiği *el-Leâliü'l-Mensûra fi'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ* adlı kitap için kullanmıştır. “el-Asl” veya “el-Makâsîd” derken Sehâvî'nin *el-Makâsîdü'l-Hasene* isimli eserini, “Temyîz” derken Sehâvî'nin öğrencisi olan İbnü'd-Deyba'nın *Temyîzü't-Tayyib mine'l-Habîs fîmâ yedûru alâ elsineti'n-Nâsi mine'l-Hadis* isimli eserini, “Dürer” derken Süyûtî'nin *ed-Dürerü'l-Müntesira fi'l-Ehâdîsil-Müştehirâ* isimli eserini kastetmiştir. Bunun yanında Aclûnî bazen eserlerin müelliflerinin isimlerinden bir veya iki kelime zikrederek nakilde bulunduğu esere işaret etmiştir. Örneğin “Ebu Nuaym” derken Ebu Nuaym'ın *Hilyetü'l-Evliya'sını*, “Şeyhân”, “ikisi ittifak ettiler” veya “müttefakün aleyh” derken Buhârî ve Müslim'in Sahihlerini, “Ahmed” derken Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'ini, “Beyhakî” derken Beyhakî'nin *Şuabü'l-İmân*'ını, “Erba'a” derken Ebu Davud, Nesâî, Tirmizî ve İbn Mâce'nin Sünen'lerini, “Sitte” derken yukarıdakilerle birlikte Buhârî ve Müslim'in sahihlerinden oluşan Kütüb-i Sitte'yi, “Necm” derken Necmüddin el-Gazzî'nin *İtkânü mâ yahsün mine'l-Ahbâri'd-Dâreti ala'l-Elsin*'ini, “Ali el-Kârî” veya “Molla” derken Ali el-Kârî'nin *el-Esrârü'l-Merfû'a fi'l-Ahbâri'l-Mevdû'a* diye isimlendirilen *el-Mevzûât*'ını, “Sağânî” derken *Meşârik*'in müellifi Hasan b. Muhammed es-Sağânî'nin *el-Mevzûât*'ını kasteder.⁴⁴ Bu eserlerin ve müelliflerin dışında nakilde bulunduğu müellif ve kitapların adını açık bir şekilde (müellif ve eserin adını) yazmıştır.⁴⁵

⁴² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 21.

⁴³ Zerkeşî'nin *Tezkira*'sını tahkik eden Mustafa Abdülkadir Atâ mukaddimesinde özetle şunları aktarmaktadır: “*Tezkira*'nın 857 tarihli İbrahim b. Ali b. Ahmed b. Berîd el-Bedîrî el-Halebî hattıyla yazılı bir nüshasına ulaştım. Bu nüshanın birinci sayfasına *et-Tezkira fi'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ*, aynı zamanda bu esere müellifi *el-el-Leâliü'l-Mensûra fi'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ* ismini vermiştir. Biz de eserin kapağına bu iki ismi yazdık. Bu ikinci isim ise Aclûnî'nin İbn Hacer'e ait olduğunu iddia ettiği eserdir. Ancak bir çok kaynakta bu eser Zerkeşî'ye nisbet edilmiştir. Şöyle ki; *Fihrisü Dâri'l-Kütüni'l-Mısriyye*, *Fihrisü Mahtûtâti'l-Mektebeti'l-Ezheriyye*, *Keşfü'z-Zünûn*, *er-Risâletü'l-Müstatrefe*, *Mu'cemü'l-Müellifîn*, *el-A'lâm* vb kaynaklarda bu isimle İbn Hacer'e ait bir esere rastlayamadım. *el-Leâliü'*nün İbn Hacer'e atfî şundan dolayı olmalıdır. Zerkeşî'nin mahtut nüshasında İbn Hacer'in hattıyla bazı haşiyeler ve notlar yazılmıştır. Örneğin 4, 5, 9, 16, 18, 20, 21, 23, 26 vb. bazı sayfalarda olduğu gibi. Hata burdan kaynaklanmış ve eser İbn Hacer'in zannedilmiş olmalıdır.” (Zerkeşî, *Tezkira*, s. 14-15.) Mustafa Abdülkadir Atâ'dan başka Necmüddin el-Gazzî'nin *İtkân*'ını tahkik eden Halil b. Muhammed el-Arabî de mukaddimesinde bu eseri Zerkeşî'ye nisbet etmiştir.(Necmüddin el-Gazzî, *İtkân*, I, 12.)

⁴⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 21-22.

⁴⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 21-22.

Hadislerin varsa değişik sened ve metinlerini aktarmakta dolayısıyla birden çok veya aynı olayla ilgili değişik hadislerin arası telif edilebilmektedir.

Aclûnî bazı rivayetleri aktarırken harf (lafız) değişikliği olunca rivayetleri ayrı hadis olarak almıştır. Ancak birçok rivayette, özellikle de şahid olarak getirdiği rivayetlerde buna uymamıştır.

Kaynağına ulaşamadığı rivayetler hakkında herhangi bir bilgi zikretmezse de söz konusu rivayet için “Bakılsın.” veya “Araştırılsın” ifadeleri kullanır. Nitekim “Kendisini küçük düşüreni Allah da küçük düşürür.” hadisi için “Bakılsın.” demiştir.⁴⁶

Rivayetlerin anlamlarına uygun şiirleri de kitabına almaktadır. Bu şiirler bazen hadisin manasından çıkarılabildiği gibi⁴⁷ bazen de nakledilen rivayetin aksine bir mana ifade edebilmektedir. Bunun yanında şiirlerin bazen kime ait olduğunu belirtmekte⁴⁸ bazen de belirtmemektedir.⁴⁹

Bazen rivayetlerin açıklamasında sebab-i vürûdu zikreder. “Meclislerin gereğini yerine getirin: Allah’ı çokça anınız, doğru yolu gösteriniz ve gözlerinizi haramdan sakınınız.” hadisinin vürud sebebini hadisin ravilerinden Sehl b. Huneyf’in şöyle anlattığını aktarmıştır: “İhtiyaç sahipleri ‘Ey Allah’ın resulü! Bizim için de meclisler olmalıdır’ dediler. Daha sonra Hz. Peygamber bu hadisi söyledi.”⁵⁰

Fıkhi içerikli hadisler hakkında bazen kendisine bazen de diğer alimlere ait görüşleri zikreder.⁵¹

Rivayetlerin şahitlerini sıklıkla kaydeder. Hadislere şahid getirirken aslı olan-olmayan veya zayıf rivayetler için bazen ayetlerden bazen de sahih hadislerden, bazen Tevrat⁵² ve İncil’den rivayetin anlamının doğruluğuna yönelik şahitler getirmektedir.⁵³ Örneğin “Teennî Allah’tan acele şeytandandır” hadisine Müslim’den⁵⁴ Hz. Peygamber’in Eşec b. Abdilkays’a söylediği şu sözü şahid

⁴⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 109, 274, 298, 379; II, 217.

⁴⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 54, 95.

⁴⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 118-119, 275.

⁴⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 463, 397.

⁵⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 88.

⁵¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 38, 101.

⁵² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 264-265, 284.

⁵³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 80, 108, 117, 156, 186.

⁵⁴ Müslim, İman, 6.

getirmiştir: “Sende Allah’ın sevdiği iki haslet vardır: Hilm ve inayet (ağır davranma)”⁵⁵

Yine Aclûnî “Kardeşinin gözündeki tozu görüyorsun, kendi gözündeki enli merteği unutuyorsun.” hadisine şahid olarak da Kur’an’dan “Artık insan, kendi kendinin şahididir.”⁵⁶ ayetini şahid olarak getirmiş ve bu ayetle ilgili Katâde’nin “Bazen insanı kendi kusurundan gafil olarak insanları ayıpladığını görürsün.” dediğini nakletmiştir.⁵⁷ Bunun yanından yine aynı rivayetle ilgili olarak İncil’de “Ey Âdemoğlu! Kardeşinin gözündeki çöpü görüyorsun da kendi gözündeki merteği görmüyor musun?”⁵⁸ yazılı olduğunun söylendiğini belirtmiştir.⁵⁹

Rivayetlerde geçen bazı kelimelerin anlamları ve okunuşları hakkında bazen kendisi yorum yapmakta⁶⁰ bazen de başka alimlere ait yorumlara yer vermektedir.⁶¹

Aclûnî yer yer hadislerin kudsi, merfu, mevkuf vb olup olmadığına da dikkat çekmektedir.

Müellif hadisleri çoğunlukla alfabetik sıraya göre zikrederken bazen bu usulün dışına çıktığı da olmuştur. Aclûnî genel itibariyle hadisler hakkında değerlendirme yapmamış, daha çok başka alimlerin görüşlerine yer vermekle yetinmiştir.

⁵⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 338.

⁵⁶ Kıyame, 14.

⁵⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 339.

⁵⁸ Matta, 7, 1-5.

⁵⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 339.

⁶⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 35; II, 313, 375.

⁶¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 57, 73.

İKİNCİ BÖLÜM

KEŞFÜ'L-HAFÂ'DA İMAN ESASLARI İLE İLGİLİ UYDURMA RİVAYETLER

2.1. İman ve Müminlerin Özellikleri ile İlgili Uydurma Rivayetler

“İman artar ve eksilir.”⁶² Ali el- Kârî, Fîrûzâbâdî'den naklen bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini nakletmiş olmakla birlikte⁶³, Aclunî bu sözün mana olarak sahih olduğu kanaatindedir.⁶⁴

“Mümini sevmek imandandır.”⁶⁵ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını söylemiştir.⁶⁶

“Mü'minin kalbi tatlıdır, tatlıyı sever.”⁶⁷ Beyhakî⁶⁸ ve Deylemî⁶⁹ gibi hadis alimleri bu rivayeti kitaplarına almışlardır. İbnü'l-Cevzî ise bu rivayeti mevzu hadisler arasında zikretmiştir.⁷⁰ Süyûtî hadisin metnini münker olarak ifade etmiş⁷¹, Necmüddin el-Gazzî de bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını söylemiştir.⁷²

“Mü'minin kalbi Allah'ın arşıdır.”⁷³ Sağânî, bu rivayetin Hz. Peygamber'in sözü olmadığı kanaatindedir.⁷⁴

“Kim bidatçıye karşı çıkarsa Allah onun kalbine güven ve iman verir.”⁷⁵ Ali el-Kârî bu rivayetin Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini ifade etmiştir.⁷⁶

“Nefsini bilen rabbini bilir.”⁷⁷ İbn Teymiyye bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmektedir. Nevevî ise bu rivayet için “Sabit değildir.” demiştir.⁷⁸

⁶² Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 36.

⁶³ Ali el-Kârî, *el-Masnû'*, s. 65. Aclunî bu hadisi Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiğini belirtmektedir. Ancak Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği hadis “İslam artar eksilmez.” hadisidir.

⁶⁴ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 36.

⁶⁵ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 393.

⁶⁶ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 393.

⁶⁷ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 116.

⁶⁸ Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, V, 99.

⁶⁹ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, III, 208.

⁷⁰ İbnü'l-Cevzî, *Mevzuât*, III, 19.

⁷¹ Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*, II, 202.

⁷² Necmüddin el-Gazzî, *el-İtkân*, I, 394.

⁷³ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 117.

⁷⁴ Sağânî, *Mevzuât*, s. 50.

⁷⁵ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 277.

⁷⁶ Ali el-Kârî, *el-Masnû'*, s. 176.

⁷⁷ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 309.

⁷⁸ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, VI, 349.

“Mü'min tatlıdır, tatlıyı sever.”⁷⁹ Sağâni bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir.⁸⁰

“Her kimin soyu cömert, doğumu güzel olursa, vefatı da güzel olur.”⁸¹ Münâvî İbn Neccâr'ın bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini söylediğini nakletmiştir.⁸²

“Seyrek-hafif sakallı olmak, kişinin mutlu olmasından kaynaklanır.”⁸³ İbnü'l-Cevzî ve Süyûtî bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını görüşündedirler.⁸⁴

“Yakinin tümü imandır.”⁸⁵ Sağâni ve Ali el-Kârî⁸⁶ bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını aktarmışlardır. Aclûnî de onlara katılmaktadır. Ancak Buhârî'de⁸⁷ İbn Mesut'tan bu lafızla mevkuף bir hadis bulunmaktadır.

“Kim Müslümanlara önem vermez ise onlardan değildir.”⁸⁸ Aclûnî bu sözü Hâkim'in rivayet ettiğini nakletmiş ancak bu sözün hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Bu hadisin senedinde bulunan ravilerden İshâk b. Bîşr Ebu Huzeyfe el-Buhârî hakkında İbnü'l-Medîni “Yalancıdır” demiş, İbn Hıbbân onun hadislerini rivayet etmenin helal olmadığını belirtmiş, Dârekutnî de onun için yalancı ve metruk olduğunu söylemiştir.⁸⁹

“Müslümanların durumlarını önemsemeyen kimse müslümanlardan değildir.”⁹⁰ Bu hadisi Aclûnî Beyhakî'den “Müslümanları önemsemeyen kimse onlardan değildir, Allah'tan başkasına önem veren kimsenin Allah'tan nasibi yoktur.” lafzıyla nakletmiş, ayrıca hadisi Taberânî⁹¹ ve Ebu Nuaym'ın da rivayet ettiklerini belirtmiştir. Ancak Beyhakî'nin rivayetinin senedinde bulunan Vehb b. Râşid hakkında İbn Adî “Bütün hadislerinde zayıflık vardır” demiş, Dârekutnî onun metruk olduğunu belirtmiş, İbn Hıbbân ise onunla ihticac edilmeyeceğini

⁷⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 348.

⁸⁰ Sağâni, *Mevzuât*, s. 62.

⁸¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 324.

⁸² Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, VI, 281. (Münavi İbnü'l-Cevzî'den hadisin uydurma olduğunu nakletmektedir.)

⁸³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 341.

⁸⁴ İbnü'l-Cevzî, *Mevzuât*, I, 166; Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*, II, 111.

⁸⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 488.

⁸⁶ Kârî, *el-Masnû'*, s. 218;

⁸⁷ Buhârî, *İman*, 1.

⁸⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 267.

⁸⁹ Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, I, 184; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, I, 354.

⁹⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 331.

⁹¹ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, VII, 270.

aktarmıştır.⁹² Ayrıca İbn Ebi Hâtim “Vehb münkerü’l-hadistir, uydurma hadisler rivayet eder.” demiştir.⁹³

“Mümin kişi akıllı, uyanık ve dikatlidir. Acele etmez.”⁹⁴ Aclûnî, bu hadisi Deylemî⁹⁵ ve Kudâî’nin⁹⁶ nakletmiş olduklarını belirtmiş ve zayıf bir rivayet olduğunu söylemiştir. Ancak hadis zayıf değil, aksine münker veya uydurmadır. Çünkü bu rivayetin senedinde bulunan ravilerden Süleyman b. Amr en-Nahî’nin metruku’l-hadis olduğu⁹⁷, yalancı olduğu⁹⁸, hadis uydurduğu⁹⁹ nakledilmiştir.

2.2. Allah’ın Zatı ve Sıfatları ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Allah dünya semasına inmek istediğinde, zatiyla birlikte arşından iner.”¹⁰⁰ Ali el-Kârî bunu rivayet edenin deccal olduğunu belirtir.¹⁰¹

“Allah Teâlâ kaza ve kaderini gerçekleştirmek istediği zaman akıl sahiplerinin aklını alır. Böylece onlar hakkındaki kaza ve kaderini gerçekleştirir.”¹⁰² Sehâvî, Ebu Nuaym ve Deylemî’nin İbn Abbas’tan merfu olarak naklettiklerini ve senedinde yalancı ve hadis uyduran Lâhık b. Huseyn olduğunu belirtmiştir.¹⁰³

“Allah’tan başka yardımcısı olmayan kimseye zulmeden kişiye Allah’ın gazabı çok şiddetlidir.”¹⁰⁴ Kudâî¹⁰⁵ ve Deylemî¹⁰⁶ tarafından içinde yalancı bir ravinin bulunduğu bir senedle rivayet edilmiştir. Sehâvî bu ravinin Harisü’l-A’var olduğunu kaydetmektedir.¹⁰⁷

“Allah akli yarattığı zaman ona ‘Gel.’ dedi. Akıl geldi. Sonra da ona ‘Arkana dön’ dedi, o da arkasını döndü.’ Bunun üzerine Allah ‘İzzet ve şerefime yemin olsun ki senden daha şerefli bir şey yaratmadım. Seninle verir seninle alırım.’ dedi.”¹⁰⁸

⁹² Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, IV, 352.

⁹³ İbn Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, VI, 230.

⁹⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 349-350.

⁹⁵ Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, IV, 175.

⁹⁶ Kuzâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, I, 107.

⁹⁷ İbn Ebi Hâtim, *el-İlel*, II, 163.

⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-İlel*, II, 542.

⁹⁹ İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, I, 333; Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, II, 216; İbn Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, III, 97.

¹⁰⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 93.

¹⁰¹ Kârî, *el-Mevzûâtü’l-Kübrâ*, s. 122.

¹⁰² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 95.

¹⁰³ Sehâvî, *el-Makâsîdü’l-Hasene*, s. 80.

¹⁰⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 152.

¹⁰⁵ Kuzâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, II, 324.

¹⁰⁶ Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, V, 243.

¹⁰⁷ Sehâvî, *el-Makâsîdü’l-Hasene*, s. 116.

¹⁰⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 271.

Sehâvî İbn Teymiyye ve daha birçok alimden naklen bu rivayetin ittifakla uydurma olduğunu belirtmektedir.¹⁰⁹

“Allah her gün gariplerin yüzüne bin defa bakar.”¹¹⁰ İbn Hacer el-Heytemî Süyûtî’den naklen bu rivayetin Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini ifade etmiştir.¹¹¹

“Allah zenginlerin yemeğinin lezzetini alır, fakirlerin yemeğine katar.”¹¹² Sehâvî İbn Hacer’den bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiş¹¹³, Süyûtî’nin de bu rivayetle ilgili olarak aynı kanaatte olduğunu belirtmiştir.¹¹⁴

“Allah beni, senin ve amcanın oğlu Ali’nin ruhu dışında bütün yaratılmışların ruhunu almam için görevlendirdi.”¹¹⁵ İbn Hacer el-Heytemî Süyûtî’den naklen bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilemeyeceğini ve bu rivayetin Hz. Peygamber adına büyük bir iftira olduğunu belirtmiştir.¹¹⁶

“Allah bütün insanlara topluca, Ebubekir’e ise özel olarak tecelli edecektir.”¹¹⁷ Aclûnî, Hâkim ve Hatîb el-Bağdâdî’nin rivayet etmiş olduğu bu hadisin Hz. Peygamber’e izafe edilemeyeceği kanaatindedir.¹¹⁸

“Allah kıyamet günü diğer kullarından gizlemek için insanları annelerinin adıyla çağırır.”¹¹⁹ Taberânî’nin İbn Abbas tarikiyle naklettiği bu rivayet İbnü'l-Cevzî tarafından Hz. Peygamber’e izafe edilmemiştir.¹²⁰

“Allah’ı arşın üzerinde bir şeye ol derken işittim, o şey de hemen oluverdi. Kef harfi nunla birleşir birleşmez olması istenen gerçekleşiyordu.”¹²¹ Aclûnî, Ali el-Kârî’nin “Bu rivayet hadis değildir” dediğini aktarmıştır.¹²²

“Levh-i Mahfuz’da kayıtlıdır ki, Allah arşın üzerinden herhangi bir şeye ol deyince kef harfi nun harfine ulaşır ulaşmaz o şey olur.”¹²³ Ali el-Kârî bu rivayetin Hz. Peygamber’in sözü olarak ifade edilemeyeceğini belirtmiştir.¹²⁴

¹⁰⁹ Sahâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 198.

¹¹⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 272.

¹¹¹ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-Hadisiyye*, s. 172.

¹¹² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 273.

¹¹³ Sehâvî, *Makâsîdü'l-Hasene*, s. 200.

¹¹⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 273.

¹¹⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 274.

¹¹⁶ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-Hadisiyye*, s. 173.

¹¹⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 280.

¹¹⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 280.

¹¹⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 282.

¹²⁰ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 248.

¹²¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 518.

¹²² Kârî, *el-Masnû*, s. 125.

“Ben bilinmeyen gizli bir hazineydim, bilinmeyi arzu ettim ve kainatı yaratıp onlara kendimi tanıttım, onlar da beni bilip tanıdılar.”¹²⁵ İbn Teymiyye bu hadisin Hz. Peygamber’in sözlerinden olmadığını ifade etmiş ve bu hadisin sahih veya zayıf bir senedinin bulunmadığını belirtmiştir.¹²⁶

“Ümit, Allah’ın ümmetime bir rahmetidir, ümit olmasaydı hiçbir ana evladını emzirmez, hiç kimse de ağaç dikmezdi.”¹²⁷ Aclûnî bu rivayeti Hatîb el-Bağdâdî’den nakletmiş ve hakkında bir hüküm vermemiştir. Bununla birlikte asıl kaynağıyla karşılaştırıldığında Hatîb el-Bağdâdî’nin bu rivayeti uydurma kabul ettiği anlaşılmaktadır.¹²⁸

“Şüphesiz Allah yanlış ibare ile yapılan duaları kabul etmez.”¹²⁹ Aclûnî bu sözü Takiyyüddin es-Sübki’den rivayet etmiş ve onun bu rivayete ait bir senedinin olduğunu nakletmiştir. Ancak Ali el-Kârî “Bu rivayetin bir senedinin olduğu bilinmemektedir” demiştir.¹³⁰ Aclûnî, ise senedini ve senedinin durumunu belirtmeden aslının olduğunu ifade etmiştir.¹³¹

2.3. Peygamberler ve Hz. Peygamber ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Heva heves yılanı ciğerimi dağladı, onu iyileştirecek ne doktor vardır ne de efsuncu.”¹³² İbn Teymiyye Ebu Mahzure’nin bu beyti Hz. Peygamber’in huzurunda okuduğu, Hz. Peygamber’in aşka gelip hırkasının yere düştüğü, suffa fakirlerinin onu parçalayıp aralarında paylaştıkları ve o parçaları elbiselerine yama yaptıklarına dair rivayetin hadis ilmi alimlerince ittifakla yalan kabul edildiğini ifade etmiştir.¹³³

“Benden sonra vahiy yoktur.”¹³⁴ İbn Hacer el-Heytemî bu rivayetin Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini belirtmiştir.¹³⁵

¹²³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 81.

¹²⁴ Kârî, *el-Mevzûâtü’l-Kübrâ*, s. 249.

¹²⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 155.

¹²⁶ İbn Teymiyye, *Mecmû’u’l-Fetâvâ*, XVIII, 122.

¹²⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 247.

¹²⁸ Hatîb el-Bağdâdî, *Târihü Bağdâd*, II, 52.

¹²⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 283.

¹³⁰ Ali el-Kârî, *el-Masnû’*, s. 62.

¹³¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 283.

¹³² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 165.

¹³³ İbn Teymiyye, *Mecmû’u’l-Fetâvâ*, XI, 59.

¹³⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 450.

¹³⁵ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ’l-Hadisiyye*, s. 182.

“Ey Ali! Bir yaprak ve mürekkep iste.’ Daha sonra Hz Peygamber söyledi, Ali yazdı, Cebrail de şahit oldu. Sonra da yazılan sahife dürüldü”¹³⁶ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini aktarmıştır.

“Sizden birinin kulağı çınlarsa beni ansın; bana salavat getirsin ve şöyle desin; Kim beni anarsa Allah’ta onu hayırla ansın.”¹³⁷ Aclûnî İbnü’l-Cevzî’nin¹³⁸ bu hadis hakkında uydurma hükmü verdiğini, ancak bu nedenle eleştirildiğini nakletmiştir. Ancak hadis hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır.¹³⁹

“Kim kırmızı gülü koklar da, bana salat getirmezse bana cefa etmiş olur.”¹⁴⁰ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini belirtmiştir.¹⁴¹

“Bana bir kere salat getirenin günahından eser kalmaz.”¹⁴² Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını ifade etmiştir¹⁴³

“Ben Allah’tanım, müminler de bendendir.”¹⁴⁴ İbn Hacer bu rivayetin yalan ve uydurma olduğunu söylemektedir.¹⁴⁵

“Saçlarının ağarmasından dolayı üzülen ilk kişi Hz. İbrahim’dir. Sakalındaki beyazlıkları ilk gördüğünde şöyle demiştir: ‘Ey Rabbim! Halilini böyle çirkinleştiren şey nedir?’ Allah da ona şöyle cevap vermiştir: ‘Bu, vakar elbisesi ve İslam nurudur. İzzet ve celalime yemin olsun ki yarattıklarımın kime bu elbiseyi giydirsem benden başka ilah olmadığını ve benim ortağımın bulunmadığını kabul ederse ben de mahşer günü onun için mizan kurmaktan, ona hesap sormaktan ve onu ateşe atmaktan haya ederim.’ Hz. İbrahim de şöyle dedi: ‘Öyleyse ey Rabbim! Benim vakarımı arttır.’ Bunun üzerine onun başı adeta çiçek açmış gibi bembeyaz oldu”¹⁴⁶ İbn Hacer el-Heytemî, Süyûtî’den bu rivayetin uydurma olduğunu nakletmiştir.¹⁴⁷

“Ben adil bir hükümdar zamanında gönderildim.”¹⁴⁸ Necmüddin el-Gazzî bu rivayetin batıl olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁹

¹³⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 471.

¹³⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 123.

¹³⁸ İbnü’l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 76.

¹³⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 123.

¹⁴⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 301.

¹⁴¹ Sağânî, *Mevzûât*, s. 44.

¹⁴² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 304.

¹⁴³ Sağânî, *Mevzûât*, s. 41

¹⁴⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 236.

¹⁴⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 236.

¹⁴⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 304.

¹⁴⁷ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ’l-Hadisiyye*, s. 397.

¹⁴⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 329.

¹⁴⁹ Necmüddin el-Gazzî, *el-İtkân*, I, 183.

“Ben adil bir hükümdar zamanında doğdum.”¹⁵⁰ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini aktarmıştır.¹⁵¹

“Doğruluk benden sonra Ömer’in olduğu yerdedir.”¹⁵² Aclûnî, Sağânî’nin¹⁵³ *Mevzuât*’ında bu rivayetin uydurma olduğunu belirttiğini, ancak el-Hâkim et-Tirmizî ve İbn Asâkir tarafından rivayet edilmiş olduğunu kaydetmiştir.¹⁵⁴

“Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım”¹⁵⁵ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini belirtmiştir.¹⁵⁶

“Hiç bir Peygamber yoktur ki, kendisine peygamberlik kırk yaşından sonra verilmiş olmasın.”¹⁵⁷ İbnü’l-Cevzî bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁸

“Peygamberlerin kıymetini en çok bilmeyenler ve onlara en katı davrananlar akrabalarıdır.”¹⁵⁹ Aclûnî bu hadisi İbn Asâkir’dan¹⁶⁰ nakletmiş hadis hakkında bir hüküm vermemiştir. Ancak bu hadisin senedinde 'Amr b. Şamr bulunmaktadır. Yahyâ b. Maîn 'Amr b. Şamr el-Ca'fi'nin yalancı olup onun hadisinin yazılmayacağını ifade etmiştir.¹⁶¹ İbn Hibbân da onun Rafizî olduğunu ve sahabeye hakaret ettiğini ve sika ravilerden uydurma hadisler rivayet ettiğini belirtmiş, Buhârî de onun münker hadisleri rivayet ettiğini söylemiştir.¹⁶²

“İnsanları idare etmek üzere gönderildim.”¹⁶³ Aclûnî bu hadisi Beyhakî’den¹⁶⁴ nakletmiş ancak hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak Elbânî Hatîb el-Bağdâdî’den bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiştir.¹⁶⁵

“Meclislerinizi bana salat getirerek süsleyin, zira bana salat getirmeniz kıyamet günü sizin için nurdur.”¹⁶⁶ Aclûnî bu hadisi bu lafızla Deylemî’den¹⁶⁷

¹⁵⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 410.

¹⁵¹ Sağânî, *Mevzuât*, s. 36.

¹⁵² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 413.

¹⁵³ Sağânî, *Mevzuât*, s. 76.

¹⁵⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 413.

¹⁵⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 191.

¹⁵⁶ Sağânî, *Mevzuât*, s. 52.

¹⁵⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 227.

¹⁵⁸ Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 197.

¹⁵⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 139.

¹⁶⁰ İbn Asâkir, *Tarihü Dimesk*, XXXVII, 291.

¹⁶¹ Zehebî, *Mîzânü'l-İtidâl*, III, 268.

¹⁶² İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, IV, 366.

¹⁶³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 329.

¹⁶⁴ Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, VI, 351.

¹⁶⁵ Elbânî, *ed-Daîfe*, II, 136, 219.

¹⁶⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 505.

¹⁶⁷ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, II, 291.

nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak bu rivayetin senesinde bulunan ravilerden Muhammed b. el-Hasan en-Nakkâş hakkında Zehebî “Yalancıdır” demiştir.¹⁶⁸ İbn Hacer de onun konuşmasında yalan söylediğini ve münker olduğunu nakletmiştir.¹⁶⁹

“Kertenkele ve onun Rasûlüllah’ı ziyareti.”¹⁷⁰ Aclûnî bu söz hakkında uydurma dendiğini, Hafız el-Mizzî’nin de “Bu hadisin ne metni ne de senedi sahih değildir.” dediğini naklettikten sonra Beyhakî’nin¹⁷¹ zayıf bir senedle bu sözü rivayet ettiğini belirtmiş ve bu rivayet için “Bu rivayet zayıf da uydurma da değildir” dediğini aktarmıştır.¹⁷²

“Garibanlar peygamberlerin mirasçılarıdır. Allah hiçbir peygamber göndermemiştir ki o peygamber kavminde gariban olmasın.”¹⁷³ İbnü'd-Deyba' ve Sehâvî, Enes tarikiyle merfu olarak rivayet edilen bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini ifade etmişlerdir.¹⁷⁴

2.4. Kıyamet ve Sonrası ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Cennete en son girecek kişi Cüheyne denilen birisidir. Cennettekiler: ‘Kesin haber Cüheyne’dedir’ derler.”¹⁷⁵ Aclûnî bu hadisi Hatîb el-Bağdâdî’nin rivayet ettiğini nakletmekte, hadisin sıhhati konusunda bir bilgi vermemektedir. Ancak Dârekutnî bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını ifade etmiştir.¹⁷⁶ Elbânî de “Aclûnî’nin bu hadisin durumunu belirtmemesi şaşılacak bir şeydir” demektedir.¹⁷⁷

“Kıyamet gününde perde arkasından şöyle bir ses işitilir: ‘Ey mahşerde toplanan insanlar, Muhammed’in kızı Fatıma geçinceye kadar gözlerinizi kapatın.’”¹⁷⁸ Aclûnî bu hadisi Hz. Ali ve Ebu Hureyre kanalıyla Hakîm ve Ebu Bekr eş-Şâf’î’den rivayet etmiştir. İbn Hıbbân, Hz. Ali’den gelen rivayetin senedindeki Abbâs b. Velid b. Bekar ez-Zabî’nin hadis çaldığını belirtmiş¹⁷⁹, Dârekutnî onun yalancı olduğunu

¹⁶⁸ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, III, 516.

¹⁶⁹ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, V, 132.

¹⁷⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 42.

¹⁷¹ Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, V, 30.

¹⁷² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 43.

¹⁷³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 91.

¹⁷⁴ Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 473; İbnü'd-Deyba', *Temyîz*, s. 126.

¹⁷⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 28.

¹⁷⁶ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzan*, II, 93.

¹⁷⁷ Elbânî, *ed-Daîfe*, I, 556.

¹⁷⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 115.

¹⁷⁹ İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, II, 190.

ifade etmiştir.¹⁸⁰ Ukaylî de onun uydurma bir hadisini nakletmiştir.¹⁸¹ Ebu Hureyre'den gelen rivayette bulunan Amr b. Ziyâd hakkında ise İbn Adî “Amr hadis çalar ve uydurma hadisler rivayet eder” demiştir.¹⁸²

2.5. Menakıb ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Ebu Hanife ümmetimin yıldızıdır.”¹⁸³ Ali el-Kârî bu rivayetin hadisçilerin ittifakıyla uydurma olduğunu nakletmiştir.¹⁸⁴

“(Cebrail şöyle demiştir:) Allah Adem’i yaratıp ve ona ruhu üfleyince, benden bir elma alıp suyunu onun boğazına sıkmamı emretti. Ben de sıktım. Ey Muhammed! Allah ilk damladan seni, ikinci damladan da Ebubekir’i..... yarattı.”¹⁸⁵ Aclûnî Heysemî’den naklen bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmiştir.¹⁸⁶

“Kıyamet gününde sancağı Ali taşıyacaktır.”¹⁸⁷ Ali el-Kârî, İbnü'l-Cevzî’den bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiştir.¹⁸⁸

“İbrahim (Hz. Peygamber’in Mariye’den olma oğlu) yaşasaydı, peygamber olurdu.”¹⁸⁹ Nevevî bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmiştir.¹⁹⁰

“Kıyamet günü benim sancaktarım Ali’dir.”¹⁹¹ İbnü'l-Cevzî bu rivayetin Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini ifade etmiştir.¹⁹²

“Ey Ömer! Ben Peygamber olarak gönderilmeseydim sen gönderilecektin.”¹⁹³ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını ifade etmiştir.¹⁹⁴

“Vasiyetim, sırdaşım, ailemde halifem ve benden sonraki en hayırlı halife Ali b. Ebi Tâlib’dir.”¹⁹⁵ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini belirtmiştir.¹⁹⁶

¹⁸⁰ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, II, 382.

¹⁸¹ Ukaylî, *Duafâ*, III, 363.

¹⁸² Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, III, 260.

¹⁸³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 46.

¹⁸⁴ Ali el-Kârî, *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ*, s. 76.

¹⁸⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 285.

¹⁸⁶ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-Hadisîyye*, s. 173.

¹⁸⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 163.

¹⁸⁸ Kârî, *el-Masnû'*, s. 148.

¹⁸⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 182.

¹⁹⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 182.

¹⁹¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 188.

¹⁹² İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, I, 16.

¹⁹³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 190.

¹⁹⁴ Sağânî, *Mevzûât*, s. 77.

¹⁹⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 403.

¹⁹⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 403.

“Zülfikârdan başka kılıç ve Ali’den başka da delikanlı yoktur.”¹⁹⁷ Ali el-Kârî bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini belirtmiştir.¹⁹⁸

“Ömer ibnü'l-Hattab cennet ehlinin feneridir.”¹⁹⁹ Aclûnî bu hadisi Bezzâr, Ebu Nuaym²⁰⁰, İbn Asâkir²⁰¹ ve İbn Hacer’den nakletmiş; Bezzâr’dan naklettiği hadisin zayıf, Ebu Nuaym’dan naklettiği hadisin garib olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında İbn Asâkir’in bu hadisi Sa'b b. Cesâme’den rivayet ettiğini ifade etmiştir. Elbânî bu rivayetin senedinde bulunan ravilerden Muhammed b. Ömer’in el-Vâkıdî olduğunu ve onun da yalancı olduğunu belirterek bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiştir.²⁰²

“Gökte hiçbir melek yoktur ki Ömer’e hürmet etmesin ve yer yüzünde de hiçbir şeytan yoktur ki Ömer’den kaçmasın.”²⁰³ Aclûnî bu hadisi İbn Adî²⁰⁴, Hâkim, Ebu Nuaym ve Deylemî’den²⁰⁵ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak İbn Adî, bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Musa b. Abdurrahman es-San’ânî’nin münkerü’l-hadis olduğunu belirtmiş²⁰⁶, İbn Hıbbân da onun hadis uydurduğunu ifade etmiştir.²⁰⁷

“Ey Ebâ Ümâme! Allah’ın emirlerini her şeyin üstünde tut ki, Allah da seni şereflendirsin.”²⁰⁸ Aclûnî bu hadisi Deylemî’den²⁰⁹ rivayet etmiş ancak hadis hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır. Deylemî bu hadisi muallak olarak Sülemî-Hadr b. Muhammed b. Attâb-Ebu Mansûr Talha b. Sa’d-Me’mûn b. Ahmed-Hişâm b. Ammâr-Ebu Bekr b. Ayyâş-Muhammed b. Ziyâd-Ebu Ümâme senediyle rivayet etmiştir. Ancak Zehebî, bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Me’mûn’un şaşılacak şeyler rivayet ettiğini belirtmiştir.²¹⁰ Yine İbn Hacer Ebu Nuaym’dan bu ravinin zayıf olup hadis uydurduğunu ve sika ravilerden uydurma hadisler rivayet ettiğini nakletmiştir.²¹¹

¹⁹⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 441.

¹⁹⁸ Ali el-Kârî, *Mevzûâtü'l-Kübrâ*, s. 384.

¹⁹⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 84.

²⁰⁰ Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, VI, 333.

²⁰¹ İbn Asâkir, *Tarihü Dimeşk*, XXXIV, 166.

²⁰² Elbânî, *ed-Daîfe*, VIII, 392.

²⁰³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 361.

²⁰⁴ İbn Adî, *el-Kâmil*, VI, 349.

²⁰⁵ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, IV, 105.

²⁰⁶ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, VI, 124.

²⁰⁷ İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, II, 242.

²⁰⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 494.

²⁰⁹ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, V, 354.

²¹⁰ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, III, 429.

²¹¹ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, V, 7.

“Ashabıma sövmek affedilmeyecek bir gûnahtır.”²¹² Ali el-Kârî İbn Teymiyye’den bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini nakletmiştir.²¹³

“Her kim benimle ehli beytim arasını Ali’yle ayırırsa şefaatiime nail olamaz.”²¹⁴ Aclûnî bu rivayetin Şia’nın uydurmalarından olduğunu söylemiştir.²¹⁵

²¹² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 505.

²¹³ Kârî, *el-Masnû’*, s. 110.

²¹⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 316.

²¹⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 316.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KEŞFÜ'L-HAFÂ'DA İBADETLER İLE İLGİLİ UYDURMA RİVAYETLER

3.1. Abdest, Namaz, Oruç vb İbadetler ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Öğle vakti güneş tepedeyken bir cismin gölgesi bir buçuk veya iki zira' olunca öğle namazını kılınız.”²¹⁶ Ali el-Kârî bu rivayetin Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini belirtmiştir.²¹⁷

“Temiz olanlarınıza ikramda bulununuz.”²¹⁸ Ali el-Kârî İbn Teymiyye'den bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını aktarmıştır.²¹⁹

“Toprak sünnetsizin bevletmesi ile kırk gün necis olur.”²²⁰ Ali el-Kârî bu rivayetin senedinde hadis uyduran Davud b. Süleyman el-Cürcanî olduğunu belirtmiş ve bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını ifade etmiştir.²²¹

“Hz Peygamber'in Cuhfe hamamına girişi.”²²² İbn Hacer *Şerhü's-Şemâil*'de hadis alimlerinin ittifakıyla bu rivayetin uydurma olduğunu aktarmıştır.²²³ Nevevî ise bu hadisin zayıf olduğunu zikretmiştir.²²⁴

“Avuç içi miktarı olan kandan dolayı elbise yıkanır ve namaz tekrarlanır.”²²⁵ Süyûtî bu hadisin senedinde yalancı olarak kabul edilen Nuh'un yer aldığı ifade etmiştir.²²⁶

“Hz Peygamber: ‘Yahudi ve Hıristiyanlara selam veriniz, ancak ümmetimin Yahudilerine selam vermeyiniz.’ buyurdu. Oradakiler ‘Ümmetinin Yahudileri kimlerdir?’ diye sorunca Hz. Peygamber de ‘Namazı terk edenlerdir.’ diye cevap verdi.”²²⁷ Ali el-Kârî Süyûtî'nin bu hadise vakıf olmadığını nakletmiştir. Sağânî ise bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını ifade etmiştir.²²⁸

²¹⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 114.

²¹⁷ Kârî, *el-el-Mevzûâtü'l-Kübrâ*, s. 116.

²¹⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 201.

²¹⁹ Kârî, *el-Masnû'*, s. 58.

²²⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 257.

²²¹ Kârî, *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ*, s. 140.

²²² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 470.

²²³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 471.

²²⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 470.

²²⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 471.

²²⁶ Suyuti, *el-Leali'l-Masnua*, II, 4.

²²⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 518.

²²⁸ Sağânî, *Mevzûât*, s. 41.

“Müminin şerefi geceleri ibadetle geçirmesi, izzeti ise insanlardan bir şey istememesidir.”²²⁹ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber’e izafe edilemeyeceğini söylemiştir.²³⁰

“Yüzük ile kılınan namaz yüzüksüz kılınan yetmiş namaza denktir.”²³¹ Sehâvî İbn Hacer’den bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiştir.²³²

“Alimin arkasında kılınan namaz dört bin dört yüz kırk namaza eşdeğerdir.”²³³ Sehâvî bu rivayetin Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini ifade etmiştir.

“Ezanı çok olan yerin soğuğu az olur.”²³⁴ Suyuti, Deylemî’nin senedsiz olarak rivayet ettiği bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını görüşündedir.²³⁵

“Boynu meshetmek (kıyamet günü) boyna zincir vurulmasından korur.”²³⁶ Nevevî bu hadisin Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini aktarmıştır.²³⁷

“Ağza ve burna üçer kere su vermek cünüp kimseye farzdır.”²³⁸ Ali el-Kârî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiştir.²³⁹

“Kim abdestini bozar da tekrar abdest almazsa bana eziyet etmiş olur. Kim abdest alıp namaz kılmazsa bana eziyet etmiş olur. Kim namaz kılar da bana dua etmezse bana eziyet etmiş olur. Kim de bana dua eder de onun duasını kabul etmezsem ona eziyet etmiş olurum. Ben eziyet veren bir Rab değilim.”²⁴⁰ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini söylemiştir.²⁴¹

“Ezan okunurken konuşan kimsenin imanının zayi olmasından korkulur.”²⁴² Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiştir.²⁴³

²²⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 12.

²³⁰ Sağânî, *Mevzuât*, s. 53.

²³¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 31.

²³² Sehâvî, *el-Makâsidi’l-Hasene*, s. 423.

²³³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 34.

²³⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 225.

²³⁵ Süyûtî, *el-Leâli’l-Masnûa*, II, 12.

²³⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 243.

²³⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 243.

²³⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 248.

²³⁹ Kârî, *el-Masnû*, s. 171.

²⁴⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 261.

²⁴¹ Sağânî, *Mevzuât*, s. 43.

²⁴² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 264.

²⁴³ Sağânî, *Mevzuât*, I, 80.

“Kim namazı terk etmiş birine bir lokma kadar da olsa yardım ederse bütün peygamberleri öldürmüş gibidir.”²⁴⁴ Süyûtî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini belirtmiştir.²⁴⁵

“Cünüplükten helal yolla temizlenen kimseye, Allah beyaz inciden yüz köşk verir, dökülen her damla su karşılığında bin şehid sevabı yazılır.”²⁴⁶ Ali el-Kârî bu rivayetin Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini belirtmiştir.²⁴⁷

“Kim sabah namazını terk ederse, Kur'an ondan uzaklaşır.”²⁴⁸ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını ifade etmiştir.²⁴⁹

“Kim ezan okunurken konuşursa imanının gitmesinden korkulur.”²⁵⁰ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir.²⁵¹

“Kim mescitte dünya kelamı konuşursa Allah onun amelini boşa çıkarır.”²⁵² Sağânî ve Ali el-Kârî bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmişlerdir.²⁵³

“Kim rükudan kalkarken ellerini kaldırır, namazı olmaz.”²⁵⁴ Ali el-Kârî bu rivayetin uydurma olduğunu ifade etmiştir.²⁵⁵

“Kim müezzinin sesini duyup da ‘Doğru söyleyene merhaba, namaza merhaba’ derse Allah ona binlerce iyilik yazar, o kişinin günahlarından binlercesini siler ve o kimseyi binlerce derece yükseltir.”²⁵⁶ Süyûtî *el-Leâli*'de bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir.²⁵⁷

“Kim abdest alırken besmele çekerse, bu abdestini bozana kadar iki melek sürekli ona iyilik yazar.”²⁵⁸ Ali el-Kârî bu hadisin senesinde hadis uydurmakla meşhur olmuş İbn Alvân'ın bulunduğunu söylemiştir.²⁵⁹

“Kim cemaatle sabah namazı kılsa, Hz. Adem'le birlikte elli defa haccetmiş gibi olur; kim de öğle namazını cemaatle kılsa, o Hz. Nuh ile kırk ya da otuz defa

²⁴⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 269.

²⁴⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 269.

²⁴⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 269.

²⁴⁷ Kârî, *el-Masnû*, s. 175.

²⁴⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 281.

²⁴⁹ Sağânî, *Mevzûât*, s. 42.

²⁵⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 283.

²⁵¹ Sağânî, *Mevzûât*, s. 80.

²⁵² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 283.

²⁵³ Sağânî, *Mevzûât*, s. 39 Kârî, *el-Masnû*, s. 181.

²⁵⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 284.

²⁵⁵ Kârî, *el-Masnû*, s. 183.

²⁵⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 300.

²⁵⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 300.

²⁵⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 302.

²⁵⁹ Kârî, *el-Masnû*, s. 186.

hacetteymiş gibi olur.”²⁶⁰ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiştir.²⁶¹

“Kim mescide bir kandil yakarsa, o kandil sönmeye kadar, o kişiye yetmiş bin melek rahmet diler; kim de mescitte bir hasır sererse, o hasır parçalanıncaya kadar, yetmiş bin melek o kimseye rahmet diler.”²⁶² Süyûtî *el-Leali*’de bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmiştir.²⁶³

“Kim kametin kelimelerini tek okursa bizden değildir.”²⁶⁴ Ali el-Kârî Süyûtî’den bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiştir.²⁶⁵

“Din kardeşine abdest alacağı bir ibrik sunan kimse, kardeşine Allah yolunda cihad edilen eğerli bir at sunmuş gibi olur.”²⁶⁶ İbn Teymiyye ve Süyûtî bu rivayetin uydurma olduğunu ifade etmişlerdir.²⁶⁷

“Her kim kaçırdığı bir farzı Ramazan ayının son cumasında kaza ederse, kazaya kalmış yetmiş senelik namazlarının yerini tutar.”²⁶⁸ Ali el-Kârî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını aktarmıştır.²⁶⁹

“Develerin ve eti yenen hayvanın idrarında bir beis yoktur”²⁷⁰ Süyûtî bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini belirtmiştir. Ancak bu rivayette “develer” lafzı yerine “eşek” kelimesi geçmektedir.²⁷¹

“Def’i hacette bulunduğunuz tuvaletlerde abdest almayın. Çünkü müminin abdest aldığı su kişinin iyilikleri ile birlikte geride kalır.”²⁷² Ali el-Kârî bu hadisi Yahya b. Anbese’nin uydurduğunu ifade etmiştir.²⁷³

“Camiye komşu olan kişinin namazı ancak cami de olur.”²⁷⁴ İbn Hacer bu rivayetin sağlam bir senedinin olmadığını ifade etmiş²⁷⁵, Sağânî de bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmiştir.²⁷⁶

²⁶⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 304-305.

²⁶¹ Sağânî, *Mevzûât*, s. 42

²⁶² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 312.

²⁶³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 312.

²⁶⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 310.

²⁶⁵ Ali el-Kârî, *el-Masnû’*, s. 180.

²⁶⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 319.

²⁶⁷ İbn Teymiyye, *Mecmû’u’l-Fetâvâ*, XVIII, 383.

²⁶⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 321.

²⁶⁹ Ali el-Kârî, *el-Masnû’*, s. 191; Ali el-Kârî, *el-Mevzûâtü’l-Kübrâ*, 342.

²⁷⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 422.

²⁷¹ Süyûtî, *el-Leali’l-Masnûta*, II, 3.

²⁷² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 422.

²⁷³ Ali el-Kârî, *el-Masnû’*, s. 206.

²⁷⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 443.

²⁷⁵ İbn Hacer, *Tahrîcû Ehâdisi’r-Râfi’i*, II, 136-137.

“Müslüman’ın farz ve sünnetleri bilmemesi caiz değildir. Bunların dışındakileri bilmemesi ise helaldir.”²⁷⁷ Süyûtî *Zeyl*’de bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini ifade etmiştir.²⁷⁸

“Cemaatin en yakışıklısı cemaate imam olur.”²⁷⁹ Süyûtî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiştir.²⁸⁰

“Allah’ın mescitlerinden birinde bir çıra yakana, o çıra mescidi aydınlattığı sürece, melekler ve arşı taşıyanlar istiğfarda bulunurlar.”²⁸¹ Aclûnî bu hadisi Hâris b. Ebi Üsâme ve Ebu’ş-Şeyh’ten nakletmiş, hadis hakkında “Senedi zayıftır.” demiştir.²⁸² Ancak bu hadisin senedinde bulunan ravilerden İshak b. Bişr el-Kâhilî uydurma hadisler nakletmiştir.²⁸³ İbn Ebi Hâtim de bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Muhacir b. Kesîr’in münkerü’l-hadis olduğunu belirtmiştir.²⁸⁴

3.2. Kutsal Mekanlar ve Zamanlar ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Rabbimi (hacıların) Mina’dan ayrılış günü insanların önünde gri renkli bir deve üzerinde, yün bir cübbe ile gördüm.”²⁸⁵ Ali el-Kârî bu rivayetin uydurma olup aslının olmadığını nakletmiştir.²⁸⁶

“Kim hacca gider de beni ziyaret etmezse bana eziyet etmiş olur.”²⁸⁷ Sağânî ve İbnü’l-Cevzî bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını ifade etmiştir.²⁸⁸ Ancak Aclûnî bu konuda onlara katılmamaktadır.²⁸⁹

“Kim bir sene içinde beni ve babam İbrahim’i ziyaret ederse cennete girer.”²⁹⁰ Nevevî ve İbn Teymiyye bu rivayetin Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini belirtmişlerdir.²⁹¹

²⁷⁶ Sağânî, *Mevzuât*, s. 42.

²⁷⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 453.

²⁷⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 453.

²⁷⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 475.

²⁸⁰ Süyûtî, *el-Leâli’l-Masnûa*, II, 19. Süyûtî.

²⁸¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 264.

²⁸² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 264.

²⁸³ İbn Adî, *el-Kâmil*, I, 342.

²⁸⁴ Zehebî, *Mîzânü’l-İtidâl*, IV, 193; İbn Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, VI, 104.

²⁸⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 495.

²⁸⁶ Ali el-Kârî, *el-Mevzuatu’l-Kübra*, s.209; Ali el-Kârî, *el-Masnû’*, s. 102.

²⁸⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 288.

²⁸⁸ Sağânî, *Mevzuât*, s. 43; İbn İbnü’l-Cevzî, *Mevzuât*, II, 217

²⁸⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 288.

²⁹⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 297.

²⁹¹ İbn Teymiyye, *Mecmû’u’l-Fetâvâ*, VIII, 125.

“Kim Kabe’yi bir hafta boyunca tavaf eder, makamda iki rekat namaz kılar ve zemzem içerse ne kadar günahı varsa affolunur.”²⁹² Sehâvî bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığı görüşündedir.²⁹³

“Her kim iki harem bölgesi arasında ölürse kıyamet gününde emniyette olarak diriltilir, her kim de hac için Mekke yolunda ölürse Allah onu hesaba çekmez ve ona dokunmaz.”²⁹⁴ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiştir.²⁹⁵

“Hiçbir meclis iki sevgiliye dar gelmez.”²⁹⁶ Aclûnî bu hadisi Deylemî’den²⁹⁷ senedsiz olarak nakletmiş, hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak bu hadisi İbn Hacer, Hatîb el-Bağdâdî’den, Muhammed b. Muhammed b. Ahmed’in Hurâş-Enes kanalıyla rivayet ettiği bir nüshaya hadis eklediğini nakletmiş ve bu hadisi zikretmiştir.²⁹⁸ Yine bu ravi hakkında hadisin kıymetini düşürdüğünü, münker ve uydurma hadisler rivayet ettiğini de nakletmiştir.²⁹⁹ Zehebî de İbnü’l-Mübârek’in onun dışında başka kimse için açıktan yalancısı demediğini nakletmiştir.³⁰⁰

“Cuma günü iyi geçerse diğer günler de iyi geçer, Ramazan iyi geçerse senenin tamamı iyi geçer.”³⁰¹ İbn Adî³⁰², Dârekutnî, Ebu Nuaym³⁰³ ve Beyhakî³⁰⁴ bu hadisi Aîşe’den rivayet etmişler ve Beyhakî bu hadisin zayıf olduğunu belirtmiştir.³⁰⁵ İbnü’l-Cevzî ise bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını ifade etmiştir.³⁰⁶

“Receb ayının diğer aylara üstünlüğü Kuran’ın diğer sözlere üstünlüğü gibidir. Şaban ayının diğer aylara üstünlüğü benim diğer peygamberlere üstünlüğüm gibidir.”³⁰⁷ İbn Hacer’in ifade ettiği üzere bu rivayet Hz. Peygamber’e ait değildir.³⁰⁸

²⁹² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 306.

²⁹³ Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 654-655.

²⁹⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 332.

²⁹⁵ Sağânî, *Mevzuât*, s. 43.

²⁹⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 220.

²⁹⁷ Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, IV, 75.

²⁹⁸ İbn Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, V, 363.

²⁹⁹ İbn Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, V, 363.

³⁰⁰ Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, II, 643.

³⁰¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 109.

³⁰² İbn Adî, *el-Kâmil*, V, 288.

³⁰³ Ebu Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, VII, 140.

³⁰⁴ Beyhakî, *Şuabü’l-İmân*, III, 340.

³⁰⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 109.

³⁰⁶ İbnü’l-Cevzî, *el-Mevzuât*, II, 194.

³⁰⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 99.

³⁰⁸ Ali el-Kârî, *el-Masnû’*, s. 128.

“Aşûre günü sürme çeken kimse göz ağrısı çekmez.”³⁰⁹ İbnü'l-Cevzî³¹⁰, Süyûtî³¹¹, Sehâvî³¹² ve Ali el-Kârî³¹³ bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmişlerdir.

“Kim Zilhiccenin onsekizinde oruç tutarsa, Allah ona altmış aylık oruç sevabı yazar.”³¹⁴ Halebî bu hadisi *Sîre*'sinde senedsiz nakletmiş ve bu hadisle ilgili Zehebî'nin “Bu rivayet münker ve hatta uydurmadır” dediğini nakletmiştir.³¹⁵

3.3. Kur'an'ın Fazileti ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Kur'an ehli, Allah ehlidir.”³¹⁶ Bu hadisi Hafîb el-Bağdadî rivayet etmiş, Zehebî ise bu hadisin batıl olduğunu ifade etmiştir.³¹⁷ Aclûnî bu hadise Ebu Ubeyde, Bezzâr ve İbn Mâce³¹⁸ tarafından rivayet edilen Enes b. Mâlik hadisini şahit olarak zikreder. Rivayete göre Hz. Peygamber “Şüphesiz insanlardan Allah'a yakın olanlar vardır” deyince Ashab: ‘Ey Allah'ın Resulü! Bunlar kimlerdir?’ diye sordu. O da ‘Onlar Kur'an ehli, Allah ehli ve Allah'ın has kullarıdır!’ cevabını verdi.” Aclunî, şahit getirdiği bu hadisle söz konusu rivayetin uydurma olmadığı kanaatini taşıdığını göstermektedir.

“Allah kendi kitabı dışındaki bir şeyin doğru olmasını istemez.”³¹⁹ Bu rivayet Ali el-Kârî tarafından uydurma olarak kabul edilmiştir.³²⁰ Aclunî, bu rivayetin Sehâvî ve İbnü'd-Deyba' tarafından da bilinmediğini belirtir.³²¹

“Allah Rasulü toplanın ve ellerinizi kaldırın dedi, biz toplandık ve ellerimizi kaldırdık. Hz. Peygamber üç defa ‘Allah'ım Kur'an'ın kaybolup gitmemesi için Kur'an öğreticilerini bağışla; Dinin ortadan kalkmaması için de alimlere yardım et.’ dedi.”³²² Süyûtî bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir.³²³

³⁰⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 276.

³¹⁰ İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, II, 204

³¹¹ Süyûtî, *el-Leâli'l-Mesnû'a*, II, 111

³¹² Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 633.

³¹³ Ali el-Kârî, *el-Masnû'*, s. 175

³¹⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 305.

³¹⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 305.

³¹⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 32.

³¹⁷ Zehebî, *Mîzânü'l-İtidâl*, VI, 78-79.

³¹⁸ İbn Mâce, İman, 16.

³¹⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 49.

³²⁰ Ali el-Kârî, *el-Masnû'*, s. 50.

³²¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 49.

³²² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 63.

³²³ Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnû'a*, I, 181.

“Allah’ım beni yarattıklarından hiçbir kimseye muhtaç etme.”³²⁴ İbn Hacer el-Mekkî Süyûtî’den bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini nakletmiştir.³²⁵

“Zebaniler Kuran hafızı olup büyük günah işleyenlere puta tapanlardan daha çabuk ulaşırlar. Onlar ‘Put tapanlardan önce bizden mi başlıyorsunuz?’ derler. Melekler de onlara ‘Bilenler bilmeyenler gibi değildir.’ derler.”³²⁶ Taberânî ve Ebu Nuaym’ın³²⁷ Enes tarikiyle rivayet ettikleri bu hadis Aclûnî tarafından uydurma olarak değerlendirilmiştir.³²⁸ Ayrıca Irâkî, *İhyâ*’nın hadislerini tahrir ederken Zehebî’nin bu hadis hakkında münkerdir dediğini belirtmiştir.³²⁹

“Her hatim sonunda kabul olunacak bir dua vardır.”³³⁰ Aclûnî bu hadisi Ebu Nuaym³³¹ ve İbn Asâkir’den³³² nakletmiş, Münâvî’den bu hadisin senesinde bulunan ravilerden Yahya es-Simsârın İbn Maîn tarafından yalancı sayıldığını, Nesâî’nin ondan rivayeti terkettiğini belirtmiştir.³³³

“Kur'an'dan başkasından şifa umana Allah şifa vermez.”³³⁴ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini aktarmıştır.³³⁵

“Allah’ın kitabından bir kimseye bir ayet öğretilene, o ayeti öğrenen kimse köle olur.”³³⁶ İbn Teymiyye ve Süyûtî bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını ifade etmişlerdir.³³⁷

“Her kim Kur'an’ı tersinden okursa, cehenneme ters çevrilerek tepe takla atılır.”³³⁸ Ali el-Kârî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını ifade etmiştir.³³⁹

3.4. Dua ve Zikir ile İlgili Uydurma Hadisler

“Musibet halindeki müminin duasını ganimet bilin.”³⁴⁰ Aclûnî bu hadisi Ebu’ş-Şeyh’ten nakletmiş hadis hakkında bir hüküm vermemiştir. İbn Maîn bu

³²⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 218.

³²⁵ İbn Hacer el-Mekkî, *el-Fetâvâ’l-Hadisyye*, 172.

³²⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 501-502.

³²⁷ Ebu Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, VIII, 286.

³²⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 502.

³²⁹ Gazâlî, *İhyâü Ulumi’d-Dîn*, VI, 101.

³³⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 86.

³³¹ Ebu Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, VII, 260.

³³² İbn Asâkir, *Tarihü Dimeşk*, XIV, 271.

³³³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 86.

³³⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 274.

³³⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 274.

³³⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 312.

³³⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 312.

³³⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 319.

³³⁹ Ali el-Kârî, *el-Mevzûâtü’l-Kübrâ*, s. 340. Kârî’nin lafzı “قرأ القرآن منكوساً” şeklindedir.

hadisin ravilerinden Hüseyin b. el-Ferec'in yalancı olup hadis çaldığını belirtmiştir.³⁴¹

“Ümmetimin zayıflarının duasını ganimet bilin.”³⁴² Bu hadisi Aclûnî Deylemî'den³⁴³ rivayet etmiştir. Ancak Deylemî'deki rivayette “Zira onların size olan duası kabul edilir, ancak kendilerine yaptıkları duaları kabul edilmez.” fazlalığı vardır.³⁴⁴ Bu hadisin ravilerinden İbn Hacer Hişâm b. Muhammed el-Kûfî'nin hadis uydurmakla suçlandığını ve uydurma bir hadis rivayet ettiğini belirtmiştir.³⁴⁵ Yine İbn Hacer, bu hadisin senedinde bulunan Hakem b. Zahîr hakkında, İbnü'l-Cevzî'den onun sıkı ravilerden uydurma hadisler rivayet ettiğini nakletmiştir.³⁴⁶

“Her halükarda Allah(c.c.)'ı çokça zikredin, çünkü dünya ve ahirette Allah'ı zikirden daha sevimli ve kulun kurtuluşu için ondan daha yararlı bir iş yoktur.”³⁴⁷ Aclûnî bu hadisi Beyhakî³⁴⁸ ve İbn Ebi'd-Dünyâ'dan nakletmiş hadis hakkında bir hüküm vermemiştir. Ancak bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Mervân b. Salim el-Cezerî'nin metruku'l-hadis ve münkerü'l-hadis olduğu belirtilmiş, onun hadis uydurduğu nakledilmiştir.³⁴⁹

“Allah bana yeter, Allah dua edeni işitir.”³⁵⁰ Bu hadisi Aclûnî Necmüddin el-Gazzî'nin İbnü's-Sinnî ve Deylemî'den rivayet ettiğini nakletmiştir.³⁵¹ Bu hadisin senedinde bulunan Mücâşi' b. Amr tenkide uğramıştır. Şöyle ki; İbn Hibbân onun sika raviler adına hadis uydurduğu ve sika gruplardan uydurma hadisler rivayet ettiğini nakletmiş³⁵², İbn Hacer de onun Yahya b. Maîn'in onu yalancılardan saydığını, Ukaylî'nin de onun hadislerinin münker olduğunu belirttiğini nakletmiştir.³⁵³

“Babanın çocuğuna duası, peygamberin ümmetine duası gibidir.”³⁵⁴ Aclûnî bu hadisi Deylemî'den³⁵⁵ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede

³⁴⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 176.

³⁴¹ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, I, 545; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, II, 307.

³⁴² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 176.

³⁴³ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 89.

³⁴⁴ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 89.

³⁴⁵ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, IV, 305; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, VI, 197.

³⁴⁶ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, II, 163.

³⁴⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 193.

³⁴⁸ Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, I, 395.

³⁴⁹ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, IV, 90; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, X, 85.

³⁵⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 405.

³⁵¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 405.

³⁵² İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, III, 18.

³⁵³ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, V, 15.

³⁵⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 459.

bulunmamıştır. İbnü'l-Cevzî ve Süyûtî, Ahmed b. Hanbel'in bu hadis hakkında "Uydurmadır." dediğini, bu hadisin ravilerinden Said'in rivayet ettiği hadisin değersiz, hiçbir şey hükmünde olduğunu nakletmişlerdir.³⁵⁶

"Ramazan'da Allah'ı anan bağışlanır, onda Allah'tan isteyen hüsrana uğramaz."³⁵⁷ Aclûnî bu hadisi Taberânî³⁵⁸ ve Beyhakî'den nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Elbânî, bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Abdurrahman b. Kays'ın metruk olduğunu, Ebu Zür'a'nın onu yalanladığını belirtmiş ve bu rivayetin uydurma olduğunu ifade etmiştir.³⁵⁹

"Erkekleri sakallarla, kadınları saç örgüleriyle süsleyen her türlü noksanlıktan münezzehdir."³⁶⁰ Aclûnî bu hadisi bu lafızla Hâkim'den rivayet etmiş, hadis hakkında değerlendirmede bulunmamıştır. Hatîb el-Bağdâdî, bu hadisin senedinde bulunan ravilerden el-Hüseyn b. Davud b. Muâz el-Belhî'nin Yezîd b. Hârûn - Huneyn - Enes kanalıyla çoğu uydurma olan bir nüsha rivayet ettiğini belirtmiştir.³⁶¹ Zehebî ve İbn Hacer de onun sika olmadığını ve hadisinin uydurma olduğunu nakletmişlerdir.³⁶²

"Allah, bir kulun duasını kabul etmeden ona dua etmesi için izin vermez."³⁶³ Aclûnî bu hadisi Ebu Nuaym'den nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Habib b. Ebi Habib el-Mısırî'nin metruk olduğu, Ebu Davud ile birlikte bir cemaatin onu yalancı saydıkları ve uydurma hadisler rivayet ettiği nakledilmiştir.³⁶⁴ Yine bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Abdurrahman b. Hâlid'in münkerü'l-hadis olduğu nakledilmiştir.³⁶⁵

"Vird sahibi lanetlenmiştir, virdi terk eden de lanetlenmiştir."³⁶⁶ Sağânî bu rivayetin uydurma olduğunu dile getirmiştir.³⁶⁷

³⁵⁵ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, II, 212.

³⁵⁶ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 87; Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*, II, 250.

³⁵⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 476.

³⁵⁸ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, VI, 195; VII, 226.

³⁵⁹ Elbânî, *ed-Dâife*, VIII, 115.

³⁶⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 506.

³⁶¹ Hatîb el-Bağdâdî, *Târihü Bağdâd*, VIII, 44.

³⁶² Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, I, 534; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, II, 282.

³⁶³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 358.

³⁶⁴ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, I, 452; İbn Hacer, *Takrîb*, I, 183.

³⁶⁵ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, III, 313.

³⁶⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 24.

³⁶⁷ Sağânî, *Mevzûât*, s. 59.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KEŞFÜ'L-HAFÂ'DA SOSYAL HAYAT İLE İLGİLİ UYDURMA RİVAYETLER

4.1. İlim, İlim Öğrenmek ve Alimlerin Fazileti ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Öğrenci öğretmen önüne oturduğu zaman Allah ona yetmiş rahmet kapısı açar. Onun yanından kalktığı anda annesinden doğduğu gün gibi günahsız olarak kalkar. Allah, ona öğrendiği her harf için yetmiş şehit sevabı verir ve bir yıllık ibadet sevabı yazar.”³⁶⁸ Ali el-Kârî bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiştir.³⁶⁹

“Dört şey dört şeye doymaz: Toprak suya, kadın erkeğe, göz bakmaya, âlim ilme.”³⁷⁰ Aclûnî bu rivayeti Ebu Hureyre ve Hz. Aişe kanalıyla nakletmiş³⁷¹, Ukaylî ve İbnü'l-Cevzî ise bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmişlerdir.³⁷²

“İnsanlardan üç gruba acıyınız: Toplumun ileri gelenlerinden olup hor görülene, zenginlerinden iken fakir düşene, cahiller arasında kalan âlime.”³⁷³ Askerî ve İbn Hibbân tarafından Enes’ten münker bir senedle rivayet edilmiştir. Hatîb el-Bağdâdî tarafından da rivayet edilmiş ve senedinde meçhul bir ravi olduğu belirtilmiştir.³⁷⁴ İbnü'l-Cevzî ise uydurma olduğunu belirterek el-Fudayl b. İyaz’a nispet etmiştir.³⁷⁵

“İlim ancak öğrenmekle olur.”³⁷⁶ Taberânî, Ebu Nuaym ve Askerî’nin Ebu’d-Derdâ’dan daha uzun bir metinle naklettikleri bu hadisin senedinde yalancı bir ravi olan Muhammed b. Hasan el-Hemezânî bulunmaktadır.³⁷⁷

“Cennet ehli cennette alimlere ihtiyaç duyar. Şöyle ki her Cuma Yüce Allah’ı ziyaret ederler. Allah onlara “Ne istiyorsunuz?” diye sorar. Onlar da alimlerine

³⁶⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 102.

³⁶⁹ Kârî, *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ*, s. 113.

³⁷⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 128-129.

³⁷¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 128.

³⁷² İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, I, 235.

³⁷³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 136.

³⁷⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 136.

³⁷⁵ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, I, 237.

³⁷⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 247.

³⁷⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 247.

bakarlar ve onlara “Rabbimizden ne isteyeceğiz?” diye sorarlar. Alimler de “Şöyle şöyle isteyin” derler.”³⁷⁸ Ali el-Kârî bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiştir.³⁷⁹

“Bir alimin ilim meclisinde bulunmak bin rekat namaz kılmaktan daha faziletlidir.”³⁸⁰ Gazâlî’nin *İhyâ*’da Ebu Zer’den naklettiği bu rivayeti³⁸¹, İbnu’l-Cevzî Ömer tarihiyle nakletmiş ve bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiştir.³⁸²

“Sizin en kötü olanlarınız yetimlere en az merhamet eden, fakirlere en kaba davranan ve çocuklarınızı eğitenlerdir.”³⁸³ Süyûtî bu rivayetin uydurma olduğunu söylemiştir.³⁸⁴ Aclûnî de Buhârî³⁸⁵ ve Tirmizî’nin³⁸⁶ Hz. Ali’den merfu olarak rivayet etmiş oldukları “Sizin en hayırlınız Kur’an’ı öğrenen ve öğretenidir.” hadisini şahit getirerek bu rivayetin uydurma olduğunu ifade etmiştir.³⁸⁷ Zira bu hadiste Kur’an öğreticileri övülmektedir.

“Bir topluluk içinde o topluluğun ileri gelenlerinin durumu; bir peygamberin, ümmeti içindeki durumu gibidir.”³⁸⁸ İbn Hıbbân İbn Ömer tarihiyle Hz. Peygamber’e izafe edilen bu rivayetin uydurma olduğunu aktarmıştır. İbn Hacer ise İbn Teymiyye’nin bu sözle ilgili görüşüne katılır ve peygamber kelamı olamayacağını, dolayısıyla bazı ilim ehline ait bir söz olduğunu belirtmiştir.³⁸⁹ Aclûnî ise bu konudaki bütün rivayetlerin uydurma olduğu kanaatindedir.³⁹⁰

“Hadis yazarken kalemin çıkarttığı ses Allah katında Askalân ve Abedân’da cihad ederken getirilen tekbire eş değerdedir. Kırk hadis yazan kimseye Abedân ve Askalân’da öldürülüp şehit düşenlerin sevabı verilir.”³⁹¹ Zehebî bu haberin batıl olduğunu belirtmiştir.³⁹²

³⁷⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 260.

³⁷⁹ Ali el-Kârî, *el-Masnû’*, s. 64.

³⁸⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 410.

³⁸¹ Gazâlî, *İhyâü Ulumi’d-Dîn*, I, 20.

³⁸² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 410.

³⁸³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 10.

³⁸⁴ Suyuti, *el-Leâli’l-Masnû’a*, I, 243.

³⁸⁵ Buhârî, *Fezâilü’l-Kur’an*, 21.

³⁸⁶ Tirmizî, *Fezâilü’l-Kur’an*, 15.

³⁸⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 10.

³⁸⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 21.

³⁸⁹ Sehâvî, *el-Makâsidü’l-Hasene*, s. 412.

³⁹⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 21.

³⁹¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 29.

³⁹² Zehebî, *Mîzânü’l-İtidâl*, I, 356.

“Alimler peygamberlerle birlikte; kadılar da sultanlarla birlikte haşrolurlar.”³⁹³ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını ifade etmiştir.³⁹⁴

“İlim iki çeşittir; dinlerin ve bedenlerin ilmi.”³⁹⁵ Aclûnî *Hülâsa*’dan naklen bu rivayetin uydurma olduğunu aktarmıştır.³⁹⁶ Süyûtî ise bu sözün İmam Şafi’î’ye ait olduğunu belirtmiştir.³⁹⁷

“Kişinin duyduğu bir söz, bir sene ibadet etmesinden daha hayırlıdır. İlim meclisinde yerde bir an oturması bir köle azat etmesinden daha hayırlıdır.”³⁹⁸ Ali el-Kârî, Süyûtî’nin “Bu söz *Kitabü’l-Arûs*’ta geçmektedir” dediğini ifade etmiştir.³⁹⁹

“Allah her kimin söz derecesini düşürmek isterse onu ilim ve ahlaktan mahrum bırakır.”⁴⁰⁰ Zehebî bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiştir.⁴⁰¹

“Haksız yere bir âlimi küçük düşüren kimseyi, Yüce Allah kıyamet gününde mahlûkatın önünde rezil eder.”⁴⁰² Süyûtî bu rivayetin uydurma bir nüsha olan Sem’ân b. el-Mehdî’de bu şekilde geçtiğini belirtmiştir.⁴⁰³

“Kim Allah’ın ateşten azad ettiği kimseleri görmek isterse ilim öğrenenlere baksın.”⁴⁰⁴ İbn Hacer el-Heytemî bu rivayetin Hz. Peygamber’e izafe edilemeyeceğini ifade etmiştir.⁴⁰⁵

“Kim alimle sohbet ederse, peygamberle sohbet etmiş gibidir.”⁴⁰⁶ Sehâvî ve Ali el-Kârî bu sözün merfu olarak bilinmediğini belirtmişlerdir.⁴⁰⁷

“Kim Cuma günü kendini ilme verirse, yetmiş bin köle azad etmiş, bin dinar tasaddukta bulunmuş, kırk bin kere hacca gitmiş gibi sevap kazanır.”⁴⁰⁸ İbn Hacer el-Heytemî Süyûtî’den bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiştir.⁴⁰⁹

³⁹³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 75.

³⁹⁴ Sağânî, *Mevzuât*, s. 77.

³⁹⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 80.

³⁹⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 80.

³⁹⁷ Ali el-Kârî, *el-Mevzuâtü’l-Kübrâ*, s. 247.

³⁹⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 151.

³⁹⁹ Ali el-Kârî, *el-Masnû’*, s. 141.

⁴⁰⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 210.

⁴⁰¹ Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, I, 151.

⁴⁰² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 257.

⁴⁰³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 257.

⁴⁰⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 260.

⁴⁰⁵ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ’l-Hadisiyye*, s. 173.

⁴⁰⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 286.

⁴⁰⁷ Sehâvî, *el-Makâsidü’l-Hasene*, s. 641; Ali el-Kârî, *el-Masnû’*, s. 182.

⁴⁰⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 294.

⁴⁰⁹ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ’l-Hadisiyye*, s. 173.

“Kim alimleri ziyaret ederse beni ziyaret etmiş gibi olur; kim alimlerle musafaha ederse benimle musafaha etmiş gibi olur; kim alimlerle sohbet oturursa benimle sohbet oturmuş gibi olur; kim de dünyada benimle sohbet oturmuş olursa kıyamete kadar sohbet oturmuş gibi olur.”⁴¹⁰ Süyûtî *Zeyl*'de bu hadisin senedinde bulunan Hafs'ın yalancı olduğunu belirtmiştir.⁴¹¹

“Konuşmayı susmaktan daha çok sevmesi âlimin imtihanlarından birisidir.”⁴¹² İbnü'l-Cevzî bu sözün merfu ve mevkuf olarak rivayet edildiğini belirtmiş, her iki durumda da bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilemeyeceğini belirtmiştir.⁴¹³

“Kısa kalemle yazı yazan ve kırık tarakla taranan kimseye Allah fakirliğe yetmiş kapı açar.”⁴¹⁴ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını ifade etmiştir.⁴¹⁵

“İnsanların hepsi ölürler ancak âlimler müstesna, âlimlerin hepsi helak olmuştur ancak ilmiyle amel edenler müstesna, ilmiyle amel edenler de batmıştır ancak amelinde ihlâslı olanlar müstesna. Şu da var ki ihlâslılar büyük tehlikededir.” Bazı rivayetlerde “ölürler, helak olmuşlardır, batmıştır” lafızları yerine “helak olmuşlardır” lafzı geçmektedir.⁴¹⁶ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir.⁴¹⁷

“Âlimin yüzüne bir kere bakmak Allah katında altmış sene oruç tutup namaz kılmaktan daha üstün ve sevimlidir.”⁴¹⁸ Aclûnî bu konudaki rivayetlerin uydurma olduğu kanaatindedir.⁴¹⁹

“Âlimin mürekkebinin bir damlası benim katımda yüz şehidin elbisesinin terinden daha sevimlidir.”⁴²⁰ Süyûtî *Zeyl*'de bu rivayetin Hz. Peygamber'e izafe edilemeyeceğini ifade etmiştir.⁴²¹

⁴¹⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 298.

⁴¹¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 298.

⁴¹² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 315.

⁴¹³ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, I, 65.

⁴¹⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 322.

⁴¹⁵ Sağânî, *Mevzûât*, s. 40.

⁴¹⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 374-375.

⁴¹⁷ Sağânî, *Mevzûât*, s. 38.

⁴¹⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 380.

⁴¹⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 380.

⁴²⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 388.

⁴²¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 388.

“Ey Ali! Demirden iki ayakkabı al ve onları ilim yolunda eskit.”⁴²² İbn Teymiyye bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiştir.⁴²³ Süyûtî de *Zeyl*’de ona katılmıştır.⁴²⁴

“Âlimlere tabi olun, çünkü onlar dünyanın kandilleri ve ahiretin lambalarıdır.”⁴²⁵ Aclûnî bu hadisi Deylemî’nin⁴²⁶ rivayet ettiğini nakletmiş, İbn Hacer’in bu hadisin senedinde Kâsım b. İbrahim’in bulunduğunu ve hadisin zayıf olduğunu belirtmiştir. Ancak Hatîb el-Bağdâdî Kâsım’ın yalancı olup hadis uydurduğunu ve Mâlik’ten Levîn kanalıyla batıl şeyler naklettiğini belirtmiştir.⁴²⁷ Ayrıca İbn Hacer *Lisân*’da Dârekutnî’den bu ravinin yalancı olduğunu nakletmiş, kendisi de onun büyük bir yalan rivayet ettiğini belirtmiştir.⁴²⁸

“Beni Allah’a yaklaştıracak bir ilim öğrenemediğim bir gün üzerimden geçerse, o günün güneşinin doğmasının bereketi yoktur.”⁴²⁹ Aclûnî bu hadisi İbn Adî⁴³⁰, Taberânî⁴³¹ ve Ebu Nuaym’in⁴³² zayıf bir senedle rivayet ettiklerini nakletmiştir. Ancak bu hadiste Hakem b. Abdullah el-Eylî teferrüd etmiştir. Hakem’in ise hadis rivayeti açısından bir değeri olmadığı nakledilmiştir.⁴³³ İbnü’l-Mübârek de ondan rivayeti terketmiş, Ahmed b. Hanbel de onun rivayetlerini uydurma kabul etmiştir.⁴³⁴ İbn Hacer de Sa’dî ve Ebu Hatim’den onun hadis uydurduğunu; Dârekutnî ve Nesâî’den de onun metrukü’l-hadis olduğunu nakletmiştir.⁴³⁵

“Âlimin kıymetini en az takdir edip bilenler ailesi ve komşularıdır.”⁴³⁶ Aclûnî bu hadisi Ebu’d-Derdâ ve Câbir’den rivayet etmiştir. Yahyâ b. Maîn, Ebu’d-Derdâ kanalıyla gelen rivayetin senedinde bulunan 'Amr b. Şamr el-Ca'fî'nin yalancı olduğunu ve onun rivayetlerinin yazılmayacağını belirtmiş; İbn Hibbân, onun Râfızî olup sahabeye hakaret ettiğini ve sika ravilerden uydurma hadisler rivayet ettiğini

⁴²² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 471.

⁴²³ İbn Teymiyye, *Mecmû'ü'l-Fetâvâ*, XVIII, 382.

⁴²⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 471.

⁴²⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 50.

⁴²⁶ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 209.

⁴²⁷ Hatîb el-Bağdâdî, *Târihü Bağdâd*, XII, 446.

⁴²⁸ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, IV, 456.

⁴²⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 90.

⁴³⁰ İbn Adî, *el-Kâmil*, II, 79.

⁴³¹ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, VI, 367-368.

⁴³² Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, VIII, 188.

⁴³³ Buhârî, *et-Târihü'l-Kebîr*, II, 345; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, II, 332-333.

⁴³⁴ Buhârî, *et-Târihü'l-Kebîr*, II, 345; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, II, 332-333.

⁴³⁵ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, II, 333.

⁴³⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 139.

ifade etmiştir.⁴³⁷ Buhârî de onun münker hadisler rivayet ettiğini belirtmiştir.⁴³⁸ Cabir kanalıyla gelen rivayetin senedinde bulunan Münzir b. Ziyâd ise münker hadisler rivayet ettiği için eleştirilmiştir.⁴³⁹ Ayrıca İbn Hacer onun bazı uydurma hadisler rivayet ettiğini belirtmiştir.⁴⁴⁰

“İlim talebinde sabahı değerlendirin, zira sabah çalışması bereket ve başarıdır.”⁴⁴¹ Aclûnî bu hadisi Hatîb el-Bağdâdî’den⁴⁴² nakletmiş ancak hadisin sıhhatiyle ilgili bir açıklama yapmamıştır. Ancak bu hadisin ravilerinden Ma'lâ b. Hilâl’in hadis uydurduğu⁴⁴³ ve yalancı olduğu hususunda alimlerin ittifak ettikleri nakledilmiştir.⁴⁴⁴

“Âlimlere ikramda bulunun, zira onlar peygamberlerin varisleridir.”⁴⁴⁵ Aclûnî bu hadisi bu lafızla İbn Asâkir’den rivayet etmiştir. Ancak bu hadisle ilgili bir hüküm vermemiştir. İbn Adî bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Ahmed b. İsa el-Lahmî’nin münker hadisler rivayet ettiğini belirtmiş İbn Tâhir de onun yalancı olduğunu söylemiştir.⁴⁴⁶ Elbânî de İbn Adî’nin Ahmed b. İsa’ya ait batıl rivayetler naklettiğini aktarmıştır.⁴⁴⁷

“Çağırın ve iman eden sevapta ortaktır; okuyan ve işiten sevapta ortaktır, öğreten ve öğrenen de sevapta ortaktırlar.”⁴⁴⁸ Aclûnî bu hadisi Deylemî’den nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak Zehebî bu hadisin senedinde bulunan ravilerden İsmail eş-Şâmî’nin hadis uydurduğunu belirtmiş, Dârekutnî de onun metruk olduğunu aktarmıştır.⁴⁴⁹

“Beni Allah’a yaklaştıracak bilgi edinmediğim tüm günlerin üzerinde doğan güneş benim için bereketli olmasın.”⁴⁵⁰ Aclûnî bu hadisi Taberânî⁴⁵¹, Ebu Nuaym⁴⁵² ve İbn Abdilber’den nakletmiş, hadisin senedinin zayıf olduğunu belirtmiştir.⁴⁵³

⁴³⁷ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, III, 268; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, IV, 366.

⁴³⁸ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, III, 268; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, IV, 366.

⁴³⁹ Ukaylî, *Duafâ*, IV, 199; VI, 89.

⁴⁴⁰ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, VI, 89.

⁴⁴¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 175.

⁴⁴² Hatîb el-Bağdâdî, *Târihü Bağdâd*, XIII, 270.

⁴⁴³ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, IV, 152.

⁴⁴⁴ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, VII, 394.

⁴⁴⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 200-201.

⁴⁴⁶ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, I, 57.

⁴⁴⁷ Elbânî, *ed-Daîfe*, VI, 200.

⁴⁴⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 453.

⁴⁴⁹ Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, III, 536.

⁴⁵⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 148.

⁴⁵¹ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, VI, 367-368.

⁴⁵² Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, VIII, 188.

⁴⁵³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 148.

Hakem b. Abdullah b. el-Hutâf bu rivayette Zührî'den tek kalmıştır. Hakem b. Abdullah b. el-Hutâf hakkında ise İbn Ebi Hâtim “Yalancıdır”; Nesâî “Sıka değildir, ona güvenilmez ve onun hadisi yazılmaz” demişlerdir.⁴⁵⁴ İbn Ebi Hâtim de onun yalancı ve metruk olduğunu ifade etmiştir.⁴⁵⁵

“Kim bildikleriyle amel ederse Allah ona amel etmediği şeyleri öğretir.”⁴⁵⁶ Aclûnî bu hadisi Ebu Nuaym'dan⁴⁵⁷ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak Ebu Nuaym bu hadis hakkında şunları söylemiştir: “Bu sözü Ahmed b. Hanbel bazı Tabiînler kanalıyla İsa b. Meryem'den nakletmiştir. Bazı raviler bunu Ahmed b. Hanbel'in Hz. Peygamber'den naklettiğini sanmışlar.”⁴⁵⁸

“Alimin ölümü İslam'da bir gediktir, bu gedik gece ve gündüz peş peşe geldiği sürece kapanmaz.”⁴⁵⁹ Aclûnî bu hadisi Ebu Bekr b. Lâl'dan nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır.⁴⁶⁰ Ancak bu hadisin senesinde bulunan ravilerden Muhammed b. Abdülmelik hakkında yalancı olduğu⁴⁶¹ ve hadis uydurduğu nakledilmiştir.⁴⁶² Nesâî de onun metruk olduğunu belirtmiştir.⁴⁶³

“İnsan iki sınıftır: Öğrenen veya öğreten. Bu iki sınıfın dışındakilerde hayır yoktur.”⁴⁶⁴ Aclûnî bu hadisi Taberânî⁴⁶⁵ ve Deylemî'den⁴⁶⁶ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Münâvî bu hadis ile ilgili şunları nakletmiştir: “Heysemi ‘*Mucemü'l-Kebir*’de bulunan hadisin senesindeki Rabî' b. Bedr ve *Mucemü'l-Evsat*'taki hadisin senesindeki Nehşel b. Said yalancıdırlar’ demiştir.”⁴⁶⁷ İbn Maîn ise *Mucemü'l-Kebir*'deki hadisin senesinde bulunan Süleyman b. Davut el-Şâzkûnî'nin yalancı olduğunu belirtmiş, Salih b. Muhammed de onun hadis rivayetinde yalan söylediğini ifade etmiştir.⁴⁶⁸

⁴⁵⁴ el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemal*, XXXIII, 379; el-Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, I, 351.

⁴⁵⁵ el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemal*, XXXIII, 379; el-Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, I, 351.

⁴⁵⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 312.

⁴⁵⁷ Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, X, 15.

⁴⁵⁸ Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, X, 15.

⁴⁵⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 345.

⁴⁶⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 345.

⁴⁶¹ Hatîb el-Bağdâdî, *Târihü Bağdâd*, II, 340.

⁴⁶² Ukaylî, *Duafâ*, IV, 103. İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, V, 265.

⁴⁶³ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, V, 265.

⁴⁶⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 390.

⁴⁶⁵ Taberânî, *Mucemü'l-Kebîr*, X, 201.

⁴⁶⁶ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, IV, 298.

⁴⁶⁷ Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, VI, 294.

⁴⁶⁸ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, II, 205.

4.2. Sadaka, Cömertlik, İyilik, Zühd ve Sıla-i Rahim ile İlgili Uydurma

Rivayetler

“Ey Âdemoğlu senin yanındaki sana yeterlidir. Oysa sen, seni azdıracak olanı istiyorsun. Ey Âdemoğlu sen aza kanaat etmiyor, çoğa tamah ediyorsun. Ey Âdemoğlu eğer bedeninin sağlıklı olur, evinde afiyet içinde bulunur, gücün kuvvetin yerinde olursa, bütün bunlar dünyadaki her şeyin üstündedir.”⁴⁶⁹ Münavî bu rivayetin Hatîb el-Bağdâdî, Ebu Nuaym ve İbn Asâkir tarafından rivayet edildiğini belirterek senesinde hadis uydurmakla itham edilen bir ravi bulunduğunu söylemiştir.⁴⁷⁰ Aclunî ise mana olarak sahih olduğu görüşündedir.⁴⁷¹

“Fakirlere yardım ediniz, çünkü kıyamet günü onların günü olacak.”⁴⁷² İbn Hacer tarafından aslı olmadığı ifade edilen bu rivayet hakkında Sehavî de aynı görüştedir.⁴⁷³

“Allah mahşer günü iki kişinin yüzüne rahmet nazarıyla bakmaz. Onlar akrabası ile ilişkisini kesen ve kötü komşudur.”⁴⁷⁴ Aclunî bu hadisi Deylemî'nin Enes'ten nakletmiş olduğunu belirtir ve Süyûtî tarafından *el-Camiü's-Sağir*'de uydurma olduğuna işaret edildiğini nakletmektedir. Ancak *el-Camiü's-Sağir*'in elimizdeki nüshasında bu hadisin uydurma olduğuna dair bir kayıt yer almamaktadır.⁴⁷⁵

“Sadakayı vermekte acele edin, çünkü musibet sadakayı geçmez.”⁴⁷⁶ İbnü'l-Cevzî bu hadisin uydurma olduğunu ifade etmiş⁴⁷⁷, ancak Sehavî İbn Hacer'den naklen onun yanlış olduğunu belirtmiştir.⁴⁷⁸

“Cömerdin hatasını bağışlayın, zira cömert her tökezlediğinde Allah onun elini tutar.”⁴⁷⁹ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini belirtmiştir.⁴⁸⁰

⁴⁶⁹ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 45.

⁴⁷⁰ Münavî, *Feyzü'l-Kadîr*, I, 86.

⁴⁷¹ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 45.

⁴⁷² Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 51.

⁴⁷³ Sehavî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 54.

⁴⁷⁴ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 62.

⁴⁷⁵ Süyûtî, *el-Camiü's-Sağir*, I, 17.

⁴⁷⁶ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 319.

⁴⁷⁷ İbnü'l-Cevzî, *Mevzuât*, II, 153.

⁴⁷⁸ Sehavî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 232.

⁴⁷⁹ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 340.

⁴⁸⁰ Sağânî, *Mevzuât*, s. 65.

“Kendisine iyilik yapana sevgi beslemek ve kötülüğü dokunana karşı ise buğz etmek kalplerin yaratılışında vardır.”⁴⁸¹ İbnü'l-Cevzî, hem merfu hem de mevkuf olarak rivayet edilen bu hadisin her iki yönden de batıl olduğunu belirtmiştir.⁴⁸²

“İkinci yüzyılın başlarında sizin en hayırlınız *el-hafifü'l-hâz* olandır. ‘Ey Allah’ın rasülü onlar kimlerdir?’ diye sorulunca, O ‘Onlar malı ve ailesi olmayan kimselerdir.’ dedi.”⁴⁸³ Sağânî bu rivayetin “İkinci yüzyıldan sonra insanların en hayırlısı ailesi ve çocuğu olmayan *el-hafifü'l-hâz* kimsedir.” metniyle uydurma olduğunu belirtmiştir.⁴⁸⁴

“İki gömleği olan kişi ibadetin -bir rivayete göre de imanın- tadını alamaz.”⁴⁸⁵ Sağânî'nin ifade ettiği üzere bu rivayet Hz. Peygamber'e ait değildir.⁴⁸⁶

“Fakirlik benim övünç kaynağımdır, ben onunla övünürüm.”⁴⁸⁷ Hâfız İbn Hacer bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını dile getirmiştir.⁴⁸⁸

“Fakirlik iki dünyada da yüz karasıdır.”⁴⁸⁹ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini ifade etmiştir.⁴⁹⁰

“Dilenci doğru söylemiş olsaydı onu boş çeviren hüsrana uğrardı.”⁴⁹¹ Bu hadisi İbn Abdilber Hasan b. Ali→Aişe kanalıyla “Dilenciler yalan söylemeselerdi onları boş çeviren kurtuluşa ermezdi” lafzıyla rivayet etmiştir. Ancak Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini ifade etmiş, Ukaylî de bu konuda sahih bir hadis bulunmadığını belirtmiştir.⁴⁹²

“Kendisinden ümit bekleyenin ümidini kesen kimsenin ümidini Allah da kıyamet günü keser ve o kimse cennete giremez.”⁴⁹³ Sehâvî bu sözün Ahmed b. Hanbel adına uydurulmuş bir söz olduğunu belirtmiştir.⁴⁹⁴

“Halkın içerisinde Allah’ın en çok kızdığı kişi peygamber görünümünde, ama işi zalimlerin işi gibi olan kimsedir.”⁴⁹⁵ Aclûnî bu hadisi Ukaylî⁴⁹⁶ ve Deylemî'nin⁴⁹⁷

⁴⁸¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 377.

⁴⁸² İbnü'l-Cevzî, *el-İlel*, II, 520.

⁴⁸³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 437.

⁴⁸⁴ Sağânî, *Mevzuât*, s. 60.

⁴⁸⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 24.

⁴⁸⁶ Sağânî, *Mevzuât*, s. 60.

⁴⁸⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 102.

⁴⁸⁸ Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 480.

⁴⁸⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 102.

⁴⁹⁰ Sağânî, *Mevzuât*, s. 53.

⁴⁹¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 182-183.

⁴⁹² Sağânî, *Mevzuât*, s. 55.

⁴⁹³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 321.

⁴⁹⁴ Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 665.

Aişe'den merfu olarak rivayet ettiklerini belirtmiş ancak hadis hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak İbnü'l-Cevzî⁴⁹⁸, Süyûtî⁴⁹⁹ ve Zehebî⁵⁰⁰ bu hadisin uydurma olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda Ukaylî de bu hadisin ravilerinden Selîm b. İsa'nın meçhûl ve onun hadisinin de meçhul olduğunu belirtmiştir.⁵⁰¹ Ancak Aclûnî buna değinmemiştir.

“Ey Âdemoğlu! Rabbine itaat et ki akıllı diye isimlendirilesin, O'na isyan etme yoksa cahil adını alırsın.”⁵⁰² Aclûnî bu hadisi Ebu Nuaym'in⁵⁰³ Ebu Hureyre ve Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğini belirtmiş hadis hakkında hüküm vermemiştir. Ancak Ebu Nuaym'in rivayetinde “Âdemoğlu” lafzı yoktur. Zehebî bu hadisin ravilerinden Abdülaziz b. Ebi Recâ hakkında Dârekutnî'nin metruk dediğini ve onun tamamı uydurma olan bir eserin olduğunu aktarmıştır.⁵⁰⁴ Ayrıca bu hadisin Mâlik adına uydurulmuş bir hadis olduğunu eklemiştir.⁵⁰⁵ İbn Hacer de Zehebî ile aynı görüştedir.⁵⁰⁶

“Allah bir kuluna hayır dilerse insanları ona muhtaç eder.”⁵⁰⁷ Aclûnî bu hadisi Deylemî'den⁵⁰⁸ rivayet etmiş ancak hadis hakkında herhangi bir hüküm vermemiştir. Ancak İbn Hibbân bu hadisin ravilerinden Yahya b. Şebîb'in Sevrî'den Sevrî'nin rivayet etmediği şeyleri naklettiğini belirtmiş, Yahya'nın hüccet olmadığını ifade etmiştir.⁵⁰⁹ Hatîb el-Bağdâdî de onun batıl hadisler rivayet ettiğini belirtmiştir.⁵¹⁰ Zehebî'nin *Mîzânü'l-İ'tidâl*'inde Yahyâ'nın rivayet ettiği uydurma hadis örnekleri bulunmaktadır.⁵¹¹

“En üstün sadaka diline hakim olmandır”⁵¹² Aclûnî bu hadisi Deylemî'den nakletmiş ve hadis hakkında zayıftır demiştir. Bu hadisin senesinde bulunan

⁴⁹⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 42.

⁴⁹⁶ Ukaylî, *Duafâ*, II, 163.

⁴⁹⁷ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 367.

⁴⁹⁸ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 51.

⁴⁹⁹ Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*, II, 225.

⁵⁰⁰ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, II, 231.

⁵⁰¹ Ukaylî, *Duafâ*, II, 163.

⁵⁰² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 45.

⁵⁰³ Ebu Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, VI, 345.

⁵⁰⁴ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, II, 628.

⁵⁰⁵ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, II, 628.

⁵⁰⁶ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, IV, 30.

⁵⁰⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I,

⁵⁰⁸ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 243.

⁵⁰⁹ İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, III, 128-129.

⁵¹⁰ Hatîb el-Bağdâdî, *Târihü Bağdâd*, XIV, 206.

⁵¹¹ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, IV, 385.

⁵¹² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 180.

ravilerden Husayb b. Cahder hakkında İbn Hibbân, Yahya b. Ma'în ve Buhârî yalancı olduğunu nakletmişlerdir.⁵¹³

“Gariplere ikramda bulunun, onların kıyamette şefaathakki vardır, umulur ki onların şefaati vesilesiyle kurtulursunuz.”⁵¹⁴ Aclûnî bu hadisi Deylemî’den⁵¹⁵ başı “Gurbette olan garip Allah yolunda cihatta olan kimse gibidir.” olan bir hadiste rivayet etmiştir. Sehâvî bu konu ile ilgili sabit bir hadis olmadığını belirtmiştir.⁵¹⁶

“Güç ve büyüklük kalptedir.”⁵¹⁷ Aclûnî bu hadisi bu lafızla İbnü’l-Ğars ve Sehâvî’den nakletmiş, hadis hakkında İbnü’l-Ğars’ın zayıf dediğini belirtmiştir. Ancak Ahmed b. Hanbel bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Muhammed b. Abdülmelik el-Ensâî’nin hadis uydurduğunu ve yalan söylediğini belirtmiş, Buhârî de onun münkerü’l-hadis olduğunu ifade etmiştir.⁵¹⁸

“Sizin en hayırlınız ahiretini dünyası için, dünyasını da ahireti için terketmeyip insanlara yük olmayan kimsedir.”⁵¹⁹ Aclûnî bu hadisi Deylemî’den⁵²⁰ rivayet etmiş bu hadis hakkında bir hüküm vermemiştir. Ancak bu hadisin senedinde bulunan Yağnem b. Sâlim b. Kanber hakkında Ebu Hâtem “Zayıftır”, İbn Hibbân “Enes b. Malik adına hadis uydurur”, İbn Yunus “Enes’ten hadis rivayet etmiş ve yalan söylemiştir”, İbn Adî de “Onun bütün hadisleri mahfuz değildir” demişlerdir.⁵²¹

“Dünya ahiret ehline haramdır, ahiret dünya ehline haramdır, dünya ve ahiret Allah ehline haramdır.”⁵²² Aclûnî bu hadisi Deylemî’den⁵²³ nakletmiş Münâvî’nin bu hadisin senedinde bulunan Cebele b. Süleyman hakkında Zehebî’nin zayıf dediğini⁵²⁴; İbn Ma’în’in de “Sika değildir.” dediğini nakletmiştir. Bu hadis Allah’ın yeri ve içindekileri insanların menfaati için yarattığına dair olan ayetlere aykırıdır.⁵²⁵ Ayrıca cennet de müminler için yaratılmıştır. Allah’ın insanlar için yaratıp onların

⁵¹³ İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, I, 287; Buhârî, *Tarihü’l-Kebîr*, III, 221.

⁵¹⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 201.

⁵¹⁵ Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, I, 354.

⁵¹⁶ Sehâvî, *el-Makâsîdü’l-Hasene*, s. 473.

⁵¹⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 372-373.

⁵¹⁸ Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, III, 631.

⁵¹⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 445.

⁵²⁰ Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, III, 409.

⁵²¹ İbn Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, VI, 315.

⁵²² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 465.

⁵²³ Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, II, 230.

⁵²⁴ Münâvî, *Feyzu’l-Kadîr*, III, 544.

⁵²⁵ Bakara, 29; A’râf, 32.

hizmetine sunduğu ve müminlere vaatte bulunduğu cenneti Hz. Peygamber'in müminlere yasakladığı düşünülemez.⁵²⁶

“Fakirlik insanlar nazarında çirkinlik, kusur; kıyamet günü Allah katında süstür.”⁵²⁷ Aclûnî bu hadisi Deylemî'den⁵²⁸ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak İbn Hacer, bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Sem'ân b. Mehdî'nin uydurma bir hadis nüshası rivayet ettiğini belirtmiştir.⁵²⁹

“Aç bir canlıyı doyurmaktan daha faziletli bir amel yoktur.”⁵³⁰ Aclûnî bu hadisi Deylemî'den⁵³¹ nakletmiş hadis hakkında da “Zayıftır.” demiştir. Ancak İbnü'l-Cevzî ve Fettenî bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmişlerdir.⁵³² Bunun yanında bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Zerbî'nin de münkerü'l-hadis olduğu ve Enes'ten aslı olmayan hadisler rivayet ettiği belirtilmiştir.⁵³³

“Ahireti istemediği halde ahiret ameliyle gösteriş yapan göklerde ve yerde lanetlenir.”⁵³⁴ Aclûnî bu hadisi bu lafızla Taberânî'den⁵³⁵ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak Heysemi bu hadisin senedinde bulunan ravilerden İsmail b. Yahya et-Temîmî'nin yalancı olduğunu belirtmiştir.⁵³⁶

4.3. Güzel Ahlakla İlgili Uydurma Hadisler

“Utanma duygusu rızkı engeller.”⁵³⁷ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini belirtmiştir.⁵³⁸

“Utanan yoksun kalır.”⁵³⁹ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını ifade etmiştir.⁵⁴⁰

⁵²⁶ Elbânî, *ed-Daîfe*, I, 105.

⁵²⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 101.

⁵²⁸ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, III, 154.

⁵²⁹ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, III, 114.

⁵³⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 222.

⁵³¹ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, IV, 111.

⁵³² İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, II, 172; Fettenî, *Tezkiratü'l-Mevzûât*, s. 67.

⁵³³ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, II, 172; Şevkânî, *el-Fevâid*, s. 75.

⁵³⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 282.

⁵³⁵ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, V, 96.

⁵³⁶ Heysemî, *Memâi'z-Zevâid*, X, 377.

⁵³⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 418.

⁵³⁸ Sağânî, *Mevzûât*, s. 54.

⁵³⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 240.

⁵⁴⁰ Sağânî, *Mevzûât*, s. 37. Ancak مستحق lafzı yerine مستحي lafzı geçmektedir.

“Asil kimse güçlü olduğunda affeder.”⁵⁴¹ Sehâvî bu hadisi Beyhakî'nin rivayet ettiğini belirtmiş, Beyhakî'den, bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Muhammed b. Zekeriyya el-Ğülâbî'nin metruk olduğunu nakletmiş ve Beyhakî'nin bu hadis için “Uydurma rivayete benziyor” dediğini nakletmiştir.⁵⁴²

“Misvak kullanmak kişinin daha güzel konuşmasını sağlar.”⁵⁴³ Aclûnî bu rivayetin münker olduğu görüşündedir.⁵⁴⁴ Ancak Sağânî bu rivayetin uydurma olduğunu ifade etmiştir. İbnu'l-Cevzi ise bu rivayetin aslının olmadığını belirtmiştir.⁵⁴⁵

“Şahitlik edenlere ikramda bulununuz. Çünkü Allah onların vasıtasıyla hakikatleri ortaya çıkarır ve zulmü ortadan kaldırır.”⁵⁴⁶ Bu hadisi Ukaylî⁵⁴⁷ ve Deylemî⁵⁴⁸ İbn Abbas'tan merfu olarak rivayet etmişlerdir. Ukaylî bu hadisin senedinde bulunan Abdüssamed'in bilinmediğini belirtmiş⁵⁴⁹, Sağânî de bu rivayetin uydurma olduğu yönünde görüş bildirmiştir.⁵⁵⁰

“Kimin sayesinde bir başkası Müslüman olursa o kimseye cennet vacip olur.”⁵⁵¹ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir.

“Adalet güzeldir, ancak yöneticilerden gelirse daha da güzeldir.”⁵⁵² Aclûnî bu hadisi Deylemî'den nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak Deylemî bu hadisi “Cömertlik güzeldir fakat zenginlerde daha güzeldir, vera güzeldir fakat alimlerde daha güzeldir, sabır güzeldir fakat fakirlerde daha güzeldir, tövbe güzeldir fakat gençlikte daha güzeldir, haya güzeldir fakat kadınlarda daha güzeldir” fazlalığı ile rivayet etmiştir.⁵⁵³ Elbânî bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmiş ve şunları aktarmıştır: “Bu hadisin metni batıldır ve uydurma olduğu konusunda işaretler açıktır. İsnadında kapalılık vardır. İbrahim b. Hüseyin dışındakileri tanımıyorum. Ayrıca Ebu'z-Zübeyr de müdellistir.”⁵⁵⁴

⁵⁴¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 129.

⁵⁴² Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, I, 247.

⁵⁴³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 521.

⁵⁴⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 521.

⁵⁴⁵ İbnu'l-Cevzi, *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, I, 336.

⁵⁴⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 199.

⁵⁴⁷ Ukaylî, *Duafâ*, I, 64; III, 84.

⁵⁴⁸ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 67.

⁵⁴⁹ Ukaylî, *Duafâ*, III, 84.

⁵⁵⁰ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 27.

⁵⁵¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 264.

⁵⁵² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 67.

⁵⁵³ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, III, 92.

⁵⁵⁴ Elbânî, *ed-Daîfe*, VIII, 407.

“İstihare eden rusvay olmaz. İstişare eden pişman olmaz. İktisatlı davranan da fakir düşmez.”⁵⁵⁵ Aclûnî bu hadisi bu lafızla Taberânî⁵⁵⁶ ve Kudâî'den⁵⁵⁷ nakletmiş senedinde çok zayıf bir ravinin bulunduğunu belirtmiş, ancak ravinin ismini vermemiştir. Bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Abdülkuddüs b. Habib için İbnü'l-Mübârek “Yol kesmeyi ondan hadis rivayet etmeye tercih ederim” demiştir.⁵⁵⁸ Nesâî de onun metruk olduğunu belirtmiş⁵⁵⁹, İbn Hıbbân da onun uydurma hadisler rivayet ettiğini ifade etmiştir.⁵⁶⁰

“Susmak ahlak bakımından üstün bir davranıştır, şaka yapan kimse ise ciddiye alınmaz.”⁵⁶¹ Zehebî, Deylemî'nin⁵⁶² Enes tarikiyle rivayet etmiş olduğu bu hadisin senedinde yer alan Said b. Meysere'nin uydurma hadisler rivayet ettiğini belirtmiştir.⁵⁶³

“Kâtiplere cevap vermek, selama karşılık vermek gibi bir haktır.”⁵⁶⁴ Aclûnî bu hadisi İbn Lâl ve Ebu Nuaym'dan nakletmiş hadis hakkında “Merfu olarak sabit değildir, mevkuf olması daha doğrudur.” demiştir.⁵⁶⁵ Ancak bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Hasan b. Muhammed el-Belhî hakkında İbn Adî “Onun bütün hadisleri münkerdir” demiştir.⁵⁶⁶ İbn Hıbbân da “Hasan, uydurma hadisler rivayet etmiştir, ondan rivayet caiz değildir” demiştir.⁵⁶⁷ Zehebi de onun iki uydurma hadis rivayet ettiğini belirtmiş ve bu hadisin o hadislerden biri olduğunu ifade etmiştir.⁵⁶⁸

“Eken biçer.”⁵⁶⁹ Sehâvî bu hadisin manasının doğru olup ayetten alınma olduğunu belirtmiştir.⁵⁷⁰ Ayrıca bu hadis “Dünya ahiretin tarlasıdır” hadisinde geçmiştir.

“Güzel ahlak insanın saadetindedir.”⁵⁷¹ Aclûnî bu hadisi bu lafızla Harâitî ve Kudâî'den⁵⁷² nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak

⁵⁵⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 216.

⁵⁵⁶ Taberânî, *Mu'cemu's-Sağîr*, II, 175.

⁵⁵⁷ Kuzâî, *Müsnedü's-Şihâb*, II, 7.

⁵⁵⁸ Ukaylî, *Duafâ*, III, 96.

⁵⁵⁹ Nesâî, *ed-Düafa ve'l-Metrûkîn*, s. 208.

⁵⁶⁰ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, IV, 14.

⁵⁶¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 38.

⁵⁶² Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, II, 417.

⁵⁶³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 38.

⁵⁶⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 486.

⁵⁶⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 269.

⁵⁶⁶ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, I, 519; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, II, 248.

⁵⁶⁷ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, I, 519; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, II, 248.

⁵⁶⁸ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, I, 519; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, II, 248.

⁵⁶⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 297.

⁵⁷⁰ Sehâvî, *el-Makâsidü'l-Hasene*, s. 648; Kârî, *el-Masnû'*, s. 184.

⁵⁷¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 340.

bu hadisin senesinde bulunan ravilerden el-Kâsım b. Abdullah'ın yalan söylediği ve hadis uydurduğu nakledilmiştir.⁵⁷³

“Kişinin kardeşi konuştuğu zaman onu dinlemesi onun erdemindedir.”⁵⁷⁴ Aclûnî bu hadisi Deylemî⁵⁷⁵ ve Hatîb el-Bağdâdî'den⁵⁷⁶ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak Elbânî bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir.⁵⁷⁷

4.4. Kötü Huylar ve Bunlardan Kaçınma ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Fasık kişinin gıybeti olmaz.”⁵⁷⁸ Beyhakî⁵⁷⁹, Hâkim'den bu rivayetin uydurma olduğunu ve bu söze güvenilmeyeceğini nakletmiştir.⁵⁸⁰

“İki tip insan elleri bağlı olarak ateşe atılırlar: Ganimet yiyen ve zülmen başkasının malını yiyen kişi.”⁵⁸¹ Necmüddin el-Gazzî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini ifade etmiştir.⁵⁸²

“Zalime yardım eden kimseye Allah o zalimi ona musallat eder.”⁵⁸³ Sehâvî bu rivayetin ravilerinden İbn Zekeriyya'nın hadis uydurmakla itham edildiğini söylemektedir.⁵⁸⁴

“Yalancı şahit, haksız yere mal edinenle beraber cehennemdedir”⁵⁸⁵ Aclûnî bu hadisi bu lafızla Deylemî'den⁵⁸⁶ nakletmiştir. İbn Hibban bu hadis hakkında batıl bir haber olduğunu belirtmiş⁵⁸⁷, İbnü'l-Cevzî de bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini aktarmıştır.⁵⁸⁸

⁵⁷² Kuzâî, *Müsnedü's-Şihâb*, I, 199.

⁵⁷³ el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemal*, XXIII, 377; İbn Hacer, *Lisânu'l-Mîzân*, VII, 338.

⁵⁷⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 341.

⁵⁷⁵ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, III, 637.

⁵⁷⁶ Hatîb el-Bağdâdî, *Târihü Bağdâd*, VI, 394.

⁵⁷⁷ Elbânî, *ed-Daîfe*, X, 23.

⁵⁷⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 199.

⁵⁷⁹ Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, VII, 109.

⁵⁸⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 199.

⁵⁸¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 488.

⁵⁸² Necmüddin el-Gazzî, *el-İtkân*, II, 728.

⁵⁸³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 267.

⁵⁸⁴ Sehâvî, *el-Makâsidi'l-Hasene*, s. 210.

⁵⁸⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 19.

⁵⁸⁶ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, II, 366.

⁵⁸⁷ İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, II, 269.

⁵⁸⁸ İbnü'l-Cevzî, *el-İlel*, II, 762.

“Nesepsiz olarak aramıza giren ve sebepsiz olarak cemaatimizden ayrılan Allah lanet etsin.”⁵⁸⁹ Aclûnî bu hadisi bu lafızla naklettikten sonra İbn Hacer’in bu hadis hakkında bir şey demediğini belirtmiş ve hadise başka şahidler getirmiştir. Ancak bu rivayet hakkında Ali el-Kârî “Bu rivayet bu lafızla uydurmadır”⁵⁹⁰, *el-Masnû*’da da “Bu lafızla bu rivayetin aslı yoktur” demiştir.⁵⁹¹

“Zenci aç kalınca hırsızlık yapar, karnı doyunca zina yapar.”⁵⁹² Bu hadisi Taberânî⁵⁹³ ve İbn Adî⁵⁹⁴, Hz. Aişe’den merfu olarak rivayet etmişler, İbnü'l-Cevzî ise bu rivayetin uydurma olduğunu ifade etmiştir.⁵⁹⁵ Ancak Aclûnî, Taberânî’nin İbn Abbas’tan naklettiği hadisi⁵⁹⁶ şahid olarak zikrederek söz konusu rivayetin uydurma olduğuna ilişkin görüşe katılmamaktadır.⁵⁹⁷

“Hz Peygamber Şeytan’a yatağını paylaştığı kimseleri sordu. Şeytan ‘Sarhoşlar.’ dedi. Kimlerle arkadaşlık kurduğunu sordu. O da ‘Namazı vaktinden sonraya erteleyen kimselerle.’ dedi. Ağırladığı kimseleri sordu. O da ‘Hırsızlar’ dedi. Yakınlık duyduklarını sordu. Şeytan ise ‘Şairlerdir.’ dedi.”⁵⁹⁸ Aclûnî, bu hadisin İbn Hacer el-Heytemî’nin Suyuti’den naklettiği üzere uydurma olduğunu belirtmiştir.⁵⁹⁹

“Livata yapan denizde yıkansa bile kıyamette cünüp olarak gelecektir.”⁶⁰⁰ İbnü'l-Cevzî, Deylemî’nin Enes ve Ebu Hureyre’den rivayet ettiği bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını belirtmiş, Sehâvî de bu konudaki hadislerin batıl olduğunu aktarmıştır.⁶⁰¹

“Livata yapan kimse, tevbe etmedikçe, gökten düşen her bir damla suyla kıyamete kadar yıkansa da bulaştığı kirden Allah onu arındırmaz.”⁶⁰² İbnü'l-Cevzî bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmiş, Sehâvî de bu ve bu manadaki bütün rivayetlerin uydurma olduğunu ifade etmiştir.⁶⁰³

⁵⁸⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 166.

⁵⁹⁰ Ali el-Kârî, *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ*, s. 276.

⁵⁹¹ Ali el-Kârî, *el-Masnû*, s. 145.

⁵⁹² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 259.

⁵⁹³ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, IV, 432.

⁵⁹⁴ İbn Adî, *el-Kâmil*, V, 265.

⁵⁹⁵ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, II, 233.

⁵⁹⁶ Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr*, XI, 428.

⁵⁹⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 259-260.

⁵⁹⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 506.

⁵⁹⁹ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-Hadisiyye*, I, 397.

⁶⁰⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 179.

⁶⁰¹ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 112; Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 544.

⁶⁰² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 230.

⁶⁰³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 179; İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 112; Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 544.

“Dinin afeti üçtür: Günahkâr âlim, zalim idareci ve cahil müctehid.”⁶⁰⁴ Süyûtî *Câmiu'l-Kebir*'de bu hadisi Deylemî'nin rivayet ettiğini nakletmiştir.⁶⁰⁵ Bu hadisi Deylemî⁶⁰⁶ Nehşel b. Said et-Tirmizî-ed-Dahhâk-İbn Abbâs senediyle rivayet etmiştir. Bu hadisin ravilerinden Nehşel b. Said hakkında İbn Hıbbân “Sikalardan onlara ait olmayan hadisleri rivayet eder, onun hadislerinin yazılması caiz değildir.” demiştir.⁶⁰⁷ Zehebî de İbn Rahuye'den Nehşel'in yalancı olduğunu nakletmiştir.⁶⁰⁸

“Biti sıkıp öldürerek atmak unutkanlık sebebidir.”⁶⁰⁹ Bu hadisi İbn Adî çok zayıf bir rivayetin içinde aktarmıştır.⁶¹⁰ Ayrıca bu hadisin senedinde hadis uydurmakla suçlanan el-Hakîm b. Abdullah el-Eylî bulunmaktadır.⁶¹¹ Aynı zamanda Sehâvî bu konuda sahih bir rivayetin bulunmadığını ifade etmiştir.⁶¹²

“Altı haslet vardır ki unutkanlığa yol açar: Fare artığı bir şey yeme, canlı olarak biti salma, durgun suya bevletme, kervanın yolunu kesme, sakız çiğneme, ekşi elma yeme.”⁶¹³ Aclûnî bu hadisin İbn Adî'nin tercemesinde, sahih bir isnadla merfu olarak rivayet edildiğini nakletmiştir. Ancak Ahmed b. Hanbel, bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Hakem b. Abdullah el-Eylî'nin bütün hadislerinin uydurma olduğunu belirtmiş, Ebu Hatim ve Sa'dî de onun yalancı olduğunu ifade etmişlerdir. İbn Maîn onun sika olmadığını söylemiş; Nesâî, Dârekutnî ve bir grup onun metruku'l-hadis olduğunu nakletmişlerdir.⁶¹⁴

“Şarkı ve eğlence, suyun otu yeşerttiği gibi, kalbte nifakı yeşertir.”⁶¹⁵ Aclûnî Nevevî'den nakledildiği üzere bu hadisin sahih olmadığını söylemiştir.⁶¹⁶

“Şairlerin kalpleri Allah'ın hazineleridir.”⁶¹⁷ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini belirtmiştir.⁶¹⁸

“Gıybet etmek zinadan daha kötüdür.”⁶¹⁹ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini söylemiştir.⁶²⁰

⁶⁰⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 31.

⁶⁰⁵ Süyûtî, *Câmiu'l-Kebîr*, I, 323.

⁶⁰⁶ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 76.

⁶⁰⁷ İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, III, 52.

⁶⁰⁸ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, IV, 275.

⁶⁰⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 375.

⁶¹⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 375.

⁶¹¹ İbn Adî, *el-Kâmil*, II, 204.

⁶¹² Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 691.

⁶¹³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 509-510.

⁶¹⁴ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, I, 572.

⁶¹⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 93.

⁶¹⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 93.

⁶¹⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 123.

⁶¹⁸ Sağânî, *Mevzuât*, s. 54.

“Yalan yüzü karartır.”⁶²¹ Aclûnî bu hadisi Beyhakî⁶²², Ebu Ya'lâ⁶²³, Ebu Nuaym, Taberânî ve İbn Hibbân'dan⁶²⁴ nakletmiş, hadisin sıhhati ile ilgili bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak İbn Maîn bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Ziyâd b. el-Münzir'in yalancı olduğunu belirtmiş⁶²⁵, Nesâî ve başkaları metruk olduğunu ifade etmişlerdir. İbn Hibbân da onun Rafizî olup fezail konusunda hadis uydurduğunu belirtmiştir. Dârekutnî ise bu ravinin adının Münzir b. Ziyâd olduğunu ve onun metruk olduğunu belirtmiştir.⁶²⁶

“Hased on cüzdür, dokuzu arabda, biri diğer insanlardadır.”⁶²⁷ Aclûnî bu hadisi Deylemî'den⁶²⁸ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. İbnü'l-Cevzî bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmiş ve Talha b. Zeyd'in bu hadiste teferrüd ettiğini belirtmiştir. Buhârî Talha'nın münkerü'l-hadis olduğunu belirtmiş, Nesâî de onun metrukü'l-hadis olduğunu ifade etmiştir.⁶²⁹ Süyûtî de bu ravi hakkında Ahmed b. Hanbel ve İbnü'l-Medenî'den onun hadis uydurduğunu nakletmiştir.⁶³⁰

“Kötü ahlak affedilmez bir günahdır.”⁶³¹ Aclûnî bu hadisi Taberânî'nin⁶³² “Kötü ahlak sahibi dışında tevbesi olmayan bir şey yoktur. Çünkü o tevbe ettiği her günahтан sonra, tevbe ettiği günahтан daha kötüsüne döner.” lafzıyla rivayet ettiğini ve hadisin senedinin zayıf olduğunu nakletmiştir. Ancak bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Amr b. Cemî'nin yalancı olduğu, münker hadisler rivayet ettiği ve hadis uydurmakla suçlandığı belirtilmiştir.⁶³³ İbn Hacer de en-Nakkâş'tan onun hadislerinin uydurma olduğunu nakletmiştir.⁶³⁴

“Kötü ahlak dışında hiçbir günah yoktur ki Allah katında tövbesi olmasın. Ancak kötü ahlak sahibi tövbe ettikten sonra öncekinden daha kötü bir günaha

⁶¹⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 95.

⁶²⁰ Sağânî, *Mevzuât*, s. 59.

⁶²¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 127.

⁶²² Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, IV, 208.

⁶²³ Ebu Ya'lâ, *Müsned*, XIII, 458.

⁶²⁴ İbn Hibbân, *Sahîh*, XIII, 44.

⁶²⁵ İbn Maîn, *Tarih*, III, 366, 559.

⁶²⁶ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, II, 93.

⁶²⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 404.

⁶²⁸ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, II, 160.

⁶²⁹ İbnü'l-Cevzî, *Mevzuât*, I, 185.

⁶³⁰ Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnâa*, I, 143.

⁶³¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 522.

⁶³² Taberânî, *Mu'cemu's-Sağîr*, I, 333.

⁶³³ İbn Adî, *el-Kâmil*, V, 111-112.

⁶³⁴ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, IV, 358.

döner.”⁶³⁵ Aclûnî bu hadisi Ebu Osman es-Sâbûnî’den nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak İbn Maîn, bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Amr b. Cemî’nin (Amr hadisi rivayette tek kalmıştır) yalancı olduğunu, sika ve güvenilir olmadığını aktarmış⁶³⁶, Buhârî onun münkerü’l-hadis olduğunu belirtmiş, İbn Adî de onun hadis uydurma suçlandığını nakletmiştir.⁶³⁷

“Seni aşağılayanı sen de aşağıla.”⁶³⁸ Aclûnî bu hadisi Deylemî’nin “Eğer hür ve Kureyşli olsa da” fazlalığı ile rivayet ettiğini belirtmiş ancak hadis hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır.⁶³⁹ Ancak el-Fettenî Süyûtî’nin bu rivayetin uydurma olduğunu belirttiğini aktarmış, Şevkânî de bu konuda ona katılmıştır.⁶⁴⁰

“Kötü arkadaştan sakın, zira sen onunla tanınırsın.”⁶⁴¹ Aclûnî bu hadisi İbn Asâkir kanalıyla Enes’ten rivayet etmiştir. Ancak bu hadisin senedinde bulunan Muhammed b. Mesleme el-Vâsitî hadis uydurma suçlanmıştır.⁶⁴² Yine Mesleme’nin hocası (hadisi rivayet ettiği ravi) Musa b. Abdullah et-Tavîl de Enes’ten uydurma hadisler rivayet etmiştir ki bu hadiste onun kanalıyla Enes’ten gelmiştir.⁶⁴³

4.5. Fitne ve Yeniden Diriliş ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Son dönemdeki fitneden nefret etmeyiniz. Çünkü o münafıkları yok eder.”⁶⁴⁴ İbn Hacer *Fethü’l-Bârî*’de İbn Vehb’e bu hadis hakkında sorulduğunu, onun da bu hadis “Uydurmadır” dediğini nakletmiştir.⁶⁴⁵

“Gözlerinizi padişahların çocuklarıyla doldurmayınız. Çünkü onların fitneleri özürülülerin fitnesinden daha şiddetlidir.”⁶⁴⁶ Süyûtî bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını aktarmıştır.

⁶³⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 363.

⁶³⁶ İbn Adî, *el-Kâmil*, V, 111.

⁶³⁷ İbn Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, IV, 358.

⁶³⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 299.

⁶³⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 299.

⁶⁴⁰ el-Fettenî, *Tezkiratü’l-Mevzûât*, s. 205; eş-Şevkânî, *el-Fevâid*, s. 261.

⁶⁴¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 310.

⁶⁴² İbn Hacer, *Lisânü’l-Mîzân*, V, 381.

⁶⁴³ Zehebî, *Mîzânü’l-İtidâl*, IV, 209.

⁶⁴⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 436.

⁶⁴⁵ İbn Hacer, *Fethü’l-Bârî*, XIII, 44.

⁶⁴⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 438.

“Kumral ve mavi gözlülerden sakının, çünkü o tepesinden tırnağına kadar tuzak, hile ve hıyanetle doludur.”⁶⁴⁷ Aclûnî bu hadisi Deylemî’den⁶⁴⁸ rivayet etmiştir. Ancak Deylemî bu hadisi tek başına rivayet etmiştir. Süyûtî’nin de dediği gibi Deylemî tekbaşına hüccet değildir.⁶⁴⁹

“Eziyet (Zulüm) ve anarşi Şam’dadır.”⁶⁵⁰ Bu hadisi Aclûnî İbn Adî⁶⁵¹ ve İbn Asâkir’den⁶⁵² rivayet etmiş, hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Bu hadisin ravilerinden Ebân İbn Ebi Süfyân el-Makdisî’nin uydurma hadisler rivayet ettiği nakledilmiştir.⁶⁵³ Cevzî de onun metruku’l-hadis olduğunu belirtmiş ve bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini ifade etmiştir.⁶⁵⁴

“Kendi görüşüyle dini konularda konuşan kimseyi öldürün.”⁶⁵⁵ Aclûnî “Bu hadisi İshâk el-Malatî uydurdu” demiştir.⁶⁵⁶

4.6. Hastalık, Ölüm, Cenaze vb ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Mescidi Aksâ’da ölen kimse semada ölmüş gibidir.”⁶⁵⁷ Aclûnî bu hadisi Bezzâr’dan nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak İbnü’l-Cevzî⁶⁵⁸ ve Süyûtî⁶⁵⁹ bu hadis hakkında uydurma hükmü vermişlerdir.

“Ey dert! Varabileceğin en son noktaya var ki kaybolup gidesin.”⁶⁶⁰ Bu rivayeti Askerî, Deylemî⁶⁶¹ ve Kudâî⁶⁶² içerisinde yalancı ravi bulunan bir senedle Hz. Ali’den rivayet etmişlerdir. Sehâvî bu yalancı ravinin Hüseyin b. Abdullah b. Zamire’nin olduğunu belirtmiştir.⁶⁶³ Aclûnî de bu rivayetin uydurma olduğu kanaatine katılmaktadır.⁶⁶⁴

⁶⁴⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 313.

⁶⁴⁸ Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, I, 389.

⁶⁴⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 313.

⁶⁵⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 375.

⁶⁵¹ İbn Adî, *el-Kâmil*, I, 385.

⁶⁵² İbn Asâkir, *Tarihü Dimeşk*, I, 349.

⁶⁵³ Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, I, 7.

⁶⁵⁴ İbnü’l-Cevzî, *el-İlel*, I, 311.

⁶⁵⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 318.

⁶⁵⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 318.

⁶⁵⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 335.

⁶⁵⁸ İbnü’l-Cevzî, *Mevzûât*, II, 220.

⁶⁵⁹ Süyûtî, *el-Leâli’l-Masnûa*, II, 110.

⁶⁶⁰ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 151.

⁶⁶¹ Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, I, 456.

⁶⁶² Kudâî, *Müsnedü’s-Şihâb*, I, 436.

⁶⁶³ Sehâvî, *el-Makâsidü’l-Hasene*, s. 115.

⁶⁶⁴ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 151.

“Vebalı bir bölgeye girip vebasından korktuğunuzda o bölgenin soğanını yiyiniz.”⁶⁶⁵ Aclûnî bu hadisi ismini ve müellifini bilmediği bir risalede Hz. Peygamber’den merfu olarak nakledildiğini gördüğünü belirtmekte ve bu rivayetin uydurma olduğu kanaati taşıdığını ifade etmektedir.⁶⁶⁶ Araştırdığımız kadariyle herhangi bir kaynakta bu rivayete biz de rastlayamadık.

“Ölü, yedi gün boyunca kabrinde cehennemi görür.”⁶⁶⁷ Beyhakî, Ahmed b. Hanbel’in bu rivayet hakkında uydurma dediğini nakletmiştir.⁶⁶⁸

“Kız çocuklarının defni övülecek davranışlardır.”⁶⁶⁹ Taberânî⁶⁷⁰, İbn Adî⁶⁷¹, Kudât⁶⁷² ve Bezzâr İbn Abbas tarikiyle rivayet etmiştir. Sağânî⁶⁷³ ve İbnü’l-Cevzî⁶⁷⁴ ise bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını ifade etmişlerdir.

“Hastalık bir seferde, şifa parça parça iner.”⁶⁷⁵ Hatîb el-Bağdâdî ravilerden Abdullah b. Haris’in hata yaptığını ve böyle bir hadisin Hz. Peygamber’den gelmediğini söylemektedir.⁶⁷⁶

“Hastayı ziyaret üç gün sonradır.”⁶⁷⁷ Aclûnî bu hadisi “Hz. Peygamber hastayı ancak üç gün sonra ziyaret ederdi.” lafzıyla İbn Mâce’den⁶⁷⁸ nakletmiştir. Ancak bu hadisin senedinde bulunan İbn Cüreyc’in tedlis yaptığı, ondan hadis rivayet eden Mesleme b. Ali’nin de ondan münker hadisler rivayet ettiği nakledilmiştir.⁶⁷⁹ Zehebî de Ebu Hâtim’den bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiştir.⁶⁸⁰

“Nergisi koklayın. Çünkü insan kalbinde bulunan delilik, cüzzam ve alaca hastalığını ancak nergisi koklamak giderir.”⁶⁸¹ Aclûnî bu hadisi Taberânî’den nakletmiş ve hadisle ilgili bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak kitabın

⁶⁶⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 105.

⁶⁶⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 105.

⁶⁶⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 292.

⁶⁶⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 292.

⁶⁶⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 461.

⁶⁷⁰ Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, XI, 366.

⁶⁷¹ İbn Adî, *el-Kâmil*, V, 171.

⁶⁷² Kuzâî, *Müsnedü’s-Şihâb*, I, 172.

⁶⁷³ Sağânî, *Mevzuât*, s. 57.

⁶⁷⁴ İbnü’l-Cevzî, *Mevzuat*, III, 236.

⁶⁷⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 238.

⁶⁷⁶ Hatîb el-Bağdâdî, *el-Müttefak ve’l-Müfterak*, III, 39.

⁶⁷⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 499.

⁶⁷⁸ İbn Mâce, *Cenâiz*, I.

⁶⁷⁹ Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, IV, 109; Ebu Nuaym, *ed-Duafâ*, s. 149; İbn Asâkir, *Tarihü Dimeşk*, LIII, 58; Elbânî, *ed-Daîfe*, I, 277.

⁶⁸⁰ Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, IV, 110.

⁶⁸¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 15.

sonunda nergisin övülmesi ile ilgili hadislerin aslının olmadığını nakletmiştir.⁶⁸² İbnü'l-Cevzî⁶⁸³ ve Süyûtî⁶⁸⁴ de bu rivayetin Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini belirtmişlerdir.

“Kim mezarlıklara gidip orda on bir kere İhlas suresini okur ve sevabını ölümlere bağışlarsa, ona ölümlerin sayısınca sevap verilir.”⁶⁸⁵ Elbânî bu hadisle ilgili şunları söylemiştir: “Aclûnî bu hadis hakkında susup bir hüküm vermemekle (iyi) bir şey yapmamıştır. Bunu hadisin durumuyla ilgili bilgisi olmadığından yapmıştır. Bu durum *Keşfü'l-Hafâ*'da sık sık tekrarlanmaktadır. Bu rivayet ise Sehâvî ve Süyûtî'nin belirttiği gibi Hz. Peygamber'e ait değildir.”⁶⁸⁶

“Kızların ölümü iyiliklerdendir.”⁶⁸⁷ Aclûnî bu hadisi Bezzâr'ın rivayet ettiğini ve daha önce “Kızların defni iyiliklerdendir.” lafzıyla geçtiğine işaret etmişse de bu rivayetin uydurma olduğuna değinmemiştir. Ancak Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini belirtmiştir.⁶⁸⁸

“Allah'a hamdolsun ki kızları defnetmek güzelliklerdendir.”⁶⁸⁹ Aclûnî bu hadisi Taberânî'den nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak İbnü'l-Cevzî ve el-Fettenî bu hadis hakkında uydurma hükmü vermişlerdir.⁶⁹⁰

4.7. Yiyecek ve İçeceklerle İlgili Uydurma Rivayetler

“Yediğiniz yemeği Allah'ı zikrederek ve namaz kılarak hazmedin, yemekten sonra hemen uyumayın yoksa kalbinize gaflet bulaşır.”⁶⁹¹ Aclûnî bu hadisi Taberânî⁶⁹² ve İbnü's-Sinnî'nin rivayet ettiklerini belirtmiş ancak hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak Taberânî Bezî' Ebu'l-Halîl'in bu hadisi rivayette tek kaldığını belirtmiştir.⁶⁹³ Zehebî, Bezî' Ebu'l-Halîl'in hadis uydurmakla suçlandığını belirtmiş ve İbn Hibbân'dan onun sika ravilerden uydurma hadisler

⁶⁸² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 513.

⁶⁸³ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 61.

⁶⁸⁴ Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*, II, 232.

⁶⁸⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 334.

⁶⁸⁶ Elbânî, *ed-Daîfe*, III, 453.

⁶⁸⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 346.

⁶⁸⁸ Sağânî, *Mevzûât*, s. 57.

⁶⁸⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 421.

⁶⁹⁰ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 236; el-Fettenî, *Tezkiratü'l-Mevzûât*, s. 218.

⁶⁹¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 89.

⁶⁹² Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, V, 163.

⁶⁹³ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, V, 163.

rivayet ettiğini nakletmiştir.⁶⁹⁴ İbn Hacer de onun münker hadisler rivayet ettiğini ve ona bu konuda tabi olunmayacağını ifade etmiştir.⁶⁹⁵

“İnsanlar çemen otunda olan bereketi bilselerdi, ağırlığınca altın vermek pahasına bile olsa muhakkak onu satın alırlardı.”⁶⁹⁶ Aclûnî bu rivayetin senedinde yalancı olan Süleyman el-Cenâizî'nin bulunmaktadır demiştir.⁶⁹⁷ İbnü'l-Cevzî ve Süyûtî de bu rivayetin uydurma olduğunu ifade etmişlerdir.⁶⁹⁸

“Peynir hastalıktır, onun cevizle yenmesi ise şifadır.”⁶⁹⁹ Aclûnî bu rivayetin bilinmeyen bir risalede geçtiğini ve uydurma olduğu hakkında görüşler bulunduğunu aktarmıştır.⁷⁰⁰

“Pirinç benden, ben de pirinçtenim.”⁷⁰¹ Sehâvî bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir. Süyûtî de pirinç, mercimek, patlıcan ve herise yemeği ile ilgili hadislerin uydurma olduğunu ifade etmiştir.⁷⁰²

“Pirinç bir insan olsaydı, yumuşak huylu olurdu.”⁷⁰³ İbn Hacer bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir.⁷⁰⁴

“Hindistan'da atın kulaklarına benzeyen yapraklar vardır, onlardan yiyiniz. Çünkü onlarda fayda vardır.”⁷⁰⁵ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığı görüşündedir.⁷⁰⁶

“Yemekten önce kavun yemek mideyi temizler ve hastalıkları giderir.”⁷⁰⁷ İbn Asâkir bu rivayetin şaz olduğunu ve sahih olmadığını söylemiştir.⁷⁰⁸ Kavun (karpuz) ve faydaları⁷⁰⁹ konusunda Sehâvî, bu konuda Ebu Amr et-Tevkânî'nin bir cüz yazdığını ve içindeki hadislerin batıl olduğunu belirtmiştir.⁷¹⁰ Ali el-Kârî de bu konudaki rivayetlerin uydurma olduğuna katılmıştır.⁷¹¹ Zerkeşî bakla ve bakla

⁶⁹⁴ Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, I, 306.

⁶⁹⁵ İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, II, 11.

⁶⁹⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 193.

⁶⁹⁷ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, II, 297; Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*, II, 186.

⁶⁹⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 193.

⁶⁹⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 378.

⁷⁰⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 378.

⁷⁰¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 137.

⁷⁰² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 137.

⁷⁰³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 186.

⁷⁰⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 186.

⁷⁰⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 267.

⁷⁰⁶ Sağânî, *Mevzûât*, 50.

⁷⁰⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 328.

⁷⁰⁸ İbn Asâkir, *Tarihü Dimeşk*, XXXVI, 141.

⁷⁰⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 328.

⁷¹⁰ Zerkeşî, *et-Tezkira*, s. 155; Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 238.

⁷¹¹ Ali el-Kârî, *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ*, s. 166.

yemenin fazileti ile ilgili rivayetlerin de⁷¹² aynı şekilde uydurma olduğunu kaydetmiştir.⁷¹³ İbnü'd-Deyba'dan da bu konuda sabit bir hadis olmadığına ilişkin görüş bulunmaktadır.⁷¹⁴ Necmüddin el-Gazzî de yukarıda ismi geçen alimlerle aynı görüştedir.⁷¹⁵

“Ümmetimin baharı üzüm ve karpuzdur.”⁷¹⁶ İbnü'l-Cevzî⁷¹⁷ ve Münâvî⁷¹⁸, Ebu Amr et-Tevkânî'nin İbn Ömer tarikiyle naklettiği bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmişlerdir.

“Sofralarınızı yeşillik ile süsleyin, zira o besmeleyle birlikte şeytanın kaçmasına sebep olur.”⁷¹⁹ Deylemî⁷²⁰ bu hadisi Ebu Emâme tarikiyle rivayet etmiştir. İbn Kayyim ise bu rivayetin Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini belirtmiştir.⁷²¹

“Mercimek ile ilgili hadisler”⁷²² Necmüddin el-Gazzî mercimekle ilgili sahih bir hadisin olmadığını ifade etmiştir.⁷²³

“Patlıcan yiyiniz, o yan etkisi olmayan bir ilaçtır.”⁷²⁴ Aclûnî patlıcanla ilgili bütün hadislerin uydurma olduğu görüşündedir.

“Kuru üzüm yiyiniz, çünkü o safra kesesini temizler, balgamı giderir, sinirleri dengeler, ahlakı güzelleştirir, iç huzuru verir, tasa ve ahmaklığı giderir.”⁷²⁵ Aclûnî bu hadisi sadece meçhul bir risalede merfu olarak gördüğünü, bu hadisin üzerinde uydurma belirtilerinin açık olduğunu söylemiştir.⁷²⁶

“Yerden biten her şeyde şifasının yanında yan tesiri de vardır. Ancak pirinç öyle değildir; onun yan tesiri yoktur.”⁷²⁷ İbn Hacer el-Heytemî, Süyûtî'den bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını nakletmiştir.⁷²⁸

“Kim kırk gün pirinç yerse kalbindeki hikmet pınarları diline dökülür.”⁷²⁹ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını aktarmıştır.⁷³⁰

⁷¹² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 328.

⁷¹³ Bu hadisi Zerkeşî'nin *Tezkira*'sında bulamadık.

⁷¹⁴ İbnü'd-Deyba', *Temyîzü't-Tayyib*, s. 60.

⁷¹⁵ Necmüddin el-Gazzî, *el-İtkân*, I, 179.

⁷¹⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 480.

⁷¹⁷ İbnü'l-Cevzî, *Mevzuat*, II, 288.

⁷¹⁸ Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, IV, 57.

⁷¹⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 504.

⁷²⁰ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, II, 292.

⁷²¹ İbn Kayyim, *el-Menârü'l-Münîf*, s. 54.

⁷²² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 65.

⁷²³ Necmüddin el-Gazzî, *el-İtkân*, I, 352.

⁷²⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 136.

⁷²⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 136.

⁷²⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 136.

⁷²⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 145.

⁷²⁸ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-Hadisiyye*, s. 173.

“Kim fasulyeyi kabuğuyla yerse Allah ondan o miktarda hastalığı giderir.”⁷³¹ Zehebî İbn Adî’den bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini nakletmiştir.⁷³²

“Bağışlanmışla yemek yiyenin günahları bağışlanır.”⁷³³ Sehâvî İbn Hacer’den bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiştir.⁷³⁴

“Acemlerin (Arap dışındaki uluslar) kestiği gibi ekmek ve eti bıçakla kesmeyin.”⁷³⁵ Sağânî bu rivayetin uydurma olduğunu ifade etmiştir.⁷³⁶

“Ey Ali! Azık aldığında soğanı unutma!”⁷³⁷ Sehâvî bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmeyeceğini belirtmiştir.⁷³⁸

“Hurma ağacına ikram edin, o atanız Âdem’in yaratıldığı çamurun artığından yaratılmıştır. Ağaçlar içerisinde, İmran’ın kızı Meryem’in (a.s.) altında doğum yaptığı ağaçtan daha değerlisi Allah katında yoktur. Doğum yapan hanımlarınıza yaş hurma yedirin, bulamazsanız kurusunu yedirin.”⁷³⁹ Aclûnî bu hadisi bu lafızla Ebu Nuaym⁷⁴⁰ ve er-Râmehürmûzî’den nakletmiş ve bu hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak İbnü’l-Cevzî “Bu rivayetin Hz. Peygamber’den geldiği sabit değildir. Bu rivayetin senedinde bulunan Mesrûr b. Said münkerü’l-hadistir, Evzâî’den münker şeyler rivayet eder, onun rivayet ettikleri ile ihticac edilmez” demiştir.⁷⁴¹

“Yemeğinizin en hayırlısı ekmek, meyvenizin en hayırlısı üzümdür.”⁷⁴² Bu hadisi Aclûnî İbn Adî’den nakletmiş bu hadis hakkında bir hüküm vermemiştir. Ancak İbn Adî⁷⁴³ bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini aktarmıştır.⁷⁴⁴

“Tavuk ümmetimin fakirlerinin koyunudur.”⁷⁴⁵ Aclûnî bu hadisi Deylemî’den⁷⁴⁶ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır.

⁷²⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 269.

⁷³⁰ Sağânî, *Mevzuât*, s. 67.

⁷³¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 270.

⁷³² Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, II, 467.

⁷³³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 271.

⁷³⁴ Sehâvî, *el-Makâsîdü’l-Hasene*, s. 628.

⁷³⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 437.

⁷³⁶ Sağânî, *Mevzuât*, 69.

⁷³⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 472.

⁷³⁸ Sehâvî, *el-Makâsîdü’l-Hasene*, s. 738.

⁷³⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 200.

⁷⁴⁰ Ebu Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, VI, 123.

⁷⁴¹ İbnü’l-Cevzî, *Mevzuât*, I, 184.

⁷⁴² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 440.

⁷⁴³ İbn Adî, *el-Kâmil*, V, 127.

⁷⁴⁴ İbn Adî, *el-Kâmil*, V, 127.

⁷⁴⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 454.

⁷⁴⁶ Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, II, 235.

İbnü'l-Cevzî bu hadis hakkında Ebu Hâtim, İbn Hıbbân ve Dârekutnî'nin uydurma hükmü verdiklerini nakletmiştir.⁷⁴⁷

“Üzümü tane tane yiyiniz. Çünkü üzümü bu şekilde yemek daha kolay ve sağlığa daha uygundur.”⁷⁴⁸ Aclûnî bu hadisi Deylemî'den⁷⁴⁹ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak el-Fettenî bu hadisin uydurma bir nüshadan olduğunu belirtmiştir.⁷⁵⁰

“Yemekten önce elleri yıkamak iyilik, sonra yıkamak iyiliklerdir.”⁷⁵¹ Aclûnî bu hadisi Hâkim'den⁷⁵² nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak bu hadisin senesinde bulunan ravilerden el-Hakem b. Abdullah'ın yalancı olduğu belirtilmiş; İsa b. İbrahim'in ise metruk olup münker hadisler rivayet ettiği ifade edilmiştir.⁷⁵³

“Ekmeği küçük parçalara bölünüz ve o parçaların sayısını çok yapınız ki o ekmeğe size bereketli kılınsın.”⁷⁵⁴ Deylemî⁷⁵⁵ bu rivayeti Aişe tarikiyle merfu olarak çok zayıf bir senedle rivayet etmiş, İbnü'l-Cevzî de bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını ifade etmiştir.⁷⁵⁶

4.8. Evlilik, Aile Hayatı, Çocuk Terbiyesi ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Evlâdından yüz çeviren kimse, insaflı davranmamıştır.”⁷⁵⁷ Sehâvî bu rivayetin aslı olmadığını belirtmiştir;⁷⁵⁸ Ali el-Kârî de bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını ifade etmiştir.⁷⁵⁹

“Kadın kocasının elbiselerini yıkarsa ona iki bin sevap yazılır, onun iki bin günahı affedilir, güneşin üzerine doğduğu her şey ona istiğfar eder ve o kadın iki bin derece yükseltilir.”⁷⁶⁰ İbn Hacer el-Mekkî Süyûtî'den naklen bu sözün uydurma ve

⁷⁴⁷ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 8.

⁷⁴⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 136.

⁷⁴⁹ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, III, 243.

⁷⁵⁰ el-Fettenî, *Tezkiratü'l-Mevzûât*, s. 152.

⁷⁵¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 404.

⁷⁵² Hâkim en-Nisâbü'rî, *el-Müstedrek ala's-Sahîhayn*, IV, 119.

⁷⁵³ İbn Adî, *el-Kâmil*, V, 250; İbn Hıbbân, *el-Mecrûhîn*, II, 121; Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, III, 308; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, IV, 491.

⁷⁵⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 30.

⁷⁵⁵ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, II, 31.

⁷⁵⁶ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, II, 292.

⁷⁵⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 221.

⁷⁵⁸ Sehâvî, *el-Makâsidü'l-Hasene*, s. 263.

⁷⁵⁹ Ali el-Kârî, *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ*, s.298; Ali el-Kârî, *el-Masnû'*, s. 161.

⁷⁶⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 125.

yalan olduğunu, yalan olduğunu açıklama amacı dışında bu sözü rivayet etmenin helal olmadığını belirtir.⁷⁶¹

“Eşlerinize nifas halindeyken hurma yediriniz. Zira bu dönemde hurma yiyen kadının çocuğu yumuşak huylu olur.”⁷⁶² İbn Hacer, bu rivayeti Abdullah b. el-Münzir’in içinde yalancı bir ravinin yer aldığı senedle naklettiğini belirtmiş⁷⁶³, İbnü’l-Cevzî de bu rivayetin uydurma olduğunu ifade etmiştir.⁷⁶⁴

“Evleniniz, boşanmayınız, zira boşanma ile Allah’ın arşı sarsılır.”⁷⁶⁵ İbnü’l-Cevzî ve Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını ifade etmişlerdir.⁷⁶⁶

“Güzel yüze bakmak gözü parlatır, çirkin yüze bakmak da sarılık sebebidir.”⁷⁶⁷ Aclûnî bu hadisi Ebu Nuaym’dan birinci ve ikinci cümleleri iki ayrı hadis olarak rivayet etmektedir.⁷⁶⁸ Ancak bu hadisi Hatîb el-Bağdâdî rivayet etmiştir.⁷⁶⁹ Bu hadisin senedinde bulunan Hasan b. Zekeriyya el-Basrî’nin sika ravilerden uydurma hadisleri rivayet etmekle suçlandığı ve hatta bizzat hadis uydurduğu nakledilmiştir.⁷⁷⁰

“Kısır kadınları bırakınız, siyah doğurgan kadını alınız”⁷⁷¹ Aclûnî bu hadisi İbn Adî⁷⁷² ve Deylemî’den⁷⁷³ nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak İbn Adî, Hassân b. Seyyâh’ın zayıf olduğunu belirtmiştir.⁷⁷⁴ İbn Hibbân da Hassân b. Seyyâh’ın münkerü’l-hadis olduğunu ve sikalardan onların hadislerine benzemeyen şeyler rivayet ettiğini nakletmiştir.⁷⁷⁵

“Denkleri evlendirin ve denklerinizle evlenin.”⁷⁷⁶ Aclûnî bu hadisi İbn Hibbân’dan nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak bu

⁷⁶¹ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvatü’l-Hadisiyye*, I, 397.

⁷⁶² Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 159.

⁷⁶³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 159.

⁷⁶⁴ İbnü’l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 27.

⁷⁶⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 348.

⁷⁶⁶ Sağânî, *Mevzûât*, s. 60; İbnü’l-Cevzî, *Mevzûât*, II, 277.

⁷⁶⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 380.

⁷⁶⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 380.

⁷⁶⁹ Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdâd*, III, 225-226.

⁷⁷⁰ el-Elbânî, *ed-Daîfe*, I, 258.

⁷⁷¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 472-473.

⁷⁷² İbn Adî, *el-Kâmil*, II, 371.

⁷⁷³ Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, II, 241.

⁷⁷⁴ İbn Adî, *el-Kâmil*, II, 371.

⁷⁷⁵ İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, I, 267; Zehebî, *Mizânü’l-İtidâl*, I, 478; İbn Hacer, *Lisânü’l-Mizân*, II, 187.

⁷⁷⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 502.

hadisin senesinde bulunan ravilerden Muhammed b. Mervân es-Süddî'den dolayı İbnü'l-Cevzî⁷⁷⁷ ve Süyûtî⁷⁷⁸ bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmişlerdir.

“Evin huzuru hür kadınlardır. Bozguncuları ise cariyelerdir.”⁷⁷⁹ Aclûnî, Beyzâvî'nin tefsirinden naklettiği bu hadis hakkında bir değerlendirme yapmamıştır. Sehâvî bu hadisin senesinde bulunan ravilerden Ahmed b. Muhammed'in metruk olduğunu belirtmiş, İbn Hıbbân'dan da onun yalancı olduğunu nakletmiştir.⁷⁸⁰ İbn Adî de onun sika ravilerden münker hadisler rivayet ettiğini ifade etmiştir.⁷⁸¹

“Kadınlar olmasaydı Allah'a hakkıyla ibadet edilirdi.” Başka bir lafızda da “Kadın olmasaydı erkek kesinlikle cennete girerdi.” şeklinde geçmektedir.⁷⁸² Bu hadisin senesinde bulunan ravilerden Bîşr b. el-Hüseyn'in metruk olup yalan söylediği nakledilmiştir.⁷⁸³

“Şayet Yüce Allah kısırlarda bir hayır olduğunu bilseydi onların sırtından Allah'ın bir olduğunu söyleyen nesiller çıkarırdı. Fakat onlarda bir hayrın olmadığını bildiği için onları kısır kıldı.”⁷⁸⁴ Sehâvî bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmiş ve bu konudaki bütün rivayetlerin uydurma olduğunu ifade etmiştir.⁷⁸⁵

“Kim ailesine bir şey alır ve onu eliyle onlara götürürse, Allah o kişiden yetmiş yıllık günahı siler.”⁷⁸⁶ İbn Hacer el-Heytemî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini ifade etmiştir.⁷⁸⁷

“Her kim aralarını helal yolla birleştirecek şekilde bir kadınla evlenmek için yola çıkarsa, Allah onu iri gözlü hurilerden bir hanımla rızıklandırır.”⁷⁸⁸ İbn Hacer el-Heytemî Süyûtî'den bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını nakletmiştir.⁷⁸⁹

“Kişinin çocuğunun terbiyesiyle ilgilenmesi, bir ölçek hurma tasadduk etmesinden hayırlıdır.”⁷⁹⁰ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini aktarmıştır.⁷⁹¹

⁷⁷⁷ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, II, 233

⁷⁷⁸ Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*, I, 407.

⁷⁷⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 37.

⁷⁸⁰ Sehâvî, *el-Makâsidi'l-Hasene*, s. 304.

⁷⁸¹ İbn Adî, *el-Kâmil*, I, 178.

⁷⁸² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 192.

⁷⁸³ Elbânî, *ed-Daîfe*, I, 139.

⁷⁸⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 184.

⁷⁸⁵ Sehâvî, *el-Makâsidi'l-Hasene*, s. 549.

⁷⁸⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 279.

⁷⁸⁷ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-Hadisiyye*, s. 173.

⁷⁸⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 334.

⁷⁸⁹ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-Hadisiyye*, s. 173.

⁷⁹⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 177.

4.9. Giyim Kuşamla İle İlgili Uydurma Rivayetler

“Boyanınız! Çünkü melekler Müslümanların boyanmasıyla sevinirler.”⁷⁹² İbn Hacer el-Mekkî Süyûtî’den bu rivayetin Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiştir.⁷⁹³

“Zebercedden (sarı yakut) yüzük edinin, çünkü onda kolaylık vardır, zorluk yoktur.”⁷⁹⁴ İbn Hacer bu sözün Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini aktarmıştır.⁷⁹⁵

“Akik taşından yüzük edinin, çünkü o fakirliği ortadan kaldırır.”⁷⁹⁶ İbn Adî⁷⁹⁷ bu rivayeti Enes’ten nakletmiş ve bu rivayetin batıl olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu rivayetin senedinde meçhul bir ravi olan el-Hüseyin b. İbrahim olduğunu kaydetmiştir.⁷⁹⁸ Bundan dolayı İbnü'l-Cevzî bu rivayetin uydurma olduğuna hükmetmiş, Süyûtî de bu görüşe katılmıştır.⁷⁹⁹

“Sufilerin hırka giymesi ve Hasan Basri’nin hırkayı Hz. Ali’den giymesi”⁸⁰⁰ Sehâvî İbn Dihye ve İbn Salah’ın bu hadis hakkında uydurma dediklerini belirtmiş ve “Hasan el-Basrî, Hz. Ali’den bir harf bile işitmemişken nasıl olur da hırkayı ondan giyer” dediklerini eklemiştir.⁸⁰¹ İbn Hacer de bu rivayetin senedlerinden sabit bir şey olmadığını, Hz. Peygamber’in onu ashabına giydirdiğine veya onlara hırka giymelerini emrettiğine dair O’ndan sahih, hasen veya zayıf bir rivayetin gelmediğini ve bu konuda rivayet edilen her şeyin batıl olduğunu belirtmiştir.⁸⁰²

“Sabah sakalını tarayan kimse, akşama kadar güven içinde olur, çünkü sakal erkeklerin süsü, yüzün güzelliğidir.”⁸⁰³ İbn Hacer el-Heytemî Süyûtî’den bu sözün Hz. Peygamber’e ait olmadığını nakletmiştir.⁸⁰⁴

“Sarı ayakkabı giyenin derdi tasası azalır.”⁸⁰⁵ Ebu Hâtim bu rivayetin Hz. Peygamber’e izafe edilmediğini nakletmiştir.⁸⁰⁶

⁷⁹¹ Sağâni, *Mevzuât*, s. 46.

⁷⁹² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 79.

⁷⁹³ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâtü'l-Hadisiyye*, I, 397.

⁷⁹⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 342.

⁷⁹⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 342.

⁷⁹⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 343.

⁷⁹⁷ İbn Adî, *el-Kâmil*, VII, 146-147.

⁷⁹⁸ İbn Adî, *el-Kâmil*, VII, 146-147.

⁷⁹⁹ İbnü'l-Cevzî, *Mevzuât*, III, 57-58; Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnû'a*, II, 230.

⁸⁰⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 161.

⁸⁰¹ Sehâvî, *el-Makâsidi'l-Hasene*, s. 527.

⁸⁰² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 161.

⁸⁰³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 311.

⁸⁰⁴ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-Hadisiyye*, s. 173.

⁸⁰⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 326.

“Keçi sürüsü hakkında hayır tavsiyede bulunun, o cennette de olan değerli bir maldır. Allah’a en sevimli olan mal koyundur. Beyaz rengi kullanın, zira Allah cenneti bembeyaz yaratmıştır. Seçkinleriniz beyaz giyinsin, ölülerinizi beyaz kefenle kefenleyin. Hiç şüphesiz beyaz koyunun kanı, Allah katında, siyah koyunun kanından daha değerlidir.”⁸⁰⁷ Aclûnî bu hadis hakkında şöyle demiştir: “İbn Hacer el-Heytemî ‘Bu hadisi Taberânî rivayet etmiştir.’ Ancak İbn Hacer el-Heytemî ne bu hadisin durumu ile ilgili bir şey söylemiş ne de bu hadisin hangi sahâbiden rivayet edildiği hakkında bir şey demiştir.”⁸⁰⁸ Bunun dışında Aclûnî hadis hakkında bir bilgi vermemiştir. Bu hadisi Taberânî Hasan b. Ali el-Ma’rî→Süleyman b. Muhammed→el-Mübârekî→Ebu Şihâb→Hamza en-Nasîbî→Amr b. Dînâr→İbn Abbâs kanalıyla rivayet etmiştir.⁸⁰⁹ Buhârî, bu ravilerden Hamza en-Nasîbî’nin münkerü’l-hadis olduğunu belirtmiş⁸¹⁰, İbn Adî de onun hadis uydurduğunu, onun değerinin olmadığını nakletmiştir.⁸¹¹ Ayrıca Yahya b. Maîn onun beş para etmediğini (hadis rivayeti açısından değerinin olmadığını) ifade etmiştir.⁸¹²

“Ey Allah’ım! Ümmetinden iç çamaşırı giyenleri bağışla.”⁸¹³ Aclûnî bu hadisi Beyhakî’nin⁸¹⁴ rivayet ettiğini nakletmiş hadis hakkında bir değerlendirme yapmamıştır. Ancak bu hadisin senedinde bulunan ravilerden İbrahim b. Zekeriyya el-Aclî hakkında İbn Adî sika ravilerden uydurma şeyler rivayet ettiğini belirtmiştir.⁸¹⁵ Ebu Hâtim onun münker hadisler rivayet ettiğini, İbn Hibbân da onun Mâlik’ten uydurma hadisler rivayet ettiğini ifade etmişlerdir.⁸¹⁶

“Saç iki güzellikten biridir”⁸¹⁷ Aclûnî bu hadisi Deylemî’den “Sizden biri bir kadınla evleneceği zaman onun güzelliğini soracağı gibi onun saçlarını da sorsun. Çünkü saç iki güzellikten birisidir.” lafzıyla nakletmiş ve hadis hakkında bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ancak Ebu Zür’a, bu rivayetin isnadında bulunan İshak b. Bişr el-Kâhili’nin yalancı olduğunu belirtmiştir. Yine onun Enes ve Ebu

⁸⁰⁶ İbn Ebi Hâtim, *İlelü’l-Hadis*, II, 319.

⁸⁰⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 142.

⁸⁰⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 142.

⁸⁰⁹ Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, XI, 109.

⁸¹⁰ Buhârî, *Târihü’l-Kebîr*, III, 53.

⁸¹¹ İbn Adî, *el-Kâmil*, II, 376.

⁸¹² Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, I, 606.

⁸¹³ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 215.

⁸¹⁴ Beyhakî, *Şuabü’l-İmân*, VI, 168.

⁸¹⁵ İbn Adî, *el-Kâmil*, I, 256.

⁸¹⁶ Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, I, 31.

⁸¹⁷ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 13.

Ma'şer'den uydurma hadisler rivayet ettiği⁸¹⁸ ve münkerü'l-hadis olduğu⁸¹⁹ nakledilmiştir.

4.10. Alışveriş ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Görmeden bir şey satın alan, onu gördüğünde almaktan vazgeçebilir.”⁸²⁰ İbn Hacer bu hadisin rivayelerinden İbrahim el-Kürdî'nin hadis uyduran yalancı biri olduğunu belirtmiştir.⁸²¹

“Borcu olmayanın aklı yoktur.”⁸²² Ali el-Kârî Nesâî'den bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını nakletmiştir.⁸²³

“Karaborsacılarla insan katilleri aynı derecede cehenneme gönderilir”⁸²⁴ İbnü'l-Cevzî bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını ifade etmiştir.⁸²⁵ Ancak Aclûnî bu konuda İbnü'l-Cevzî'nin isabet etmediği görüşündedir.⁸²⁶

4.11. Farklı Meslek Grupları ile İlgili Uydurma Rivayetler

“Kâtibe ve terziye ikramda bulununuz. Çünkü onlar göz nuru ile kazandıklarını yerler.”⁸²⁷ Aclûnî bu rivayetin uydurma olabileceği ihtimalinden bahsederek, diğer mesleklere yönelik hadislerin de bu kategoride değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder.⁸²⁸

“Yazıyı güzel yazın, çünkü o rızkın anahtarıdır.”⁸²⁹ Sağânî bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını dile getirmiştir.⁸³⁰

“Sizden her kim dokumacının ilim öğrendiği zamana ulaşırsa ondan uzaklaşsın. Ordakiler ‘Onlar da bizim kardeşimiz değil mi?’ diye sorunca Hz. Peygamber ‘Kabe'ye bevleden, Hz. Meryem'in örgüsünü, Hz. Yahya'nın sarığını,

⁸¹⁸ İbn Adî, *el-Kâmil*, I, 342.

⁸¹⁹ Ukaylî, *Duafâ*, I, 98.

⁸²⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 272.

⁸²¹ İbn Hacer, *ed-Diraye*, II, 147.

⁸²² Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 440.

⁸²³ Kârî, *el-Masnâ*, s. 207.

⁸²⁴ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 483.

⁸²⁵ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, II, 243.

⁸²⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 483.

⁸²⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 201.

⁸²⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 201.

⁸²⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 83.

⁸³⁰ Sağânî, *Mevzûât*, s. 40.

Hız. Aişe'nin balığını tandırdan çalan onlardır.' buyurdu."⁸³¹ Zehebî bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini aktarmıştır.⁸³²

4.12. Farklı konular ile ilgili Uydurma Rivayetler

"Yahudilerden ve Hintlilerden yetmiş göbeğe kadar uzak durun."⁸³³ Sağânî tarafından uydurma olduğu kaydedilmiştir.⁸³⁴

"Yer ile gök arasında Velhân denen bir şeytan vardır. İnsanoğlunun sayısının sekiz katı kadar ordusu vardır. Onun bir de Hanzeb denen halefi vardır."⁸³⁵ Ali el-Kârî İbnü'l-Cevzî'den naklen bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir.⁸³⁶

"Kız çocuklarının olduğu eve her gün gökyüzünden on iki rahmet iner, meleklerin bu eve ziyareti kesilmez. Bu kız çocuklarının anne ve babasına her gün ve her gece bir senelik ibadet yazılır."⁸³⁷ İbn Hacer el-Heytemî, Süyûtî'den bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmeyeceğini nakletmiştir.⁸³⁸

"Onları yedi şeyden yarattı, rızıklarını yedi şeyden verdi, onlar da yedi şey üzere O'na kulluk ettiler."⁸³⁹ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiştir.⁸⁴⁰

"Evinizde kâküllü güvercin besleyiniz, çünkü onlar cinleri oyalayarak çocuklarınızdan uzak tutar."⁸⁴¹ Aclunî, bu rivayetin Hatib el-Bağdadî⁸⁴² ve Deylemî⁸⁴³ tarafından İbn Abbas tarikiyle rivayet edilmiş olduğunu kaydeder. İbnü'l-Cevzî ise bu rivayetin uydurma olduğunu belirtmiştir.⁸⁴⁴

"Beyaz horoz edinin. Bir evde beyaz horoz olursa o eve şeytan ve büyücü yaklaşamaz."⁸⁴⁵ Taberânî'nin⁸⁴⁶ Enes tarikiyle naklettiği bu rivayetin senesinde

⁸³¹ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 255.

⁸³² Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, III, 31.

⁸³³ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 61.

⁸³⁴ Sağânî, *Mevzûât*, s. 50.

⁸³⁵ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 262.

⁸³⁶ Ali el-Kârî, *el-Masnû'*, s. 65.

⁸³⁷ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 336.

⁸³⁸ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-Hadisiyye*, s. 173.

⁸³⁹ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 432.

⁸⁴⁰ Sağânî, *Mevzûât*, s. 47.

⁸⁴¹ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 50.

⁸⁴² Hatib el-Bağdadî, *Târihü Bağdâd*, V, 279.

⁸⁴³ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 83.

⁸⁴⁴ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, III, 12.

⁸⁴⁵ Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 50.

⁸⁴⁶ Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*, I, 210.

yalancı olarak bilinen Muhammed b. Muhsin el-Akkâşî'nin bulunduğu belirtilmiştir.⁸⁴⁷

“Eşeklerin en kötüsü siyah ve kısa olanlarıdır.”⁸⁴⁸ İbnü'l-Cevzî, Ukaylî'nin İbn Ömer tarikiyle rivayet ettiği bu sözün Hz. Peygamber'e ait olmadığını dile getirmiştir.⁸⁴⁹

“Misafir ağırlama göçebe hayat sürenlerin değil yerleşik hayat sürenlerin görevidir.”⁸⁵⁰ Kuzâî'nin İbn Ömer tarikiyle rivayet ettiği bu hadisin Ali el-Kârî'ye göre aslı yoktur.⁸⁵¹ Kadı 'Iyâz ve Nevevî de bu rivayetin Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini ifade etmişlerdir.⁸⁵²

“Bir dışıyı sevindiren sanki Allah korkusundan ağlamış gibidir.”⁸⁵³ İbn Hacer el-Heytemî Süyûtî'den bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edilmediğini nakletmiştir.⁸⁵⁴

“Kimin bir çocuğu olursa ve teberüken ona Muhammed adını verirse, o kimse ve çocuğu cennete girer.”⁸⁵⁵ Aclûnî bu hadisi İbn Asâkir'den nakletmiş ve Süyûtî'nin bu hadisin senedi hakkında hasen hükmü verdiğini aktarmıştır. Ancak Zehebî ve İbn Hacer, bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Hâmid b. Hammâd el-Askerî'nin İshâk b. Seyyâr'dan uydurma bir hadis rivayet ettiğini belirtmişler ve daha sonra da bu rivayeti zikretmişlerdir.⁸⁵⁶

“Şeytan hallerinizi açığa vuran, sizi gözetleyici ve insanları avlayandır.”⁸⁵⁷ Aclûnî, Deylemî'nin⁸⁵⁸ bu hadisi “Kadınlardan ve dünyadan sakının, çünkü İblis...” ile başlayan bir rivayette naklettiğini belirtmiştir. Ancak bu hadisin senedinde bulunan ravilerden Said b. Sinan hadis uydurmakla suçlanmış ve metruku'l-hadis olduğu belirtilmiştir.⁸⁵⁹ Ayrıca Ebu Davud da bu hadisin senedinde bulunan

⁸⁴⁷ Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, V, 201.

⁸⁴⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 12.

⁸⁴⁹ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, II, 221.

⁸⁵⁰ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 43.

⁸⁵¹ Kârî, *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ*, s. 240.

⁸⁵² Nevevî, *el-Minhâc*, II, 19.

⁸⁵³ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 316.

⁸⁵⁴ İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-Hadisiyye*, s. 173.

⁸⁵⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 338-339.

⁸⁵⁶ Zehebî, *Mîzânü'l-İtidâl*, I, 447; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, II, 163.

⁸⁵⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 48.

⁸⁵⁸ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, I, 93.

⁸⁵⁹ İbn Hacer, *Takrîb*, I, 356; Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, I, 174.

ravilerden Hişâm b. Ammâr'ın dörtyüzden fazla aslı olmayan hadis rivayet ettiğini belirtmiştir.⁸⁶⁰

“Gül, Hz. Peygamber'in veya Burak'ın terinden yaratılmıştır.”⁸⁶¹ İbn Asâkir bu rivayetin Hz. Peygamber'e ait olmadığını belirtmiş⁸⁶², Zerkeşî de Nevevî'nin onunla aynı görüşte olduğunu kaydetmiştir.⁸⁶³

⁸⁶⁰ Münâvî, *Feyzî'l-Kadır*, I, 174.

⁸⁶¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 295-296.

⁸⁶² İbn Asâkir, *Tarihü Dimeşk*, XIII, 131.

⁸⁶³ Zerkeşî, *et-Tezkira*, s. 197.

SONUÇ

Keşfü'l-Hafâ halk arasında yaygın olarak kullanılan söz ve hadisleri içermekte ve onların kaynak ve sıhhat derecelerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu eser halkın meşhur hadisler hakkında daha sağlıklı bir bilgiye ulaşması bakımından önemli bir başvuru kaynağıdır.

Aclûnî rivayetlerin çoğu hakkında, bazen zayıf bazen de uydurma demiş, bazen de rivayetin senedi varsa seneddeki ravi hakkında alimlerin görüşünü aktarmıştır. Bununla birlikte, araştırmamız sonunda, yüz civarında rivayetin başka alimler tarafından uydurma olarak kabul edilmesine veya senedinde hadis uyduran ravilerin bulunmasına rağmen Aclûnî'nin bu rivayetler hakkında değerlendirme yapmadığı görülmüştür. Aclûnî'nin bu tutumunun temel nedeni, İbn Arabî'den naklettiği keşf görüşüdür. Zira bu metodla hadisler bizzat Hz. Peygamber'e arz edilip bu şekilde haklarında hüküm verilmektedir.

Aclûnî'nin, özellikle Deylemî'den naklettiği hadislerde bu durum daha da belirginleşmiştir. Bu nedenle Aclûnî'nin özellikle Deylemî'den naklettiği rivayetler hususunda ihtiyatlı davranılmalıdır.

Keşfü'l-Hafâ'ya başka bir açıdan baktığımızda onun derleme bir eser olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü eserde hem hadisler hakkında bilgi verilirken hem de rivayetlerin kaynağı aktarılırken genellikle başka kaynaklardan istifade edilmiştir.

Keşfü'l-Hafâ'yla ilgili başka bir husus da onun kaynağıyla ilgilidir. Zira *Keşfü'l-Hafâ*'nın asıl kaynağının Sehâvî'nin *Makâsıd*'ı olduğunu Aclûnî belirtmişse de, *Keşfü'l-Hafâ*'nın asıl kaynağının Necmüddin el-Gazzî'nin *İtkân*'ı olduğu kanısındayız. Çünkü Aclûnî çok az bir kısmı dışında neredeyse *İtkân*'ın büyük bir kısmını eserine almıştır.

Eserle ilgili değinilmesi gereken bir başka konu da eserin halk arasında yaygın olan söz ve hadisleri içeren diğer kaynaklara göre daha çok sayıda rivayet içermesidir. Bunun nedenlerinden biri, Aclûnî'nin de belirttiği gibi, onun eserine yeni rivayetler alması olduğu kadar, diğer bir neden de hadislerin çok az lafız farklılığı olmasına rağmen, tekrar edilmesidir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla birçok hadis iki, üç ve hatta dört kere ayrı yerlerde geçmiştir. Aclûnî bazen bu tekrarlara değinmiş bazen de değinmeden hadis yeniden ele alınmıştır. Bunun yanında lafız

farklılığı bulunmayan hadisler de birden çok yerde, bazen aynı açıklamalarla bazen de değişik açıklamalarla geçmiştir.

Keşfü'l-Hafâ'ya baktığımızda aynı hadislerin değişik lafız ve senedleriyle birlikte hadislerin sebebi vürûdu, geçtiği yer-zaman, hadisın muhatabı vb bilgiler bir arada verilmektedir. Böylece bir hadiste kapalı olan bir nokta başka bir hadiste ortaya çıkmaktadır.

Halk arasında yaygın olması açısından eserdeki rivayetlere baktığımızda, bu rivayetlerin bazısının bilgilendirme amaçlı olmasına rağmen büyük bir çoğunluğu terğib ve terhib ile ilgili hadislerdir. Bu rivayetlerle ilgili önemli bir nokta da eserdeki rivayetlerin üçte biri uydurma veya aslı olmayan rivayetlerden oluşmaktadır. Bu da halk arasında yaygın olan rivayetlerin sıhhat derecesinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu nedenle yapılacak çalışmalarda halk arasında yaygın olan rivayetler toplanmalı, bu rivayetlerden sened veya metin açısından problemlı olanlar ayıklanmalıdır. Böylece halk arasında yaygın olarak kullanılan rivayetlerin sıhhat derecesi yükselecek ve halkın daha sağlıklı bir dini bilgiye-hadis bilgisine sahip olması mümkün hale gelecektir.

KAYNAKÇA

- Aclûnî, İsmail b. Muhammed el-Cerrâhî, (2001), *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs amme işteharâ mine'l-Ehâdîsi ala elsineti'n-Nâs*, (tahk. Yusuf b. Mahmud el-Hac Ahmed), I-II, Mektebetü İlmi'l-Hadîs, Dimeşk.
- Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah eş-Şeybânî, (1988), *el-'İlel ve Ma'rifetü'r-Ricâl*, I-III, (tahk. Vasiyyullâh b. Muhammed Abbas) el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut.
- Aydınlı, Abdullah, (2006), *Hadis Istılahları Sözlüğü*, Hadisevi, İstanbul.
- Buhari, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmail, (1982), *Câmi'u's-Sahîh*, I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- _____ (ts), *et-Tarihü'l-Kebir*, I-VIII, Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Huseyn b. Ali b. Musa, (h. 1410), *Şü'abü'l-Îmân*, I-VII, (tahk. Muhammed es-Sa'îd Besyûnî Zağlûl), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Bostan, İdris, (1988), "Aclûnî mad." DİA, I, TDVY, İstanbul.
- Çakan, İsmail Lütfi, (1996), *Hadis Edebiyatı*, MÜİFY, İstanbul.
- _____ (1989), *Hadis Usulü*, MÜİFY, İstanbul.
- Deylemî, Ebu Şücâ' Şireveyh b. Şehrdâr b. Şireveyh el-Hemezânî, (1986), *el-Firdevs bi Mesûri'l-Hitâb*, I-V, (tahk. es-Sa'îd Besyûnî Zağlûl), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Ebu Nuaym, Ahmed b. Abdullah el-İsbahânî, (h. 1405), *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, I-X, Dâru'l-Kitâbü'l-Arabî, Beyrut.
- _____ (1984), *ed-Duafâ*, (tahk. Fârûk Hamade), Dâru's-Sakâfe-Dâru'l-Beyzâ.
- Ebu Ya'lâ, Ahmet b. Ali el-Mevsîlî, (1984), *Müsned*, I-XIII, (tahk. Hüseyin Selîm Esed), Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs, Şam.
- Elbânî, Muhammed Nâsıru'd-Dîn, (1992), *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Daîfeti ve'l-Mevzûa ve Eseruhe es-Seyyi' fi'l-Ümme*, I-XIV, Mektebetü'l-Me'ârif, Riyad.
- Erul, Bünyamin, (2002), "Keşfü'l-Hafâ mad.", DİA, XV, TDVY, Ankara.
- Fettenî, Muhammed Tâhir b. Ali el-Hindî, (h. 1323.), *Tezkiratü'l-Mevzû'ât*, Matbaatü's-Sa'âde, Mısır.

- el-Fihrisü's-Şâmil li't-Türâsi'l-Arabiyyi'l-İslâmiyyi'l-Mahtut (el-Hadisü'n-Nebeviyyü's-Şerif ve Ulûmuhu ve Ricâluhu)*, (1991), I-III, Müessesetü Âli'l-Beyt, Amman.
- Gazalî, Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed, (ts), *İhyâü Ulumi'd-Dîn*, I-IV, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut.
- Gazzî, Necmüddin Muhammed b. Muhammed el-Dımeşkî, (1995), *İtkânü mâ Yahsünü mine'l-Ehbâri'd-Dâireti ala'l-Elsine*, (tahk. Halil b. Muhammed el-Arabî),
- Hâkim, Muhammed b. Abdullah Ebu Abdullah en-Nisâbûrî, (1977), *Ma'rifetü Ulûmi'l-Hadîs*, (tahk. es-Seyyid Mu'zam Hüseyin), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- _____ (1990), *el-Müstedrek ala's-Sahîhayn*, I-IV, (tahk. Mustafa Abdülkadir 'Ata), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebu Bekr el-Hatîb Ahmed b. Ali, (ts), *Târihü Bağdâd*, I-XIV, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- _____ (1988), *el-Müttefak ve'l-Müfterak*, I-III, (tahk. Muhammed Sâdik el-Kâdirî), Dârü'l-Kâdirî, Şam.
- Heysemî, Nureddin Ali b. Ebi Bekr, (h. 1422), *Mecmauz'z-Zevâid ve Menbâi'l-Fevâid*, I-X, Dârü'l-Fikr, Beyrut.
- İbn Adî, Ebu Ahmed Abdullah b. Muhammed el-Cürcânî, (1988), *el-Kâmil fi Duafâi'r-Ricâl*, I-VII, (tahk. Yahya Muhtâr), Dârü'l-Fikr, Beyrut.
- İbn Ebi Hatim, Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed, (ts), *İlelü'l-Hadis*, I-II, Mektebetü'r-Rüşd.
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, (ts), *ed-Dirâye fi Tahrîci Ehâdîsi'l-Hidâye*, (tahk. Abdülhâşim el-Yemânî), Dârü'l-Ma'rife, Beyrut.
- _____ (h. 1379), *Fethü'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, I-XIII, Darü'l-Ma'rife, Beyrut.
- _____ (1986), *Lisânü'l-Mîzân*, I-VII, Müessesetü'l-İlmî li'l-Matbûât, Beyrut.
- _____ (ts), *Nuhbetü'l-Fiker fi Mustalahi Ehli'l-Eser*, Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut.
- _____ (2006), *Nüzhetün'n-Nazar fi tevdihi Nuhbetü'l-Fiker*, Tahk: Muhammed b. Abdülğani, Dârü İbn Receb, Kahire.
- _____ (1989), *Telhîsu'l-Habîr fi Tahrîci Ehâdîsi'r-Rafî'iyyi'l-Kebîr*, I-IV, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.

- _____ (1995), *Takrîbü't-Tehzîb*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- _____ (1984), *Tehzîb'ü-Tehzîb*, Dârü'l-Fikr, Beyrut.
- İbn Hacer, Ahmen Şihâbü'd-Dîn el-Heytemî, el-Mekkî, (ts), *el-Fetâvâ'l-Hadisiyye*, Dârü'l-Ma'rife.
- İbn Hibban, Ebû Hatim Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temimî, (1976), *el-Mecruhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Du'afâ ve'l-Metrûkîn*; (tahk. Mahmud İbrahim Zayed), Dârü'l-Vâî, Haleb.
- _____ (1993), *Sahihu İbn Hibbân*, I-XVIII, (tahk. Şuayb el-Arnâvût), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezid Ebu Abdullah el-Kazvini, (1981), *Sünen*, (tahk. Muhammed Fuâd Abdülbaki), Çağrı Yayınları, İstanbul.
- İbn Ma'în, Ebu Zekeriyyâ, (1979), *Târih*, I-IV, (tahk. Ahmet Muhammed Nûr Seyf), Merkezü'l-Bahsi'l-İlmî - İhyâü't-Türâsi'l-İslâmî, Mekke.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükrim, (1882), *Lisânü'l-Arab*, I-XV, Dâr Sâdir, Beyrut.
- İbn Salah, Ebu Amr Osman b. Abdurrahman eş-Şehrezûrî, (1986), *Ulûmü'l-Hadis*, (Tahk: Nureddin Itr), Dârü'l-Fikr, Şam.
- İbn Teymiyye, Takiyyü'd-Dîn Ebu'l-Abbas Ahmed b. Abdülhalim, el-Harrânî, (2005), *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, I-XXXV, (tahk. Enverü'l-Bâz-'Âmir el-Cezzâr), Dârü'l-Vefâ,
- İbnü'd-Deyba', Ebû Muhammed Vecihüddin Abdurrahman b. Ali, (ts), *Temyizü't-Tayyib mine'l-Habîs*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali, (h. 1403), *el-İlelü'l-Mütenâhiye fî'l-Ehâdîsi'l-Vâhiye*, I-II, (tahk. Halilü'l-Mîs), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- _____ (1966), *Kitâbü'l-Mevdû'ât mine'l-Ehâdîsi'l-Merfûât*, (tahk. Muhammed Abdülmuhsin), el-Mektebetü's-Selefiyye, Medine.
- İsmail Paşa el-Bağdâdî, (1951), *Hediyyetü'l-Ârifîn Esmâü'l-Müellifîn Asârü'l-Müellifîn*, I-II, Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut.
- Karabulut Ali - Karabulut Ahmet, (2001), *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî Fî Mektebâti'l-Âlem (Mahtûtât ve Matbûât)*, I-VI, Darü'l-Ukbe, Kayseri.
- el-Kârî, Ali b. Muhammed, (1986), *el-Esrâru'l-Merfua fî'l-Ahbâri'l-Mevzû'a*, (tahk. Muhammed b. Latif es-Sabbâğ) Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut.

- _____ (1994), *el-Masnu' fi Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzu*, (tahk. Abdulfettâh Ebu Ğudde), Mektebetü'l-Matbû'âtî'l-İslâmiyye, Halep.
- Kettânî, Ebu Abdillah Muhammed b. Cafer b. İdris, (1994), *Hadis Literatürü*, (çev. Yusuf Özbek), İz Yayıncılık, İstanbul.
- Koçyiğit, Talat, (1997), *Hadis Usulü*, TDVY, Ankara.
- Kuzâî, Muhammed b. Selâme b. Câ'fer, (1986), *Müsnedü's-Şihâb*, (tahk. Hamdî b. Abdilmecîd es-Selefî), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.
- Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Ali b. Şuayb, (1981), *Sünen*, (tahk. Muhammed Fuâd Abdülbaki), Çağrı Yayınları, İstanbul
- el-Mizzî, Ebu'l-Haccâc Yusuf b. Zekî, (1980), *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXV, (tahk. Beşşâr Avvâd Maruf), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.
- Murâdî, Ebu'l-Fazl Muhammed Halîl b. Ali, (1988), *Silkü'd-Dürer fi A'yâni'l-Karni's-Sânî 'Aşar*, I-IV, Darü İbn Hazm-Darü'l-Beşâirü'l-İslâmiyye, Beyrut. (ofset Milli Eğitim Basım evi, İstanbul.)
- Münâvî, Muhammed Abdürraûf, (h. 1356), *Feyzu'l-Kadîr Şerhu Câmiü's-Sağîr*, I-VI, el-Mektebetü't-Ticâriyyetü'l-Kübrâ, Mısır.
- Müslim, Ebü'l-Huseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, (1982), *el-Câmi'u's-Sahîh*, I-III, tahk. M. Fuâd Abdülbâkî, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Nâim, Ahmed, Mîrâs Kâmil (1984), *Sahîhi Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi*, D.İ.B. Yay, I-XII, Ankara.
- Nevevî, Ebu Zekeriyâ Yahyâ b. Şerefüddîn, (h. 1392), *el-Minhâc fi Şerfi Müslim İbni'l-Haccâc*, I-XVIII, Dârü İhyâi't-Türâsi'l-İslâmî, Beyrut.
- Sağânî, el-Hasan b. Muhammed, (ts), *el-Mevzûât*, Dârü'l-Memûn li't-Türâs.
- Sehâvî, Şemsüddin Muhammed b. Abdurrahman, (ts), *el-Makâsîdü'l-Hasene fi Beyâni Kesîrin mine'l-Ehâdîsi'l-Müştehirati ala'l-Elsine*, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut.
- Subhi Salih, (2006), *Ulümü'l-Hadis ve Mustalahihi*, Dârü'l-İlmi'l-Melâyîn, Beyrut.
- Süyûtî, Ebu'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebi Bekr, (1990), *el-Camiü's-Sağîr fi Ehâdîsi'l-Beşîri'n-Nezîr*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- _____ (ts), *el-Leâli'l-Masnûa fi'l-Ehâdîsi'l-Mevzûa*, I-II, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- _____ (2002), *et-Tedribü'r-Râvî fi Şerhi Takrîbi'n-Nevevî*, (Tahk. Muhammed Eymen b. Abdullah), Dârü'l-Hadîs, Kahire.

- Şevkânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlânî (1960), *el-Fevâidü'l-Mecmûââ fi'l-Ehâdisi'l-Mevzûâ*, (Tahk: Abdurrahman b. Yahyâ), Dârü'l-Mektebeti'l-İlmiyye, Beyrut.
- Taberânî, Ebü'l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub el-Lahmi, (1983), *el-Mu'cemü'l-Kebir*, XX, (tahk. Hamdi Abdülmecid Selefî), Mektebeü'l-Ulûm ve'l-Hikem, Musul.
- _____ (h. 1415), *el-Mu'cemü'l-Evsat*, I-X, (tahk. Târik b. Ivedullah b. Muhammed-Abdülmuhsin b. İbrahim el-Huseynî), Dârü'l-Haremeyn, Riyad.
- _____ (1985), *el-Mu'cemu's-Sağîr*, I-II, (Tahk. Muhammed Şekûr), el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut.
- Uğur, Mücteba, (1992), *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, TDVY, Ankara.
- _____ (1996), *Hadis İlimleri Edebiyatı*, TDVY, Ankara.
- Ukaylî, Ebû Câ'fer Muhammed b. Ömer b. Mûsâ (1984), I-IV, *Ed-Duağâu'l-Kebîr*, (tahk. Abdulmu'tî Emin Kalaci), Dârü'l-Mektebeti'l-İlmiyye, Beyrut.
- Yıldırım, Ali (1988), “*Aclûnî mad.*” DİA, I, TDVY, İstanbul.
- Zehebî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, (1963), *Mîzânü'l-İ'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl*, (tahk. Ali Muhammed el-Bicâvî) I-IV, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut.
- Zerkeşî, Muhammed b. Abdullah b. Bahadır, (ts), *et-Tezkira fi'l-Ehâdisi'l-Müştehirâ*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Ziriklî, Hayruddîn (2002) *el-A'lâm Kamusu Teracimin Li Eşheri'r--Ricâl ve'n-Nisâ' mine'l-Arabi ve'l-Müste'rabîne ve'l-Müsteşrikîn*, I-VIII, Dârü'l-İlmi'l-Melâyîn, Beyrut.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Şehmus ÜNVERDİ
Doğum Yeri ve Tarihi : ŞIRNAK / 26.05.1976
Medenî Durumu : Evli
Adres : DİB Kayseri Eğitim Merkezi, Kemeraltı mah. Sokullu Cad.
No: 57, MELİKGAZİ/KAYSERİ
e-posta : sehmusunverdi@hotmail.com
Telefon : 0 546 244 45 47

EĞİTİM DURUMU

2004-2009 : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
1995-2000 : Lisans, Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Adana.
1990-1994 : Silopi Lisesi, Silopi/Şırnak
1984-1989 : Cumhuriyet İlkokulu, Silopi/Şırnak

İŞ DENEYİMİ

2008- : DİB Kayseri Eğitim Merkezi, Kayseri.
2005- 2008 : Tülüler Köyü İmam-Hatipliği, Adana.
2003- 2005 : Ufacık Köyü İmam-Hatipliği, Gaziantep.

YABANCI DİL : İngilizce, Arapça

BİLGİSAYAR : Windows ve Ofis Uygulamaları.